

**PROGRAMACIÓN DO
DEPARTAMENTO DE FILOSOFÍA.**

I.E.S. LAURO OLMO (O BARCO DE VALDEORRAS).

CURSO 2021-22

ÍNDICE

1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN.....	3
2. OBXECTIVOS XERAIS	7
3. CONTRIBUCIÓN AO LOGRO DAS COMPETENCIAS CLAVE	9
4. PROGRAMA DAS DISTINTAS MATERIAS (cos obxectivos, contidos, criterios de avaliación, competencias clave, grao mínimo de consecución para superar a materia)	
4.1. HISTORIA DA FILOSOFÍA 2º de Bacharelato	12
4.2. PSICOLOXÍA 2º de Bacharelato.....	21
4.3. FILOSOFÍA 1º de Bacharelato	32
4.4. VALORES ÉTICOS	
A. 1ºESO	45
B. 2ºESO	54
C. 3ºESO	59
D. 4ºESO	66
5. METODOLOXÍA, MATERIALES Y RECURSOS	73
6. AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN.	
6.1. AVALIACIÓN INICIAL	82
6.2. PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS PARA A AVALIACIÓN CONTINUA	84
6.3. AVALIACIÓN E RECUPERACIÓN NO PROCESO DE APRENDIZAXE DO ALUMNADO	
88	
6.4. PROCEDEMENTO PARA A AVALIACIÓN EXTRAORDINARIA	88
6.5. PROCEDEMENTO PARA A RECUPERACIÓN DE MATERIAS PENDENTES	89
6.6. AVALIACIÓN DO PROCESO DE ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE	90
7. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.....	92
8. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES	94
9. CONCRECIÓN DE ELEMENTOS TRANSVERSAIS	95
10. CONTRIBUCIÓN AO PROXECTO DO CENTRO	
10.1. CONTRIBUCIÓN AO PLAN LECTOR	96
10.2. CONTRIBUCIÓN AO PLAN TIC.....	98
11. MECANISMOS DE REVISIÓN DA PROGRAMACIÓN: PLAN DE REFORZO, RECUPERACIÓN E TRANSICIÓN	102
12. PROPOSTA DE MILLORA PARA O VINDEIRO CURSO	103

1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN.

1.1 Introducción e lexislación aplicable

No portal de Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria (<http://www.edu.xunta.es/portal/guiadalomce>) están dispoñibles, en formato doc e desagregados por áreas:

Seguindo as instrucións da Consellería de Educación para a mellora da calidade educativa, e a da nova lei, aprobada en xaneiro do pasado curso, e que será desenvolva nos próximos cursos. Porén, tomaremos como normativa básica de referenciae a lexislación en ditos textos invocada:

- Ley Orgánica 8/2013, de 9 de decembro, para la Mejora de la Calidad Educativa.
- Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato.

Terase tamén en conta:

- Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece ou currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29 de xuño de 2015). O desenvolvemento dos apartados desta programación didáctica basearase nas instrucións establecidas para tal efecto no capítulo V da resolución do 27 de xullo de 2015.

- Orde do 15 de xullo de 2015 pola que se establece a relación de materias de libre configuración autonómica de elección nas etapas de educación secundaria obrigatoria e bacharelato, e régúlase ou seu currículo e a súa oferta. (DOG do 21 de xullo de 2015)

- Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato.

- Resolución do 15 de xullo de 2016, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, pola que se ditan instrucións para a implantación, no curso académico

2016/2017, do currículo establecido no Decreto 86/2015, do 25 de xuño, da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia.

- Instrucións do 30 de xullo 2020, da Dirección Xeral de Educación Formación Profesional e Innovación Educativa en relación ás medidas educativas que se deben adoptar non curso académico 2020-21 nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia nos que se imparten as ensinanzas da educación infantil, da educación primaria, da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato.
- Instrucións do 27 de abril de 2020, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa para o desenvolvemento do terceiro trimestre do curso académico 2019/2020, nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia, nas que aparecen determinadas liñas para a preparación do curso 2020/2021 co obxecto de que nos centros e o profesorado organicen plans de recuperación e adaptación do currículo e das actividades educativas para o curso 2020/2021, coa finalidade de permitir o avance de todo o alumnado e especialmente do que ten máis dificultades.
- Orde EFP/5, 1/2020, do 2 de xuño, pola que se publican acordos da Conferencia Sectorial de Educación, para o inicio e o desenvolvemento do curso 2020/2021 que establece que as administracións educativas adoptasen as medidas que correspondan para dar resposta a posibles alteracións das actividades lectivas presenciais.
- Protocolo de Adaptación ao Contexto da COVID 19 nos centros de ensino non universitario de Galicia para o curso 2020/2021, que establece as medidas preventivas, colectivas e individuais, que deben adoptarse no inicio do desenvolvemento do curso escolar 2020/2021, tanto polo persoal docente e non docente como polo alumnado e as familias, co obxectivo de protexer e previr no máximo posible o contaxio por COVID-19.

O mencionado Real Decreto 1105/2014, resume a presente materia como “amor ó saber”

pero apresúrase a matizar “e elo, filosofando”, matización imprescindible para evitar pensar que a acumulación erudita dos coñecementos da o específico dá materia, e dicir, esa actitude combativa fronte á necidade (coma dixo Nietzsche, Gaya Ciencia), esa actitude de manter desperto o espírito crítico. Ademais, no Decreto para a Comunidade Autónoma, tamén engádese: “a afirmación kantiana de que «non apréndese Filosofía, apréndese a filosofar», non como a descrición dunha cita filosófica, se non como unha norma para a docencia, da que importa non tanto transmitir, repetir teses, producir e recrear a actividade pola que este saber alcázase”. Baixo estas ideas podemos citar tres obxectivos moi xerais, que determinan tanto a concreción desta Programación como o enfoque da materia (máis adiante veremos a súa relación coas competencias):

1) Saber: “aprender a coñecer a facer”, neste caso, aprender a pensar criticamente como obxectivo fundamental da ensinanza, aplicable a tódolos temas tratados na materia, é a filosofía mesma. Este saber pensar, non é só saber ler (textos, pero tamén situacións, acontecementos...) é saber expresar correctamente o que se pensa, tanto oralmente como por escrito. 2) Saber facer: “aprender a convivir”, neste caso, devir mellor persoa e mellor cidadán, consciente das consecuencias das propias accións sobre os demais e sobre o medio, dando importancia á participación política.

3) Saber ser: “aprender a ser”: a filosofía nace **de** e conecta directamente **có** espírito de curiosidade inherente a todo ser humano. Trátase entón de entremediar entre a realidade do aula e de que a priori o alumnado estará interesado en calquera cousa excepto no que o docente ou a docente vaia a dicir (F. Savater, O valor de educar). Concibir así, o aprendizaxe-ensinanza da filosofía coma un acto de “optimismo epistemolóxico” (Marina: Espertade ao Diplodocus).

1.2 Contextualización

O Instituto atópase situado no Barco de Valdeorras, no interior de Ourense, preto a Castela e León (Ponferrada), de aproximadamente 14000 habitantes, a maioría dos cales ocúpanse directa ou indirectamente de dúas actividades principais: produción de viño e de extracción de lousa. Un

sector económico menor, pero en crecemento, é o turismo rural (ata a pandemia). O municipio conta cos servizos elementais: hospital, centro de saúde, biblioteca, dous centros de educación primaria e dous institutos.

A maioría das familias sitúanse nun grupo socioeconómico medio e culturalmente medio, gran parte do alumnado provén dunha orixe rural. Non é un centro con problemas de disciplina, e o maior problema que se presenta no Bacharelato é fomentar a asistencia ás clases e o interese polos estudos de alumnas/os que veñen tralos estudos obrigatorios.

Gran parte do alumnado do noso centro procede dos pobos limítrofes o que ten implicacións no ensino, tanto na posibilidade de realizar determinados traballos en grupo fóra de horario escolar (carencia de transporte escolar) como no acceso Internet. Agora ben, tódolos alumnos dispoñen de smartphone con acceso o Internet. O centro conta con biblioteca con acceso Wi-Fi, aula de informática para utilizar con reserva previa, sala de proxeccións, ximnasio, pavillón e laboratorio.

O Centro conta con recursos suficientes e variados. Aínda que neste excepcional curso 20-21 a administración proporcionounos profesor@s, o problema está na falta de profesorado para poder facer agrupamentos específicos, reforzos e desdobres que si axudarían a paliar moitos dos problemas cos que nos atopamos con independencia da excepcionalidade deste curso.

Ademais de dous graos de Formación Profesional (Administración e Agraria), o instituto conta con dous itinerarios, Ciencias e Tecnoloxía, e Humanidades e Ciencias Sociais, e en ambos é troncal a materia de Filosofía.

Dadas as especiais circunstancias que concorren neste curso académico 2021-2022, que dan lugar a unha certa incertidume sobre a evolución da programación en diversos aspectos, presentaremos na mesma os aspectos referidos a obxectivos, criterios de avaliación, e competencias básicas de modo habitual.

Porén, deberemos ter moi presentes as consideracións nos apartados de metodoloxía e avaliación así como no referente aos mecanismos de adaptación da programación, onde apuntaremos aspectos que teñen que ver co plan de reforzo (axustes curriculares, medidas organizativas e graos de presencialidade), derivado das carencias, necesidades e circunstancias excepcionais que detectemos a través da lectura dos informes individualizados, da información compartida entre os membros do departamento e dos equipos docentes e da análise dos resultados da avaliación inicial.

2. OBXECTIVOS XERAIS.

Os obxectivos xerais que marcan os principios básicos desta programación son os seguintes:

- a) Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa.
- b) Consolidar unha madurez persoal e social que lles permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Prever e resolver pacificamente os conflitos personais, familiares e sociais.
- c) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades e discriminacións existentes, e en particular a violencia contra a muller e impulsar a igualdade real e a non-discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, con atención especial ás persoas con discapacidade.
- d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe, e como medio de desenvolvemento persoal.
- e) Dominar, tanto na súa expresión oral como escrita, a lingua española e, no seu caso, a lingua cooficial da súa Comunidade Autónoma.
- f) Expresarse con fluidez e corrección nunha ou en máis linguas estranxeiras.
- g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información y a comunicación.
- h) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de forma solidaria no desenvolvemento e mellora do seu entorno social.
- i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elegida.
- j) Comprender os elementos e procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e a tecnoloxía no cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente.
- k) Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.
- l) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.

- m) Utilizar a educación física e o deporte para favorecer el desenvolvemento personal e social.
- n) Afianzar actitudes de respecto e prevención no ámbito da seguridade vial.

3. CONTRIBUCIÓN AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE.

As competencias clave tal e como son enumeradas e descritas na Orde EDC/65/2015, do 21 de xaneiro, son as seguintes:

- ✓ **CCL: Comunicación lingüística.**
- ✓ **CMCCT: Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.**
- ✓ **CD: Competencia dixital.**
- ✓ **CAA: Aprender a aprender.**
- ✓ **CSC: Competencias sociais e cívicas.**
- ✓ **CSIEE: Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.**
- ✓ **CCEC: Conciencia e expresións culturais.**

Cabe indicar que estas competencias básicas están estreitamente relacionadas cos principios básicos do departamento de Filosofía e atinxen en especial coa **competencia social e cidadá**. Neste senso cabe incidir na preocupación por algúns aspectos dos propios contidos curriculares, en especial no desenvolvemento da materia de Valores Éticos:

- A igualdade entre os sexos ou a loita contra as formas de exclusión social ou discriminación.*
- A responsabilidade polo coidado do medio ambiente ou pola orientación do desenvolvemento tecnocientífico.*
- Os modos de participación no debate cidadán en pos dunha actitude que defenda os valores e as formas de organización social democráticos.*
- A relevancia dos Dereitos Humanos e da súa evolución histórica..*
- O achegamento á pluralidade social ou ao carácter da globalización e as súas implicacións.*

Así pois, esta competencia está totalmente imbricada no mesmo desenvolvemento dos contidos desta área do currículo.

Ademais, no seu desenvolvemento debe propiciarse a adquisición de habilidades para vivir en sociedade e para exercer unha forma plena de cidadanía democrática. Así, cabe indicar que **todas as materias do departamento** favorecen o **desenvolvemento de destrezas** que permiten:

- participar, tomar decisións, elixir a forma axeitada de comportarse en determinadas situacións e responsabilizarse das consecuencias derivadas das decisións adoptadas;
- contribuír a reforzar a autonomía, a autoestima e a identidade persoal, a tomar conciencia e facilitar a expresión dos propios pensamentos, valores, sentimentos e accións;
- impulsar os vínculos persoais baseados nos valores da convivencia e a participación, xerando sentimentos non excluíntes e a interiorizar o valor de respecto, así como a aceptar e usar convencións e normas sociais facilitadoras da convivencia;

- consolidar os valores de cooperación, de solidariedade, de xustiza e de non violencia grazas a sensibilización ante as situacións de discriminación e inxustiza;
- abrir as portas a tomar conciencia da necesidade do compromiso e da participación tanto no ámbito persoal coma no social;
- fomentar a práctica do diálogo como medio para afrontar e resolver as situacións de conflito mediante procedementos non violentos;
- favorecer a identificación e reflexión crítica sobre os valores do contorno, da Constitución española e do Estatuto de Autonomía de Galicia, ofrecendo como referente ético os valores da DUDH.
- Igualmente estas materias potencian o desenvolvemento da **competencia da autonomía e iniciativa persoal**, xa que:
  - o modo de alcanzar esa competencia depende precisa do coñecemento dun mesmo, do autocontrol e do equilibrio emocional, derivado do recto coñecemento e reflexión sobre as relacións entre intelixencia, sentimentos e emocións.
  - a formación dun código moral propio e autónomo aséntase nalgunha medida no coñecemento das distintas teorías éticas.

Tamén nos procedementos aténdese a esta competencia pois:

- a argumentación, a elaboración de ideas propias, o estudo de casos que esixen un posicionamento persoal sobre un problema e a procura de posibles solucións;
- a necesidade de planificar, tomar decisións con criterio propio e asumir a responsabilidade da elección;
- a formulación e resolución autónoma e democrática de dilemas morais;...

son aspectos que sen dúbida deben contribuír a desenvolver esa competencia básica.

Podemos atopar ademais unha serie de contidos curriculares -anque non centrais, si moi relevantes- relativos á **competencia no coñecemento e interacción co mundo físico**, a saber:

- o uso responsable dos recursos naturais,
- a necesidade de preservar o ambiente,
- a potenciación dun consumo responsable e
- a promoción dunha forma de vida saudable.

Finalmente, cabe lembrar que **no desenvolvemento procedemental contribúese ao desenvolvemento doutras competencias**.

A **competencia en comunicación lingüística** está marcada polo uso sistemático do diálogo e do debate contribúe, pois debater en serio esixe exercitarse na escoita, a exposición e a argumentación e para iso é necesario verbalizar os conceptos, facer explícitas as ideas, formar os xuízos e estruturalos de forma coherente.

O desenvolvemento de habilidades sociais para a convivencia nunha sociedade plural esixe ser quen de apreciar os distintos feitos culturais e deleitarse coa riqueza das distintas manifestacións

artísticas dos distintos grupos humanos en distintas épocas e lugares, expresión do intelecto e sensibilidade humanas. Motivos e razóns para mellorar a **competencia cultural e artística**.

Pero, se hai dúas competencias que -dadas as excepcionais circunstancias deste curso- terán unha especial relevancia serán as que promoven a capacidade de aprender a aprender e a dixital.

En canto á primeira, o desenvolvemento da **competencia de aprender a aprender** atopámola a través da educación afectivo emocional porque:

- facilita o recoñecemento das propias capacidades e carencias e as habilidades para sacar proveito das primeiras e superar as segundas;
- o desenvolvemento do diálogo e a valoración das razóns doutras persoas require admitir a diversidade de respostas ante un mesmo problema.

En canto á segunda, cabe apuntar que o estímulo das destrezas orientadas á recompilación e á síntese de información, á transformación da información en coñecemento, ao desenvolvemento das habilidades sociais que permiten o traballo en equipo (a través dos distintos recursos que nos proporcionan os recursos telemáticos) favorecen tamén as aprendizaxes posteriores. A necesidade de buscar, obter, analizar, sintetizar e relacionar a información procedente de distintas fontes, comprendela e integrala para producir coñecemento, comunicala, facer inferencias e deducións son procedementos que contribúen tamén a desenvolver a **competencia tratamento da información e competencia dixital**.

4. PROGRAMA DAS DISTINTAS MATERIAS (cos obxectivos, contidos, criterios de avaliación, competencias clave e grao mínimo de consecución para superar a materia).

4.1. HISTORIA DA FILOSOFÍA 2º de BACHARELATO.

Historia da Filosofía. 2º de bacharelato				
Ob.	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
1ª avaliación				
Bloque 1. Contidos transversais				
b d e h	B1.1. Comentario de texto. B1.2. Diálogo filosófico e argumentación.	B1.1. Realizar a análise de fragmentos dos textos máis salientables da historia da filosofía, e ser capaz de transferir os coñecementos a outros/as autores/as ou problemas.	HFB1.1.1. Comprende o sentido global dos textos máis salientables dos/das autores/as estudados/as, recoñecendo a orde lóxica da argumentación e as formulacións que se defenden, e é quen de transferir os coñecementos a outros/as autores/as ou problemas.	CCL
			HFB1.1.2. Analiza as ideas do texto, identificando a conclusión e os conceptos e as ideas relevantes, e recoñece a súa estrutura e a orde lóxica das súas ideas.	CAA CCL
			HFB1.1.3. Argumenta a explicación das ideas presentes no texto, en relación coa filosofía do/da autor/a e os contidos estudados.	CAA CCL
a b c d e	B1.2. Diálogo filosófico e argumentación.	B1.2. Argumentar con claridade e capacidade crítica, oralmente e por escrito, as súas propias opinións, dialogando de xeito razoado con posicións diferentes.	HFB1.2.1. Argumenta as súas propias opinións con claridade e coherencia, tanto oralmente como por escrito.	CCL CSIEE
			HFB1.2.2. Utiliza o diálogo racional na defensa das súas opinións, e valora a diversidade de ideas e, á vez, apoiándose nos aspectos comúns.	CSC
b d e g m	B1.3. Ferramentas de aprendizaxe e investigación da filosofía.	B1.3. Aplicar adecuadamente as ferramentas e os procedementos do traballo intelectual á aprendizaxe da filosofía, realizando traballos de organización e investigación dos contidos.	HFB1.3.1. Sintetiza correctamente a filosofía de cada autor/a, mediante resumos e clasifícaos nos núcleos temáticos que atravesan a historia da filosofía: realidade, coñecemento, ser humano, ética e política.	CAA
			HFB1.3.2. Elabora listaxes de vocabulario de conceptos, comprende o seu significado, organízalos en esquemas ou mapas conceptuais, táboas cronolóxicas e outros procedementos.	CAA CCL
			HFB1.3.3. Selecciona información de distintas fontes, bibliográficas e de internet, e recoñece as fontes fiables.	CD

			HFB1.3.4. Realiza redaccións ou disertacións, traballos de investigación e proxectos que impliquen un esforzo creativo e unha valoración persoal.	CSIEE
d g m	B1.4. Aplicación das competencias de tecnoloxías da información e da comunicación á historia da filosofía.	B1.4. Utilizar as tecnoloxías da información e da comunicación na realización e na exposición dos traballos de investigación filosófica.	HFB1.4.1. Utiliza as ferramentas informáticas e da web 2.0. (wikis, blogs, redes sociais, procesador de textos, presentación de diapositivas ou recursos multimedia, etc.) para o desenvolvemento dos traballos.	CD
			HFB1.4.2. Realiza procuras avanzadas en internet sobre os contidos da investigación.	CD
			HFB1.4.3. Colabora en traballos colectivos de investigación sobre os contidos estudados utilizando as TIC.	CD
Bloque 2. A filosofía na Grecia antiga				
Historia da Filosofía. 2º de bacharelato				
Ob.	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
B c d e h	B2.1. Orixe da filosofía grega. Os presocráticos: resposta á orixe do cosmos. B2.2. Dialéctica socrática. B2.3. Convencionalismo democrático e relativismo dos sofistas B2.4. Platón: ontoloxía e coñecemento; concepción dualista do ser humano; dimensión antropolóxica e política; autor e o seu contexto.	B2.1. Coñecer a orixe da filosofía en Grecia e comprender o primeiro gran sistema filosófico, o de Platón, analizando a relación entre realidade e coñecemento, a concepción dualista do ser humano e a dimensión antropolóxica e política da virtude, en relación coa filosofía presocrática e o xiro antropolóxico de Sócrates e os Sofistas, valorando a súa influencia no desenvolvemento das ideas e os cambios socioculturais da Grecia antiga, e apreciando criticamente o seu discurso.	HFB2.1.1. Utiliza conceptos de Platón como idea, mundo sensible, mundo intelixible, ben, razón, doxa, episteme, universal, absoluto, dualismo, reminiscencia, transmigración, mímese, methexe, virtude e xustiza, entre outros, e aplícaos con rigor.	CCL
			HFB2.1.2. Entende e explica con claridade, tanto na lingua oral como na escrita, as teorías fundamentais da filosofía de Platón, analizando a relación entre realidade e coñecemento, a concepción dualista do ser humano e a dimensión antropolóxica e política da virtude.	CCL
			HFB2.1.3. Distingue as respostas da corrente presocrática en relación á orixe do Cosmos, os conceptos fundamentais da dialéctica de Sócrates e o convencionalismo democrático e o relativismo moral dos sofistas, identificando os problemas da filosofía antiga, e relacionando esas respostas coas solucións achegadas por Platón.	CAA
			HFB2.1.4. Respecta o esforzo da filosofía de Platón por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios sociais da Grecia antiga, valorando positivamente o diálogo como método filosófico, o nacemento das utopías sociais, o sentido do gobernante-filósofo ou a súa defensa da inclusión das mulleres na	CSC

			educación.	
B d e h	B2.5. A física de Demócrito. B2.6. Problemas da filosofía antiga e solución de Aristóteles. B2.7. Aristóteles: metafísica, física, coñecemento, ética eudemonista e política. Comparación coa filosofía platónica. O autor e o seu contexto.	B2.2. Entender o sistema teleolóxico de Aristóteles, en relación co pensamento de Platón e a física de Demócrito, e valorando a súa influencia no desenvolvemento das ideas e cos cambios socioculturais da Grecia antiga.	HFB2.2.1. Utiliza con rigor conceptos do marco do pensamento de Aristóteles, como substancia, ciencia, metafísica, materia, forma, potencia, acto, causa, efecto, teleoloxía, lugar natural, indución, dedución, abstracción, alma, monismo, felicidade e virtude, entre outros.	CCL
			HFB2.2.2. Comprende e explica con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, as teorías fundamentais de Aristóteles, examinando a súa concepción da metafísica e da física, o coñecemento, a ética eudemonista e a política, en comparación coas teorías de Platón.	CCL
			HFB2.2.3. Describe as respostas da física de Demócrito, identificando os problemas da filosofía antiga, e relaciona esas respostas coas solucións achagadas por Aristóteles.	CAA
			HFB2.2.4. Estima e razoa o esforzo da filosofía de Aristóteles por contribuír ao desenvolvemento do pensamento occidental, valorando positivamente a formulación científica das cuestións.	CMCCT
D e h l	B2.8. Doutrinas éticas helenísticas: Epicureísmo, Estoicismo e Escepticismo. B2.9. Científicos helenísticos. B2.10. Biblioteca de Alexandría.	B2.3. Coñecer as escolas éticas no helenismo, valorar o seu papel e re-coñecer a repercusión dos grandes científicos helenísticos, apreciando a Biblioteca de Alexandría.	HFB2.3.1. Describe as respostas das doutrinas éticas helenísticas, e identifica algúns dos grandes logros da ciencia alexandrina.	CMCCT
2ª avaliación				
Bloque 3. A filosofía medieval				
Historia da Filosofía. 2º de bacharelato				
Ob.	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
b c d e h	B3.1. Cristianismo e filosofía. Agostiño de Hipona:	B3.1. Explicar a orixe do pensamento cristián e o seu encontro coa filosofía a través	HFB3.1.1. Explica o encontro da filosofía e a relixión cristiá nas súas orixes, a través das teses centrais do pensamento de Agostiño de Hipona: teoría da iluminación, filosofía da historia, o problema da certeza e a	CCEC

		das ideas fundamentais de Agostiño de Hipona.	defensa da liberdade.	
d e h	B3.2. Escolástica medieval. Tomé de Aquino: relacións de razón e fe. As “cinco vías”. Lei moral. Relación coa filosofía antiga e coa agostiniana, a xudía e o nominalismo. O autor e o seu contexto.	B3.2. Coñecer a síntese de Tomé de Aquino, en relación co agostinismo, a filosofía árabe e xudía, e o nominalismo, e valorar a súa influencia no desenvolvemento das ideas e nos cambios socioculturais da Idade Media.	HFB3.2.1. Define conceptos de Tomé de Aquino, como razón, fe, verdade, deus, esencia, existencia, creación, inmortalidade, lei natural, lei positiva e precepto, entre outros, e aplícaos con rigor.	CCL
			HFB3.2.2. Entende e explica con claridade, tanto na lingua oral coma na escrita, as teorías fundamentais da filosofía de Tomé de Aquino, distinguindo a relación entre fe e razón, as vías de demostración da existencia de Deus, e a lei moral, en comparación coas teorías da filosofía Antiga.	CCL
			HFB3.2.3. Discrimina as respostas do agostinismo, a filosofía árabe e xudía, e o nominalismo, identificando os problemas da filosofía medieval, en relación coas solucións achegadas por Tomé de Aquino.	CAA
			HFB3.2.4. Valora o esforzo da filosofía de Tomé de Aquino por contribuír ao desenvolvemento das ideas e os cambios sociais da Idade Media, xulgando positivamente a universalidade da lei moral.	CSC
D e h	B3.4. Crise da Escolástica no século XIV: nominalismo de Guillerme de Ockham. Relacións entre razón e fe. Novo pulo para a ciencia.	B3.3. Coñecer algunha das teorías centrais do pensamento de Guillerme de Ockham, cuxa reflexión crítica supuxo a separación entre razón e fe, a independencia da filosofía e o novo pulo para a ciencia.	HFB3.3.1. Coñece as teses centrais do nominalismo de Guillerme de Ockham e a súa importancia para a entrada na modernidade.	CCEC
Bloque 4. A filosofía na Modernidade e na Ilustración				
B c d e h l	B4.1. Filosofía no Renacemento. Humanismo novo concepto da natureza humana. B4.2. Bacon. Os idola B4.3. Implicacións da revolución científica. B4.4. Realismo político de Maquiavelo.	B4.1. Comprender a importancia do Renacemento, valorando o humanismo, as propostas de F. Bacon e as implicacións da Revolución Científica, e	HFB4.1.1. Comprende a importancia intelectual do xiro do pensamento científico que se deu no Renacemento, e describe as respostas da filosofía humanista sobre a natureza humana.	CMCCT
			HFB4.1.2. Explica as ideas ético-políticas fundamentais de N. Maquiavelo e compáraas cos sistemas ético-políticos anteriores.	CSC

		coñecer as teses do realismo político de N. Maquiavelo.		
B c d e h	B4.5. Descartes: O método, o "cogito" (coñecemento e realidade) e o dualismo antropolóxico. B4.6. Comparación do autor coa filosofía antiga e medieval, e relación coa Moderna. O autor e o seu contexto.	B4.2. Entender o racionalismo de Descartes, distinguíndoo e relacionándoo coa filosofía humanista e o monismo de Spinoza, e valorar a súa influencia no desenvolvemento das ideas e nos cambios socioculturais da Idade Moderna.	HFB4.2.1. Identifica conceptos de Descartes como razón, certeza, método, dúbida, hipótese, "cogito", idea, substancia e subxectivismo, entre outros, e aplícaos con rigor.	CCL
			HFB4.2.2. Comprende e explica con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, as teorías fundamentais da filosofía de Descartes, analizando o método e a relación entre coñecemento e realidade a partir do "cogito" e o dualismo no ser humano, en comparación coas teorías da filosofía antiga e da medieval.	CCL
			HFB4.2.3. Identifica os problemas da filosofía moderna e relaciónaos coas solucións aportadas por Descartes.	CCEC
Historia da Filosofía. 2º de bacharelato				
Ob.	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
			HFB4.2.4. Estima e razoa o esforzo da filosofía de Descartes por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios socioculturais da Idade Moderna, e valora a universalidade da razón cartesiana.	CSC
B c d e h l	B4.7.Hume: o coñecemento, crítica á causalidade e á substancia. Emotivismo moral. Comparación coa filosofía anterior. O autor e o seu contexto B4.8.Locke: liberalismo político.	B4.3. Coñecer o empirismo de Hume en relación co liberalismo político de Locke, e valorar a súa influencia no desenvolvemento das ideas e os cambios socioculturais da Idade Moderna.	HFB4.3.1. Utiliza conceptos de Hume como escepticismo, crítica, experiencia, percepción, imanencia, asociación, impresións, ideas, hábito, contradición, causa, crenza, sentimento, mérito, utilidade, felicidade, contrato social, liberdade e deber, entre outros, e úsaos con rigor.	CCL
			HFB4.3.2. Entende e explica con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, as teorías fundamentais de Hume, distinguindo os principios e os elementos do coñecemento respecto á verdade, a crítica á causalidade e á substancia, e o emotivismo moral, en comparación coas teorías da filosofía antiga e da medieval, e co racionalismo moderno.	CMCCT
			HFB4.3.3. Coñece e explica as ideas centrais do liberalismo político de Locke, identificando os problemas da filosofía moderna, e relaciónaos coas solucións aportadas por Hume.	CSC

			HFB4.3.4. Valora o esforzo da filosofía de Hume por contri- buír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios sociocul- turais da Idade Moderna, xulgando positivamente a procura da felicidade colectiva.	CSC
B c d e h	B4.9. Ilustración francesa. Rousseau: crítica á civiliza- ción, o estado de natureza, o contrato social, vontade xeral.	B4.4. Coñecer os princi- pais ideais dos ilustrados franceses, afondando no pensamento de Rousse- au, e valorar a importan- cia do seu pensamento para o xurdimento da de- mocracia mediante unha orde social desde a natu- reza humana.	HFB4.4.1. Comprende os ideais que impulsaron os ilustra- dos franceses, e explica o sentido e transcendencia do pen- samento de Rousseau, a súa crítica social, a crítica á civili- zación, o estado de natureza, a defensa do contrato social e a vontade xeral.	CSC
B c d e h	B4.10. Idealismo transcen- dental. Kant: as facultades e límites do coñecemento. 4.11. Lei Moral e paz per- petua. B4.12. Relación do proxec- to ilustrado de Rousseau coa filosofía Moderna e Kant. B4.13. Comparación coas teorías da filosofía antiga, medieval e moderna.	B4.5. Comprender o ide- alismo crítico de Kant, en relación co racionalismo de Descartes, o empiris- mo de Hume e a filosofía ilustrada de Rousseau, e valorar a súa influencia no desenvolvemento das ideas e os cambios so- cioculturais da Idade Mo- derna.	HFB4.5.1. Aplica conceptos de Kant como sensibilidade, en- tendemento, razón, crítica, transcendental, ciencia, innato, xuízo, a priori, a posteriori, facultade, intuición, categoría, ilusión transcendental, idea, lei, fenómeno, nóumeno, vontade, deber, imperativo categórico, autonomía, postulado, li- berdade, dignidade, persoa, paz e pacto, entre outros, e uti- lízaos con rigor. HFB4.5.2. Entende e explica con claridade, tanto na lingua- xe oral coma na escrita, as teorías fundamentais da filosofía de Kant, analizando as facultades e os límites do coñece- mento, a lei moral e a paz perpetua, comparándoas coas te- orías da filosofía antiga, medieval e moderna. HFB4.5.3. Describe a teoría política de Rousseau, identifi- cando os problemas da filosofía moderna e relacionándoa coas solucións achegadas por Kant. HFB4.5.4. Respecta e razoa o esforzo da filosofía de Kant por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios socioculturais da Idade Moderna, e valora a dignidade e a procura da paz entre as nacións	CAA CCL CCL CSC
3ª avaliación				
Bloque 5. A filosofía contemporánea				
Historia da Filosofía. 2º de bacharelato				

Ob.	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
B c d e h	B5.1. Marx: o materialismo histórico, a crítica ao idealismo, á alienación e á ideoloxía, e a súa visión humanista do individuo. B5.2. Relación de Marx cos problemas da filosofía contemporánea. O autor e o seu contexto.	B5.1. Entender o materialismo histórico de Marx, en relación co idealismo de Hegel e con Feuerbach, e valorar a súa influencia no desenvolvemento das ideas e nos cambios socioculturais da Idade Contemporánea.	HFB5.1.1. Identifica conceptos de Marx como dialéctica, materialismo histórico, praxe, alienación, infraestrutura, superestrutura, forzas produtivas, medios de produción, loita de clases, traballo, plusvalor e humanismo, entre outros, e utilízaos con rigor.	CSC
			HFB5.1.2. Coñece e explica con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, as teorías fundamentais da filosofía de Marx, examinando o materialismo histórico e a crítica ao idealismo, á alienación e á ideoloxía, e expón a súa visión humanista do individuo.	CCL
			HFB5.1.3. Identifica os problemas da filosofía contemporánea en relación coas solucións achegadas por Marx.	CSC
			HFB5.1.4. Valora o esforzo da filosofía de Marx por contrbuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios sociais da Idade Contemporánea, xulgando positivamente a defensa da igualdade social.	CSC
B c d e h	B5.3. Nietzsche: crítica á metafísica, á moral e á ciencia; a verdade como metáfora. B5.4. O superhome, como resultado da inversión de valores e a vontade de poder, e comparación coas teorías da filosofía antiga, medieval, moderna e contemporánea. O autor e o seu contexto. B5.5. Vontade en Schopenhauer.	B5.2. Comprender o vitalismo de Nietzsche en relación co vitalismo de Schopenhauer, e valorar a súa influencia no desenvolvemento das ideas e os cambios socioculturais da Idade Contemporánea.	HFB5.2.1. Define conceptos de Nietzsche como crítica, traxedia, intuición, metáfora, convención, perspectiva, xenealoxía, transvaloración, nihilismo, superhome, vontade de poder, e eterno retorno, entre outros, e aplícaos con rigor.	CCL
			HFB5.2.2. Entende e explica con claridade, tanto na linguaxe oral coma na escrita, as teorías fundamentais da filosofía de Nietzsche, considerando a crítica á metafísica, á moral e á ciencia, a verdade como metáfora, e a afirmación do superhome, como resultado da inversión de valores e a vontade de poder, en comparación coas teorías da filosofía antiga, medieval, moderna e contemporánea.	CCL
			HFB5.2.3. Distingue as respostas de Schopenhauer na súa afirmación da vontade e identifica os problemas da filosofía contemporánea, en relación coas solucións de Nietzsche.	CCEC
			HFB5.2.4. Estima o esforzo da filosofía de Nietzsche por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios sociais da Idade	CSC

			Contemporánea, e valora a defensa da verdade e da liberdade.	
B c d e h	B5.6. Filosofía española. Ortega y Gasset: a súa relación con posturas filosóficas como o realismo, o racionalismo, o vitalismo ou o existencialismo ou outras posturas filosóficas. O autor e o seu contexto.	B5.3. Entender o raciovitalismo de Ortega y Gasset en relación con figuras da filosofía española, como Unamuno, e do pensamento europeo, e valorar as influencias que recibe e a repercusión do seu pensamento no desenvolvemento das ideas e a rexeneración social, cultural e política de España.	HFB5.3.1. Utiliza conceptos de Ortega y Gasset e aplícalos con rigor, como obxectivismo, ciencia, europeización, filosofía, mundo, circunstancia, perspectiva, razón vital, raciovitalismo, vida, categoría, liberdade, idea, crenza, historia, razón histórica, xeración, home-masa e home selecto, entre outros.	CCL
			HFB5.3.2. Comprende e explica as teorías fundamentais da filosofía e da análise social de Ortega y Gasset, en relación con posturas filosóficas como o realismo, o racionalismo, o vitalismo ou o existencialismo.	CCL
			HFB5.3.3. Respecta o esforzo da filosofía de Ortega y Gasset por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios sociais e culturais da Idade Contemporánea española, e valorao seu compromiso coa defensa da cultura e da democracia.	CSC
B c	B5.7. Filosofía crítica da escola de Frankfurt. A crítica a razón ilustrada e á	B5.4. Coñecer as teses fundamentais da crítica da Escola de Frankfurt,	HFB5.4.1. Identifica conceptos de Habermas, como coñecemento, interese, consenso, verdade, enunciado, comunicación, desigualdade, ou mundo da vida, e conceptos da filo-	CSC
Historia da Filosofía. 2º de bacharelato				
Ob.	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
d e h	idea de progreso. B5.8. Racionalidade dialóxica de Habermas: os intereses do coñecemento e a acción comunicativa. B5.9. Contribución de Habermas ao desenvolvemento das ideas e aos cambios sociais na Idade Contemporánea. B5.10. Pensamento posmoderno: principais teses dos filósofos posmodernos, como Vattimo, Lyotard e Baudrillard, e reflexión	analizando a racionalidade dialóxica de Habermas, relacionándoo coa filosofía crítica da Escola de Frankfurt, e valorando a súa influencia no desenvolvemento das ideas e os cambios socioculturais da Idade Contemporánea. Coñecer as teses máis definitorias do pensamento	sofía posmoderna, como deconstrución, diferenza, cultura, texto, arte, e comunicación, entre outros, aplicándoos con rigor.	
			HFB5.4.2. Entende e explica as teorías da filosofía de Habermas, distinguindo os intereses do coñecemento e a acción comunicativa.	CCL
			HFB5.4.3. Identifica as respostas da filosofía crítica da escola de Frankfurt e reflexiona sobre elas, identificando os problemas da filosofía contemporánea.	CAA
			HFB5.4.4. Estima o esforzo da filosofía de Habermas e do pensamento posmoderno por contribuír ao desenvolvemento das ideas e aos cambios sociais da Idade Contemporánea, e valora o seu	CSC

	so- bre a súa vixencia actual.	posmoder- no, identificando as teses fundamentais de Vattimo, Lyotard e Baudrillard, e valorar criticamente a súa repercusión no pen- samento filosófico a partir de finais do século XX.	esfuerzo na defensa do diálogo racional e o respecto á diferenza.	
			HFB5.4.5. Coñece as teses do pensamento posmoderno: a crítica á razón ilustrada, á idea de progreso, ao pensamento totalizador e á trivialización da existencia, o crepúsculo do deber, ou a perda do suxeito fronte á cultura de masas.	CSC
			HFB5.4.6. Explica as principais teses dos filósofos posmo- dernos, como Vattimo, Lyotard e Baudrillard.	CAA CCL

GRADO MÍNIMO DE CONSECUCCIÓN DE CADA ESTÁNDAR.

Filosofía grega:

- ✚ A orixe do cosmos na corrente presocrática.
- ✚ Dialéctica socrática e relativismo dos sofistas.
- ✚ Realidade e coñecemento en Platón.
- ✚ Platón: antropoloxía e política.
- ✚ Física e metafísica en Aristóteles.
- ✚ Ética e política en Aristóteles.

Filosofía medieval:

- ✚ O problema razón/fe na filosofía medieval.

✚ Filosofía moderna: Descartes: o problema do método e a evidencia do cogito. O liberalismo político de Locke.

- ✚ Hume: crítica das ideas de sustancia e causalidade.
- ✚ Razón e progreso na Ilustración.
- ✚ Os límites do coñecemento en Kant.
- ✚ A lei moral en Kant.

Filosofía contemporánea:

- ✚ Alienación e ideoloxía en Marx.
- ✚ Nietzsche: crítica da cultura occidental.
- ✚ Ortega y Gasset: a razón vital.

4.2. PSICOLOXÍA de 2º de BACHARELATO.

Psicología. 2º de bacharelato				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
1ª avaliación				
Bloque 1. A psicología como ciencia				
b e h l	<p>B1.1. A psicología desde as súas orixes en Grecia ata o século XIX.</p> <p>B1.2. Constitución da psicología como saber autónomo: Wundt, Watson, James e Freud.</p> <p>B1.3. Diversidade de acepcións do termo psicología na súa evolución.</p> <p>B1.4. Obxecto propio da psicología. A psicología e outros saberes.</p>	<p>B1.1. Entender e apreciar a especificidade e a importancia do coñecemento psicolóxico, como ciencia que trata da conduta e os procesos mentais do individuo, valorando que se trata dun saber e unha actitude que estimula a crítica, a autonomía, a investigación e a innovación.</p>	<p>PSB1.1.1. Explica e constrúe un marco de referencia global da psicología, desde as súas orixes en Grecia (nas filosofías de Platón e Aristóteles), ata o seu recoñecemento como saber independente da man de Wundt, Watson, James e Freud, definindo as acepcións do termo psicología ao longo da súa evolución, desde o etimolóxico, como "ciencia da alma", aos achegados polas correntes actuais: condutismo, cognitivismo, psicanálise, humanismo ou Gestalt.</p>	CAA
			<p>PSB1.1.2. Recoñece as cuestións e os problemas que investiga a psicología desde os seus inicios, distinguindo a súa perspectiva das proporcionadas por outros saberes.</p>	CMCCT
d e l	<p>B1.5. Obxectivos que caracterizan a psicología.</p> <p>B1.6. Facetas teórica e práctica da psicología, e ámbitos de aplicación.</p> <p>B1.7. Metodoloxías da investigación psicolóxica: métodos e obxectivos.</p>	<p>B1.2. Identificar a dimensión teórica e práctica da psicología, os seus obxectivos, as súas características e as súas ramas e técnicas de investigación, relacionándoas, como ciencia multidisciplinar, con outras ciencias cuxo fin é a comprensión dos fenómenos humanos, como a filosofía, a bioloxía, a antropoloxía, a economía, etc.</p>	<p>PSB1.2.1. Explica a importancia dos obxectivos da psicología: describir, explicar, predicir e modificar.</p>	CMCCT
			<p>PSB1.2.2. Distingue e relaciona as facetas teórica e práctica da psicología, e identifica as ramas en que se desenvolven (clínica e da saúde, da arte, das actividades físico-deportivas, da educación, forense, da intervención social, ambiental, etc.), investigando e valorando a súa aplicación nos ámbitos de atención na comunidade, como na familia e na infancia, na terceira idade, en minusvalías, muller, xuventude, minorías sociais e inmigrantes, cooperación para o desenvolvemento, etc.</p>	CSC
			<p>PSB1.2.3. Describe a utilidade das distintas técnicas e metodoloxías de investigación psicolóxica (como son a introspección, a fenomenoloxía, a hermenéutica, os test, a</p>	CAA

			entrevista persoal, dinámica de grupos, etc.) e os seus obxectivos (observación, descrición, experimentación, explicación, estudos de casos,...).	
a d e g h	<p>B1.8. Achegas máis importantes da psicoloxía na comprensión dos fenómenos humanos. Problemas tratados e conclusións ofrecidas.</p> <p>B1.9. Teorías psicolóxicas: psicanálise, condutismo, teoría cognitiva, Gestalt, humanismo e psicobioloxía.</p> <p>B1.10. Textos de autores como W. Wundt, S. Freud, A. Maslow, W. James e B. F. Skinner, entre outros.</p>	<p>B1.3. Recoñecer as achegas máis importantes da psicoloxía, desde os seus inicios ata a actualidade, identificando os principais problemas formulados e as súas solucións a través das correntes psicolóxicas contemporáneas, realizando unha análise crítica de textos significativos da psicoloxía, identificando súas problemáticas.</p>	<p>PSB1.3.1. Recoñece a importancia das achegas que a psicoloxía realizou na comprensión dos fenómenos humanos, e identifica os problemas e as súas conclusións.</p>	CCEC
			<p>PSB1.3.2. Utiliza a súa capacidade de aprender a aprender, realizando os seus propios mapas conceptuais, utilizando medios informáticos, acerca das seguintes teorías: psicanálise, condutismo, teoría cognitiva, Gestalt, humanismo e psicobioloxía, expoñendo as súas pesquisas mediante presentacións gráficas, en medios audiovisuais.</p>	CAA CD CSIEE
			<p>PSB1.3.3. Analiza e valora criticamente textos sobre os problemas, as funcións e as aplicacións da Psicoloxía de autores como W. Wundt, S. Freud, A. Maslow, W. James e B. F. Skinner, entre outros.</p>	CCL
Bloque 2. Fundamentos biolóxicos da conduta				
Psicoloxía. 2º de bacharelato				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
e g h i	<p>B2.1. Anatomía do encéfalo humano. Comparativa co doutros animais.</p> <p>B2.2. Filoxénese da evolución do cerebro humano e relación coa conduta.</p>	<p>B2.1. Explicar a evolución do cerebro humano desde un enfoque antropológico, distinguindo as súas características específicas das doutros animais.</p>	<p>PSB2.1.1. Identifica, contrasta e valora a nivel anatómico diferentes tipos de encéfalos animais en comparación co humano, valéndose de medios documentais.</p>	CMCCT
			<p>PSB2.1.2. Investiga a través de internet a filoxénese humana e a evolución do cerebro, explicando e apreciando a relación directa que mantén co desenvolvemento da conduta humana.</p>	CD
d e g i	<p>B2.3. Morfoloxía da neurona. Sinapse, impulso nervioso e neurotransmisores.</p> <p>B2.4. Áreas do cerebro e as funcións que</p>	<p>B2.2. Analizar a organización do SNC, fundamentalmente do encéfalo humano, distinguindo as localizacións e as funcións que determinan a conduta dos individuos</p>	<p>PSB2.2.1. Realiza unha presentación, con medios informáticos, en colaboración grupal, sobre a morfoloxía neuronal e a sinapse, describindo o proceso de transmisión sináptica e os factores que a determinan, o impulso nervioso e os</p>	CD

	executan.		neurotransmisores.	
			PSB2.2.2. Localiza nun debuxo e explica a organización das áreas cerebrais e as súas funcións.	CMCCT
ehil	B2.5. Técnicas de investigación da actividade cerebral: anxiogramas, EEG, TAC, TEP, IRM, intervencións directas e estudo de casos. B2.6. Impulso desas técnicas de investigación para o estudo do comportamento e a solución de patoloxías.	B2.3. Entender as técnicas actuais de investigación do cerebro e o seu impacto no avance científico acerca da explicación da conduta e na superación dalgúns trastornos e doenzas mentais.	PSB2.3.1. Describe e compara as técnicas científicas de investigación do cerebro: anxiogramas, EEG, TAC, TEP, IRM, intervencións directas e estudo de casos.	CMCCT
			PSB2 3.2. Analiza e aprecia o impulso que estas técnicas de investigación cerebral lle deron ao coñecemento do comportamento humano e á solución dalgunhas patoloxías.	CSC
acegi	B2.7. Bases xenéticas da diferenza entre a conduta feminina e a masculina. B2.8. Doenzas causadas por alteracións xenéticas. Anomalía na conduta. Síndromes.	B2.4. Comprender e recoñecer algunhas das bases xenéticas que determinan a conduta humana, apreciando a relación de causa e efecto que pode existir entre ambas as dúas e destacando a orixe dalgunhas doenzas producidas por alteracións xenéticas.	PSB2.4.1. Explica a influencia dos compoñentes xenéticos que interveñen na conduta, e investiga se estes teñen efectos distintivos entre a conduta feminina e a masculina.	CMCCT
			PSB2.4.2. Relaciona e aprecia a importancia das alteracións xenéticas coas doenzas que producen modificacións e anomalías na conduta, utilizando o vocabulario técnico preciso: mutación, trisomía, monosomía, delección, etc.	CCL
			PSB2.4.3. Localiza e selecciona información en internet acerca de distintos tipos de doenzas causadas por alteracións xenéticas, tales como a síndrome de Down, a síndrome de Turner, a síndrome do miaño de gato ou a síndrome de Klinefelter, entre outras.	CD CMCCT
bcdh	B2.9. Sistema endócrino. Glándulas e hormonas, e influencia na conduta. Influencia na diferenza entre a conduta feminina e a masculina.	B2.5. Investigar e resumir a influencia do sistema endócrino sobre o cerebro e os comportamentos derivados diso, co fin de valorar a importancia da relación entre ambos.	PSB2. 5.1. Realiza, en colaboración grupal, un mapa conceptual do sistema endócrino, apreciando a súa influencia na conduta humana e os seus trastornos, por exemplo: hipófise e depresión, tiroide e ansiedade, paratiroide e astenia, suprarrenais e delirios, páncreas e depresión, sexuais e climaterio,.	CMCCT CSIEE

			PSB2.5.2. Investiga as diferenzas endocrinolóxicas entre homes e mulleres, e os efectos na conduta, valorando o coñecemento destas diferenzas como un instrumento que permite un entendemento e unha comprensión mellores entre as persoas de diferente sexo.	CSC
2ª avaliación				
Bloque 3. Os procesos cognitivos básicos: percepción, atención e memoria				
b d	B3.1. Percepción: elementos e fases do proceso.	B3.1. Comprender a percepción humana como un proceso cons-	PSB3.1.1. Distingue e relaciona os elementos que inter-veñen no fenómeno da percepción (estímulo, sentido, sensación e limiares de percepción), recoñecéndoo dentro	CMCCT
Psicoloxía. 2º de bacharelato				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
e g h l m	B3.2. Teorías sobre a percepción: asociacionismo, Gestalt, cognitivismo e neuropsicoloxía. B3.3. Leis da percepción da Gestalt. B3.4. Ilusións ópticas e trastornos perceptivos. B3.5. Algúns fenómenos perceptivos: constancia perceptiva, percepción subliminar e extrasensorial, membro fantasma e percepción por estimulación eléctrica do cerebro (por exemplo, o ollo de Dobbelle), etc.	trutivo eminentemente subxectivo e limitado, no cal ten a súa orixe o coñecemento sobre a realidade, valorando o ser humano como un procesador de información.	das fases do proceso perceptivo (excitación, transdución, transmisión e recepción).	
			PSB3.1.2. Valora as achegas das teorías da percepción: asociacionismo, Gestalt, cognitivismo e neuropsicoloxía.	CAA CCEC
			PSB3.1.3. Elabora unha presentación con medios audiovisuais e en grupo, desenvolvendo as leis gestálticas da percepción, valorando a súa achega conceptual e identificando exemplos concretos de como actúan (por exemplo, a través de obras pictóricas ou fotografías).	CSIEE
			PSB3.1.4. Selecciona información da web acerca dalgúns tipos de ilusións ópticas, diferenciándoas dos trastornos perceptivos como as alucinacións e a agnosia.	CD
			PSB3.1.5. Comenta e aprecia algúns fenómenos perceptivos, como a constancia perceptiva, a percepción subliminar e extrasensorial, o membro fantasma e a percepción por estimulación eléctrica do cerebro (por exemplo, o ollo de Dobbelle) entre outros, e expón as súas conclusións a través de soportes de presentación informáticos.	CD

b d e h	B3.6. Factores individuais e sociais que inflúen na percepción.	B3.2. Explicar as influencias individuais e sociais no fenómeno da percepción, valorando os seus aspectos positivos e os negativos.	PSB3.2.1. Discirne e elabora conclusións, en colaboración grupal, sobre a influencia dos factores individuais (motivación, actitudes e intereses) e sociais (cultura e hábitat) no fenómeno da percepción, utilizando, por exemplo, os experimentos sobre prexuízos realizados por Allport e Kra-mer.	CSC
b d e g m	B3.7. A memoria. Atención e concentración. B3.8. Tipos e alteracións da atención. B3.10. Tipos de memoria. Relación entre eles e utilidade que teñen na aprendizaxe humana. B3.11. Esquecemento. B3.12. A memoria e os efectos producidos nela por desuso, interferencia, falta de motivación, etc. B3.13. Distorsións e alteracións da memoria.	B3.3. Coñecer e analizar a estrutura, os tipos e o funcionamento da memoria humana, investigando as achegas dalgunhas teorías actuais, co fin de entender a orixe e os factores que inflúen no desenvolvemento desta capacidade no ser humano, e utilizar as súas achegas na súa propia aprendizaxe.	PSB3.3.1. Relaciona os conceptos de atención e concentración como puntos de partida da memoria, distinguindo os tipos de atención e as súas alteracións.	CCL
			PSB3.3.2. Elaborada con medios informáticos, un cadro comparativo sobre diferentes tipos de memoria (sensorial, MCP e MLP), analizando a correspondencia entre elas e valorando a utilidade que teñen na aprendizaxe humana.	CSIEE
			PSB3.3.3. Selecciona información en páxinas web e libros especializados, acerca das principais causas do esquecemento, tales como as fisiolóxicas, as producidas por lesións, por represión, por falta de procesamento, por contexto inadecuado, etc., e elabora conclusións.	CAA CD
			PSB3.3.4. Analiza os efectos producidos na memoria por desuso, interferencia, falta de motivación, etc.	CCL
			PSB3.3.5. Exemplifica, a través de medios audiovisuais, algunhas distorsións ou alteracións da memoria, como a amnesia, a hipermnésia, a paramnésia, os falsos recordos	CD
Bloque 4. Procesos cognitivos superiores: aprendizaxe, intelixencia e pensamento				
b d e g h m	B4.1. Teorías da aprendizaxe: condicionamento clásico; aprendizaxe por ensaio-erro; condicionamento instrumental; teoría cognitiva; aprendizaxe social.	B4.1. Explicar as principais teorías sobre a aprendizaxe, identificando os factores que cada unha delas considera determinantes neste proceso, co obxecto de iniciar-	PSB4.1.1. Utiliza a súa iniciativa persoal para confeccionar, utilizando medios informáticos, un cadro comparativo das teorías da aprendizaxe: condicionamento clásico (Pavlov e Watson); aprendizaxe por ensaio-erro (Thorndike); condicionamento instrumental (Skinner); teoría cognitiva (Piaget); Gestalt (Khöler);	CSIEE

	B4.2. Técnicas de condicio-		aprendizaxe social ou vicaria (Bandura), etc.	
Psicología. 2º de bacharelato				
Ob	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
	namento na publicidade. B4.3. Factores que inflúen na aprendizaxe: coñecementos previos adquiridos, capacidades, personalidade, estilos cognitivos, motivación, actitudes e valores.	se na comprensión deste fenómeno e das súas aplicacións no campo social, e utilizar os seus coñecementos para mellorar a súa propia aprendizaxe.	PSB4.1.2. Aprecia os resultados da aplicación das técnicas de condicionamento na publicidade, mediante a localización destas últimas en exemplos de casos concretos nos medios de comunicación audiovisual. PSB4.1.3. Describe a importancia dos factores que inflúen na aprendizaxe, como por exemplo os coñecementos previos adquiridos, as capacidades, a personalidade, os estilos cognitivos, a motivación, as actitudes e os valores.	CCEC CD CCL
b d e g m	B4.4. Teorías actuais sobre a intelixencia: teoría factorial de Spearman, multifactorial de Thurstone, e teorías de Cattell, Vernon, Sternberg, Gardner, etc. B4.5. Fases do desenvolvemento da intelixencia segundo J. Piaget. B4.6. O CI e os problemas da medición da intelixencia. B4.7. Procesos cognitivos superiores: pensamento, razoamento e creatividade.	B4.2. Comprender os procesos cognitivos superiores do ser humano, como a intelixencia e o pensamento, mediante o coñecemento dalgunhas teorías explicativas da súa natureza e o seu desenvolvemento, distinguindo os factores que inflúen nel e investigando a eficacia das técnicas de medición utilizadas e o concepto de CI, co fin de entender esta capacidade humana.	PSB4.2.1. Elabora mapas conceptuais dalgunhas das actuais teorías sobre a intelixencia, valorando as achegas que no seu estudo tivo cada unha delas, como por exemplo a teoría factorial de Spearman, a multifactorial de Thurstone e as de Cattell, Vernon, Sternberg, Gardner, etc.	CAA
			PSB4.2.2. Utiliza a súa iniciativa persoal para elaborar un esquema explicativo sobre as fases do desenvolvemento da intelixencia segundo J. Piaget, valorando a importancia das influencias xenéticas e do medio neste proceso.	CSIEE
			PSB4.2.3. Investiga, en páxinas de internet, o que é o CI e a escala de Stanford-Binet, que clasifica estes valores desde a deficiencia profunda ata a superdotación, apreciando a obxectividade real dos seus resultados e examinando criticamente algunhas técnicas de medición da intelixencia.	CD
			PSB4.2.4. Analiza o que é o pensamento, apreciando a validez tanto do razoamento como da creatividade na resolución de problemas e na toma	CCEC

			de decisións.	
b h	B4.8. A intelixencia emocio- nal e as súas competencias.	B4.3. Valorar a intelixen- cia emocional para o de- senvolvemento psíquico da persoa.	PSB4 3.1. Valora a importancia das teorías de Gardner e Goleman, realizando un esquema das competencias da intelixencia emocional e a súa importancia no éxito perso- al e profesional.	CAA
a b h m	B4.9. Posibilidades, alcance, límites e perigos da intelixen- cia artificial.	B4.4. Reflexionar sobre as posibilidades da inteli- xencia artificial e xulgar criticamente os seus al- cances e os seus límites, co fin de evitar a equivo- cada humanización das máquinas pensantes e a deshumanización das persoas.	PSB4.4.1. Avalía, en traballo grupal, as vertentes positivas e negativas das aplicacións da intelixencia artificial, así como os perigos que pode representar pola súa capacida- de para o control do ser humano, invadindo a súa intimida- de e a súa liberdade.	CMCCT CSIEE
3ª avaliación				
Bloque 5. A construción do ser humano. Motivación, personalidade e afectividade.				
b d e g m	B5.1. Teorías sobre a motiva- ción: momeostática; das ne- cesidades; do incentivo; cog- nitivas; psicanalíticas; hu- manistas. B5.2. Causas da frustración. Os conflitos segundo Lewin. B5.3. Alternativas á frustra- ción: agresión, logro indirec-	B5.1. Explicar e valorar a importancia da motiva- ción, a súa clasificación e a súa relación con outros procesos cognitivos, de- senvolvendo os supostos teóricos que a explican e analizando as deficien- cias e os conflitos que no	PSB5.1.1. Utiliza e selecciona información acerca das te- orías da motivación (homeostática; das necesidades; do incentivo; cognitivas; psicanalíticas; humanistas), utilizan- do mapas conceptuais, e elabora conclusións. PSB5.1.2. Recorre á súa iniciativa para realizar unha pre- sentación, con medios informáticos, acerca das causas da frustración, partindo da clasificación dos conflitos de Lewin e valorando as respostas alternativas a esta, como a agre- sión, o logro indirecto, a evasión, a depresión ou a súa	CAA CSIEE
Psicología. 2º de bacharelato				
Ob	Contidos	Cráterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
	to, evasión, depresión ou aceptación. B5.4. Motivación e consecu- ción de logros no ámbito la- boral e educativo.	seu desenvolvemento conducen á frustración.	aceptación (tolerancia á frustración). PSB5.1.3. Argumenta sobre a importancia da motivación no ámbito laboral e educativo.	CSIEE

b d e g h m	B5.5. Teorías da personalida- de B5.6. Fases do desenvolve- mento da personalidade B5.7. Métodos de avaliación da personalidade e as súas limitacións. B5.8. Relación entre a con- ciencia e os procesos incons- cientes. B5.9. Drogas; alteracións de conciencia e de personalida- de. B5.10. Identidade e autoesti- ma.	B5.2. Comprender o que é a personalidade, anali- zando as influencias xenéticas, ambientais e culturais sobre as que se edifica, as teorías que a estudan e os factores motivacionais, afectivos e cognitivos necesarios para a súa axeitada evo- lución, en cada fase do seu desenvolvemento.	PSB5.2.1. Establece semellanzas e diferenzas entre as te- orías da personalidade, como as provenientes da psi- canálise, o humanismo, as tipoloxías, o cognitivismo e o condutismo, valorando as achegas que cada unha delas	CAA
			PSB5.2.2. Realiza unha presentación sobre as fases do desenvolvemento da personalidade.	CSIEE
			PSB5.2.3. Analiza as limitacións dalgúns métodos e estra- texias para a avaliación da personalidade, como son as probas proxectivas (test de Rorschach, TAT, test da frustra- ción de Rosenzweig, etc.), as probas non proxectivas (16 FP, NEO-PI-R e MMPI) e as técnicas fisiolóxicas (to- mografías, etc.).	CMCCT
			PSB5.2.4. Diserta sobre a relación entre a función da con- ciencia e os procesos inconscientes, analizando algúns fenómenos inconscientes como os soños,....	CCL
			PSB5.2.5. Investiga os estados alterados de conciencia.	CSC
			PSB5. 2.6. Indaga sobre a relación entre identidade e au- toestima, sobre a importancia do concepto de si mesmo/a e as súas repercusións.	CSIEE
b c e g h m	B5.11. Perspectivas, mode- los e métodos para tratar as psicopatoloxías. B5.12. Trastornos en relación ás necesidades biolóxicas e ás adiccións. B5.13. Trastornos das emoci. B5.14. Trastornos en relación a elementos corporais. B5.15. Trastornos en relación á personalidade. B5.16. Trastornos	B5.3. Entender e reflexio- nar sobre a complexida- de que implica definir o que é un trastorno men- tal, describindo algúns dos factores xenéticos, ambientais e evolutivos implicados, co fin de comprender as perspecti- vas psicopatolóxicas e os seus métodos de estudo.	PSB5.3.1. Describe perspectivas e modelos de estudo da psicopatoloxía.	CMCCT
			PSB5.3.2. Realiza un cadro esquemático, en grupo e utili- zando as TIC sobre as características relativas a algúns ti- pos de trastornos, p. e.os asociados ás necesidades bio- lóxicas e ás adiccións (sexuais, alimentarias, drogodepen- dencias, etc.), ás emocións (ansiedade e depresión), a elementos corporais (psicosomáticos, somatomorfos e di- sociativos), á personalidade (esquizoide, paranoide, li- mítrofe, dependente, narcisista, antisocial,...), ao desen- volvemento evolutivo (autismo, atraso mental, déficit de atención e hiperactividade, da	CAA

	do desenvolvemento evolutivo.		aprendizaxe, asociados á vellez), etc.	
b d e g h	B5.17. Compoñentes hereditarios e aprendidos dos afectos.	B5.4. Recoñecer e valorar os tipos de afectos, así como a orixe dalgúns trastornos emocionais, co obxecto de espertar o seu interese polo desenvolvemento persoal desta capacidade.	PSB5.4.1. Explica os tipos de afectos (sentimento, emoción e paixón), especificando os seus determinantes hereditarios e aprendidos, e analizando a relación entre emoción e cognición.	CCL
	B5.18. Relación entre emoción e cognición.		PSB5.4.2. Describe as emocións primarias (medo, noxo, alegría, tristura, ira, sorpresa, etc.) e secundarias (ansiedade, hostilidade, humor, felicidade, amor, etc.), distinguíndoas das emocións autoconscientes (culpa, vergoña, orgullo, etc.).	CCL
	B5.19. Emocións primarias, secundarias e autoconscientes.		PSB5.4.3. Realiza un cadro comparativo sobre as teorías sobre a emoción.	CSC
	B5.20. Teorías sobre a emoción, como experiencia, como comportamento ou como suceso fisiolóxico. A psicoafectividade e o equilibrio da persoa.		PSB5.4.4. Investiga, a través de internet, algúns trastornos e problemas emocionais, exemplificando a través dal-	CD
B5.21. Trastornos e proble-				
Psicoloxía. 2º de bacharelato				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
	mas emocionais.		gún soporte audiovisual,	
b e m	B5.22. Importancia da afectividade e da sexualidade na maduración da persoa. Psicología da sexualidade.	B5.5. Coñecer a importancia que na maduración da persoa teñen as relacións afectivas e sexuais, analizando criticamente os seus aspectos fundamentais.	PSB5.5.1. Identifica e aprecia a importancia que, no desenvolvemento e na maduración da persoa, teñen a afectividade e a sexualidade, como dimensións esenciais do ser humano, e describe os aspectos fundamentais da psicoloxía da sexualidade: fisioloxía da resposta sexual, conduta sexual, etc.	CSC
	B5.23. Comunicación emocional: linguaxe verbal e non verbal.		PSB5.5.2. Diserta sobre a importancia da linguaxe verbal e non verbal como medios de comunicación emocional na nosa vida cotiá, e expón de xeito claro e argumentado as súas conclusións.	CCL

Bloque 6. Psicología social e das organizacións				
a b c g	B6.1. Impacto das diferenzas culturais no comportamento individual: influencia nos esquemas cognitivos, na personalidade e nos afectos.	B6.1. Comprender e apreciar a dimensión social do ser humano, e entender o proceso de socialización como a interiorización das normas e valores sociais, apreciando a súa influencia na personalidade e na conduta das persoas.	PSB6.1.1. Analiza e valora as diferenzas culturais e o seu impacto no comportamento das persoas ao exercer a súa influencia nos esquemas cognitivos, a personalidade e a vida afectiva do ser humano.	CSC
	B6.2. Socialización: a influencia do grupo no individuo: papéis e status..		PSB6.1.2. Realiza unha presentación, colaborando en grupo e utilizando medios informáticos, sobre o proceso de socialización humana e a influencia dos grupos, os papéis e os status sociais no desenvolvemento da persoa.	CD
	B6.3. Orixe social das actitudes persoais. Influencia en condutas violentas. B6.4. Roles sociais de xénero; a conduta e o pensar		PSB6.1.3. Investiga acerca da orixe social das actitudes persoais, valorando a súa utilidade para a predición da conduta humana e a súa influencia en condutas de violencia escolar, laboral, doméstica e de xénero, ...	CSC
a b c d e g h m	B6.5. Procesos psicolóxicos de masas: impulsividade, intolerancia, inconsciencia, falta de perseveranza, volubilidad e falta de capacidade crítica.	B6. 2. Coñecer e valorar os procesos psicolóxicos das masas, a súa natureza, características e as pautas de comportamento, co fin de evitar as situacións de vulnerabilidade en que da persoa pode perder o control sobre os seus propios actos.	PSB6.2.1. Procura e selecciona información en internet acerca das características da conduta do individuo inmerso na masa, tales como impulsividade, intolerancia, inconsciencia, falta de perseveranza, volubilidad e falta de capacidade crítica, entre outras.	CD
	B6.6. Estudo das masas de Le Bon: contaxio de emocións e sentimentos e perda da personalidade individual.		PSB6.2.2. Utiliza e selecciona información acerca do estudo psicolóxico das masas, realizado por Gustav Le Bon, e elabora conclusións acerca do poder da persuasión, o contaxio de sentimentos e emocións que se produce nas masas e os seus efectos na perda temporal da personalidade individual e consciente da persoa.	CSC
	B6.7. Psicología de Erikson e a súa explicación das condutas radicais e irracionais nalgúns grupos.		PSB6.2.3. Indaga na psicología de Erikson e destaca algunhas das causas psicolóxicas explicativas que sinala acerca dos actos terroristas ou do pensamento radical e irracional que se pon de manifesto en seguidores/as de equipos deportivos, artistas, grupos políticos, relixiosos,...	CSC
	B6.8. Medidas para prever a conversión das persoas en masa.		PSB6.2.4. Formula pautas de conduta preventivas para a perda de control individual (conduta,	CSC

			pensamentos e sentimentos) dentro da masa.	
b e h m	B6.9. Aplicación da Psicoloxía no mundo laboral. -Recursos humanos: selección de persoal, integración na empresa, e evolución persoal e profesional. -Factores psicolóxicos e desenvolvemento laboral: adap-	B6.3. Entender e describir a importancia da psicoloxía no campo laboral e o desenvolvemento das organizacións, reflexionando sobre a importancia do liderado como condición necesaria para	PSB6.3.1. Comenta e aprecia a importancia da aplicación da psicoloxía no mundo laboral, en temas tales como os aspectos psicolóxicos que inflúen na produtividade e no desenvolvemento empresarial, a importancia dos métodos e das técnicas psicolóxicas para a selección de persoal segundo os perfís laborais e a resolución de conflitos, etc.	CSIEE
			PSB6.3.2. Procura información sobre recursos humanos: selección de persoal, desenvolvemento de programas pro-	CSIEE
Psicoloxía. 2º de bacharelato				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp.
	tación, innovación, traballo colaborador, xestión de coñecementos, creatividade, autoestima, proposición de retos, motivación, fomento da participación, autonomía e xeración de ambientes creativos. -Riscos da saúde psicolóxica laboral.	a xestión das empresas, reflexionando sobre os erros psicolóxicos que se producen na súa xestión e procurando os recursos axeitados para afrontar os problemas.	fesionais favorecedores da integración do persoal traballador na empresa, evolución persoal e profesional.	
PSB6.3.3. Describe a importancia dos factores psicolóxicos que inflúen no desenvolvemento laboral (a adaptación, a innovación, o traballo colaborador, a xestión de coñecementos, a creatividade e a autoestima), identificando factores fundamentais (a proposición de retos, a motivación, o fomento da participación, a autonomía e a xeración de ambientes creativos), mediante casos concretos e reflexionando criticamente sobre a súa aplicación en diversos ámbitos de traballo.			CCL	
PSB6.3.4. Investiga sobre riscos da saúde laboral: o estrés, a ansiedade, o mobbing e a síndrome de Burnout.			CD	

GRADO MÍNIMO DE CONSECUCCIÓN DOS ESTÁNDARES.

- ✚ A visión histórica da psicoloxía desde as súas orixes en Grecia ata o século XIX. A constitución da psicoloxía experimental: o seu obxecto propio, obxectivos e metodoloxías.
- ✚ Teorías e escolas da psicoloxía: psicanálise, condutismo, cognitivismo, Gestalt, humanismo, psicobioloxía.

- + Filoxénese da evolución do cerebro humano e relación coa conduta.
- + Morfoloxía da neurona. Sinapse, impulso nervioso e neurotransmisores.
- + Áreas do cerebro e as funcións que executan.
- + Percepción: elementos e fases do proceso. Teorías e leis sobre a percepción.
- + Factores individuais e sociais que inflúen na percepción.
- + A memoria. Atención e concentración. Tipos de atención e de memoria. Relación entre eles e utilidade que teñen na aprendizaxe humana. Distorsións e alteracións da memoria.
- + Teorías da aprendizaxe e os seus factores. Teorías sobre a intelixencia. O CI e os problemas da medición da intelixencia.
- + Procesos cognitivos superiores: pensamento, razoamento e creatividade.
- + A intelixencia emocional e as súas competencias. A autoestima.
- + Teorías sobre a motivación. A frustración e alternativas.
- + Teorías da personalidade. As psicopatoloxías.
- + Teorías sobre os afectos.
- + Linguaxe verbal e non verbal.
- + Roles sociais de xénero.

4.3. FILOSOFÍA de 1º BACHARELATO

Filosofía. 1º de bacharelato				
Ob	Contidos	Cráterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
1ª avaliación				
Bloque 1. Contidos transversais				
b d e h m	B1.1. Textos filosóficos e pertencentes a outras ramas do saber relacionados coas temáticas filosóficas estudadas.	B1.1. Ler comprensivamente e analizar de forma crítica textos significativos e breves, pertencentes a pensadores/as destacados/as.	FIB1.1.1. Analiza de xeito crítico textos de pensadores/as, identifica a problemática e as solucións expostas (distinguindo as teses principais e a orde da argumentación), relaciona co estudado na unidade, e/ou co achegado por outros/as filósofos/as ou correntes.	CAA
b d e	B1.2. Composición escrita de reflexión filosófica e de discursos orais, manexando as regras da retórica e a argumentación.	B1.2. Argumentar e razoar os propios puntos de vista sobre as temáticas estudadas na unidade, de forma oral e escrita, con claridade e coherencia.	FIB1.2.1. Argumenta e razoa as súas opinións de forma oral e escrita, con claridade e coherencia, e demostrando un esforzo creativo e educativo na valoración persoal dos problemas filosóficos analizados.	CCL CSC
b d e g	B1.3. Uso dos procedementos de traballo intelectual (incluíndo os das TIC) adecuados á filosofía, en especial o uso rigoroso do léxico relacionado cos temas filosóficos estudados.	B1.3. Seleccionar e sistematizar información obtida de distintas fontes.	FIB1.3.1. Selecciona e sistematiza información obtida tanto de libros específicos como de internet. FIB1.3.2. Elabora listas de vocabulario de conceptos e comprende o seu significado, aplícaos con rigor e organízalos en esquemas ou mapas conceptuais, táboas cronolóxicas, ...	CD CSC CAA
d e g	B1.4. Análise e argumentar sobre distintas posturas filosóficas, elaborando esquemas, mapas conceptuais, táboas cronolóxicas e outros procedementos mediante o uso das TIC.	B1.4. Analizar e argumentar sobre formulacións filosóficas, elaborando de xeito colaborativo esquemas, mapas conceptuais, táboas cronolóxicas e outros procedementos útiles, mediante o uso de medios e plataformas dixitais.	FIB1.4.1. Elabora con rigor esquemas, mapas conceptuais, táboas cronolóxicas, etc., amosando a comprensión dos eixes conceptuais estudados.	CAA
Bloque 2. O saber filosófico				
b d e h	B2.1. Filosofía: sentido, necesidade e historia.	B2.1. Coñecer e comprender a especificidade e a importancia do saber	FIB2.1.1. Recoñece as preguntas e os problemas que veñen caracterizando a filosofía desde a súa orixe, comparando	CAA

	B2.2. Saber racional. Explicación prerracional: mito e maxia. Explicación racional: razón e sentidos. B2.3. Funcións e vixencia da filosofía.	racional en xeral e do filosófico en particular, en tanto que saber de comprensión e interpretación da realidade, valorando a filosofía como saber e actitude que estimula a crítica, a autonomía e a creatividade.	coa formulación doutros saberes, como o científico ou o teolóxico.	
			FIB2.1.2. Explica a orixe do saber filosófico diferenciándoo dos saberes prerracionais, como o mito ou a maxia.	CCEC CSC
d e	B2.4. Disciplinas teórico-prácticas do saber filosófico. B2.5. Racionalidade teórica e práctica.	B2.2. Identificar as dimensións teórica e práctica da filosofía, os seus obxectivos, as características, as disciplinas, os métodos e as funcións,	FIB2.2.1. Identifica, relaciona e distingue as vertentes práctica e teórica do labor filosófico, así como as disciplinas que conforman a filosofía, relacionándoa paralelamente con outros saberes de comprensión da realidade.	CAA CSC
b d e h	B2.6. O saber filosófico a través da súa historia. Características da filosofía.	B2.3. Contextualizar histórica e culturalmente as problemáticas analizadas e expresar por escrito as achegas máis importantes do pensamento filosófico desde a súa orixe, identificando os principais problemas e as súas solucións.	FIB2.3.1. Recoñece as principais problemáticas filosóficas de cada etapa cultural europea. FIB2.3.2. Expresa por escrito as teses fundamentais dalgunhas das correntes filosóficas do pensamento occidental.	CCEC CCL
b e g	B1.3. Uso dos procedementos de traballo intelectual (incluíndo as TIC) adecuados á filosofía, e uso rigoroso do léxico relaciona-	B2.4. Comprender e utilizar con precisión o vocabulario filosófico fundamental, realizando un glosario de termos de xeito colaborativo mediante as posibilidades que	FIB2.4.1. Comprende e usa con rigor conceptos filosóficos como razón, sentidos, mito, logos, arché, necesidade, continxencia, causa, existencia, metafísica, lóxica, gnoseoloxía, obxectividade, dogmatismo, criticismo, etc.	CCL
Filosofía. 1º de bacharelato				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
	do cos temas filosóficos estudados.	ofrecen as novas tecnoloxías.		
b e l	B1.1. Textos filosóficos e textos pertencentes a outras ramas do saber relacionados coa temática filosófica estudada.	B2.5. Analizar fragmentos de textos significativos e breves sobre a orixe, a caracterización e a vixencia da filosofía, identificando as problemáticas e solucións expostas, distinguindo as teses principais e a orde de argumentación, relacionando os textos co estudo na unidade.	FIB2.5.1. Le e analiza de xeito crítico fragmentos de textos breves e significativos sobre a orixe da explicación racional e acerca das funcións e as características do pensamento filosófico, pertencentes a pensadores/as, que identifiquen as problemáticas filosóficas formulada e relacionen coa presentación doutros intentos de comprensión da realidade, como o científico e o teolóxico, ou outros tipos de filosofía.	CCL
Bloque 3. O coñecemento				

d e h	B3.1. Teoría do coñecemento. B3.2. Graos e ferramentas do coñecer: razón, entendemento e sensibilidade. B3.3. Abstracción. B3.4. Posibilidades, límites e intereses no coñecer:.	B3.1. Coñecer de modo claro e ordenado as problemáticas implicadas no proceso do coñecemento humano, analizadas desde o campo filosófico, os seus graos, as ferramentas e as fontes, e expor por escrito os modelos explicativos do coñecemento máis significativos.	FIB3.1.1. Identifica e expresa de xeito claro e razoado os elementos e as problemáticas que implica o proceso do coñecemento da realidade, como é o dos seus graos, as súas posibilidades e os seus límites.	CCL
d e h g	B3.5. Problema filosófico do coñecemento. B3.6. A verdade como propiedade das cousas. A verdade como propiedade do entendemento: coherencia e adecuación. B3.7. Algúns modelos filosóficos de explicación do coñecemento e o acceso á verdade.	B3.2. Explicar e reflexionar sobre o problema do acceso á verdade, identificando as problemáticas e as posturas filosóficas que xurdiron en torno ao seu estudo.	FIB3.2.1. Coñece e explica teorías acerca do coñecemento e a verdade, como son o idealismo, o realismo, o racionalismo, o empirismo, o perspectivismo, o consenso ou o escepticismo, e contrátaas. FIB3.2.2. Contrasta teorías sobre a verdade e constrúe glosario: razón, sentidos, abstracción, obxectividade, certeza, dúbida, evidencia, escepticismo, autoridade, probabilidade, prexuízo, coherencia, adecuación, consenso, incerteza, interese, irracional,...	CCEC CD CSC
b d e	B1.1. Textos filosóficos e textos pertencentes a outras ramas do saber.	B3.3. Analizar textos sobre o coñecemento, valorando os esforzos por alcanzar a verdade.	FIB3.3.1. Analizar fragmentos de textos breves de Descartes, Hume, Kant, Nietzsche, Ortega y Gasset, Habermas, Popper, Kuhn ou M. Serres,	CCL
d e h i l	B3.8. Filosofía, ciencia e tecnoloxía. Obxectivos e instrumentos da ciencia. B3.10. Método hipotético-dedutivo. B3.11. Investigación científica na modernidade e na época contemporánea.	B3.4. Explicar a función da ciencia, os seus modelos de explicación, características, métodos e a tipoloxía, expondo as diferenzas e as coincidencias do ideal e a investigación científica co saber filosófico, como pode ser a problemática da obxectividade ou a adecuación teoría-realidade,...	FIB3.4.1. Explica os obxectivos, as funcións e os principais elementos da ciencia, manexando termos: feito, hipótese, lei, teoría ou modelo. FIB3.4.3. Usa con rigor termos: indución, hipotético-dedutivo, método, verificación, predición, realismo, causalidade, obxectividade, relatividade, caos e indeterminismo,...	CMCCT CMCCT
d e h i l	B3.12. Técnica e tecnoloxía: saber e praxe.	B3.5. Relacionar as implicacións da tecnoloxía, saber transformador da natureza e da humanidade reflexionando sobre as relacións coa ciencia e cos seres humanos.	FIB3.5.1. Extrae conclusións razoadas sobre a inxenuidade humana por transformar e dominar a natureza, pondo ao servizo do ser humano, das consecuencias desta actuación, e participa de debates acerca das implicacións da tecnoloxía.	CMCCT CSC

b d l	B3.13. Reflexión filosófica sobre o desenvolvemento científico e tecnolóxico: o problema da indución B3.14. Visión aristotélica do quefacer científico.	B3.6. Analizar fragmentos de textos sobre a reflexión filosófica acerca da ciencia, a técnica e a filosofía, identificando as problemáticas e as solucións propostas.	FIB3.6.1. Analiza fragmentos de textos breves e significativos de pensadores como Aristóteles, Popper, Kuhn, B. Russell, A. F. Chalmers ou J. C. Borrón, entre outros.	CMCCT
d e	B3.15. Relación entre filosofía e ciencia.	B3.7. Entender e valorar a relación entre a filosofía e a ciencia.	FIB3.7.1. Reflexiona acerca de problemas comúns aos campos filosófico e científico: os lími-	CMCCT
Filosofía. 1º de bacharelato				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
h i g l			tes e as posibilidades do coñecemento, a cuestión da obxectividade e a verdade, a racionalidade de tecnolóxica, etc.	CD CSC
			FIB3.7.2. Investiga sobre as problemáticas citadas, e realiza un proxecto de grupo sobre algunha temática que afonde na interrelación entre a filosofía e a ciencia.	
2º Trimestre				
Bloque 4. A realidade				
d e h	B4.1. A metafísica como explicación teórica da realidade.	B4.1. Valorar a metafísica, como estudo da realidade en tanto que totalidade, distinguíndoa das ciencias.	FIB4.1.1. Coñece o que é a metafísica e usa a abstracción para comprender os seus contidos e a súa actividade, razoando sobre eles.	CAA
d e h	B4.2. Pregunta polo ser como punto de partida da Filosofía. Platón fronte a Aristóteles. B4.3. Interrogación metafísica sobre a verdadeira realidade: a aparencia e a realidade. B4.4. Pregunta pola orixe e a estrutura do real. B4.5. Caracterización da realidade: cambio ou permanencia, substancialismo estático fronte ao devir. Esencialismo	B4.2. Coñecer e explicar, desde un enfoque metafísico, os principais problemas que presenta a realidade.	FIB4.2.1. Describe as principais interpretacións metafísicas e os problemas que suscita o coñecemento metafísico da realidade.	CCEC
			FIB4.2.2. Comprende e utiliza con rigor conceptos metafísicos como ser, sistema metafísico, realidade, aparencia, materia e espírito, unidade, dualidade, multiplicidade, devir, necesidade, continxencia, transcendencia, categoría e abstracción, materialismo, espiritualismo, existencialismo ou esencialismo, entre outros.	CCL
			FIB4.2.3. Realiza unha análise crítica ante teorías metafísicas diverxentes de interpretación da realidade.	CAA

	e existencia- lismo. B4.6. Necesidade de cate- gorizar o real.		FIB4.2.4. Analiza e comprende fragmentos de textos breves e significativos sobre as proble- máticas metafísicas que presenta a realidade, de pensadores como Platón, Aristóteles, Tomé de Aquino, Descartes, Marx, Nietzsche, etc., comparando e establecendo semellanzas e dife- renzas entre os enfoques, e disertando coheren- temente sobre as posturas históricas.	CAA
d e h i g l	B4.7. Cosmovisións cien- tíficas sobre o universo. A filosofía da natureza como admiración filosófica pola natureza. B4.8. Paradigma cualitativo organicista: universo aristo- télico. B4.9. Universo máquina: visión mecanicista na Mo- dernidade. Supostos epis- temolóxicos do modelo he- liocéntrico. Determinismo, regularidade, conservación B4.10. Visión contemporá- nea do Universo. B4.11. Reencontro da filo- sofía e a física na teoría do caos.	B4.3. Coñecer e comparar as ex- plicacións dadas desde as grandes cosmovisións sobre o universo.	FIB4.3.1. Explica e compara dúas das grandes cosmovisións do Universo: o paradigma organi- cista aristotélico e o modelo mecanicista newto- niano.	CMCCT
			FIB4.3.2. Describe os caracteres esenciais das interpretacións relativista e cuántica contem- poráneas da realidade, explicando as implica- cións filosóficas.	CMCCT
			FIB4.3.3. Usa con rigor termos epistemolóxicos e científicos como cosmovisión, paradigma, Uni- verso, natureza, finalismo, organicismo, determi- nismo, orde, causalidade, conservación, princi- pio, mecanicismo, materia, relatividade, cuánti- ca, espazo, tempo, azar, determinismo, indeter- minismo, probabilidade, gaia e caos, entre ou- tros.	CMCCT
d e g h	B1.3. Uso dos procede- mentos de traballo inteltec- tual (incluíndo as TIC) ade- cuados á filosofía, en espe-	B4.4. Elaborar táboas e/ou mapas conceptuais comparando os caracte- res adxudicados historicamente ao Universo, contextualizando his-	FIB4.4.1. Elabora esquemas, táboas e/ou mapas conceptuais que comparen os caracteres adxu- dicados historicamente ao Universo, entendido como totalidade do real, contextualizando histori-	CD
	Filosofía. 1º de bacharelato			
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
i	cial a asimilación e o uso rigoroso do léxico relacio- nado coas temáticas fi-	toricamente e culturalmente cada cosmovisión e ampliando informa-	camente e culturalmente cada cosmovisión e ampliando información mediante internet e/ou fontes bibliográficas.	

	losóficas estudadas.	ción.		
d e h i m	B1.1. Textos filosóficos e textos pertencentes a outras ramas do saber relacionados coas temáticas filosóficas estudadas.	B4.5. Analizar textos filosóficos, epistemolóxicos e científicos sobre a comprensión da realidade, tanto desde o plano metafísico como desde o físico, usando os termos técnicos estudados, relacionar os problemas presentados nos textos co estudo nas unidade.	FIB4.5.1. Analiza textos filosóficos e científicos, clásicos e contemporáneos, que aborden as mesmas problemáticas, e investigar a vixencia das ideas expostas.	CMCCT
			FIB4.5.2. Reflexiona sobre as implicacións filosóficas que afectan a visión do ser humano en cada cosmovisión filosófico-científica estudada, e argumenta as súas propias ideas.	CAA
Bloque 5. O ser humano desde a filosofía				
b c d e	B5.1. A reflexión filosófica sobre o ser humano e o sentido da existencia: antropoloxía filosófica.	B5.1. Recoñecer en que consiste a antropoloxía filosófica.	FIB5.1.1. Utilizar con rigor vocabulario: evolución, dialéctica, proceso, progreso, emerxencia, azar, selección natural, apto, reduccionismo, creacionismo, evolución cultural, vitalismo, determinismo xenético, natureza e cultura.	CCL
d e h i	B5.2. Implicacións filosóficas da evolución. Filosofía e bioloxía.	B5.2. Coñecer e explicar as implicacións filosóficas da evolución, en relación cos contidos metafísicos e cos/coas pensadores/as xa estudados/as.	FIB5.2.1. Coñece e explica as consideracións filosóficas implicadas na teoría da evolución, como a consideración dinámica e dialéctica da vida ou o indeterminismo, entre outras.	CMCCT
			FIB5.2.2. Analiza fragmentos de E. Morin, K. Popper, R. Dawkins, J. Mosterín, A. Gehlen, M. Harris ou M. Ponty, entre outros.	CCEC
d e g h i l	B5.3. A dialéctica natureza-cultural no proceso de antropoxénese e de construción da identidade propia humana.	B5.3. Recoñecer e reflexionar, de maneira argumentada, sobre a interacción dialéctica entre o compoñente natural e o cultural que caracterizan o ser humano como tal, sendo o culturalmente adquirido condición para a innovación e a creatividade que caracterizan a especie.	FIB5.3.1. Expón en que consiste o compoñente natural innato do ser humano, e a súa relación cos elementos culturais que xorden nos procesos de antropoxénese e humanización, dando lugar á identidade propia do ser humano.	CCEC CSC
			FIB5.3.2. Diserta sobre o ser humano en tanto resultado da dialéctica evolutiva entre o xeneticamente innato e o culturalmente adquirido, condición para a innovación e a capacidade creativa.	CSIEE CCEC
			FIB5.3.3. Infórmate sobre investigacións actuais sobre a evolución humana, e reflictea en grupo.	CD CSC

a b c e h	B1.2. Composición escrita de argumentos de reflexión filosófica e de discursos orais, manexando as regras básicas da retórica e a argumentación.	B5.4. Valorar os coñecementos adquiridos nesta unidade, rexeitando os prexuízos tanto etnocéntricos como por motivos físicos, e tamén as actitudes de intolerancia, inxustiza e exclusión.	FIB5.4.1. Argumenta con coherencia, baseándose nos datos obxectivos aprendidos, sobre as implicacións de adoptar prexuízos etnocéntricos para vulgar os seres humanos e as culturas.	CSC
b c d e h	B5.4. Visión grega. Heroe homérico: concepto sócrático. Dualismo platónico. Animal racional e político aristotélico. Materialismo e individualismo helenista. B5.5. Pensamento medieval: creación á imaxe divina; nova concepción do corpo e a alma, da morte e da liberdade. B5.6. Renacemento: antropocentrismo e humanismo. B5.7. Modernidade e sécu-	B5.5. Coñecer e reflexionar sobre as concepcións filosóficas sobre o ser humano como tal que se viñeron dando ao longo da filosofía occidental, comparando semellanzas e diferenzas entre as sucesivas formulacións, analizando criticamente a influencia do contexto sociocultural na concepción filosófica, e valorando algunhas formulacións diverxentes que abriron camiño cara á consideración actual da persoa.	FIB5.5.1. Contrasta e relaciona as principais concepcións filosóficas que se viñeron dando historicamente sobre o ser humano. FIB5.5.2. Analiza de xeito crítico textos significativos e breves dos grandes pensadores. FIB5.5.3. Usa con rigor termos como dualismo e monismo antropolóxico, areté, mente, corpo, espírito, creacionismo, antropocentrismo, teocentrismo, alma, humanismo, persoa, dignidade, sentido, estado de natureza, estado de civilización, existencia, liberdade, emoción, paixón, determinismo, alienación, nihilismo, existencia, in-	CCEC CCL CCL
Filosofía. 1º de bacharelato				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
	lo XIX: razón, emocións e liberdade. B5.8. O ser humano na filosofía contemporánea.		consciente, morte, historia ou transcendencia, entre outros.	
b e h	B5.9. Visións filosóficas orientais: budismo, taoísmo e hinduísmo.	B5.6. Comparar a visión filosófica occidental do ser humano coa visión filosófica oriental, o budismo, o taoísmo, o hinduísmo, e argumentar as opinións propias sobre semellanzas e diferenzas.	FIB5.6.1. Contrasta e relaciona as principais concepcións filosóficas que se viñeron dando historicamente no contexto da filosofía occidental sobre o ser humano, coa visión filosófica oriental, o budismo, o taoísmo e o hinduísmo.	CCEC
b d e h	B5.10. Algunhas claves sobre o sentido da existencia humana.	B5.7. Disertar, de forma oral e escrita, sobre as temáticas intrinsecamente filosóficas no ámbito do sentido da	FIB5.7.1. Diserta, de xeito oral e escrito, sobre as grandes cuestións metafísicas que lle dan sentido á existencia humana.	CCL

	B5.11. Cuestión do sentido, a esencia e a existencia, o eu, a liberdade, a morte, o destino, o azar, a historia e a necesidade de transcendencia.	existencia, como poden ser a cuestión do sentido, a esencia e a existencia, o eu, a liberdade, a morte, o destino, o azar, a historia ou a necesidade de transcendencia, entre outras.	FIB5.7.2. Argumenta e razoa, de xeito oral e escrito, acerca dos puntos de vista propios sobre o ser humano, desde a filosofía e sobre diferentes temáticas filosóficas relacionadas co sentido da existencia humana.	CCL
b c d e h	B5.12. Reflexión filosófica sobre o corpo. B5.13. Teorías filosóficas sobre a relación entre mente e corpo.	B5.8. Coñecer algunhas teorías filosóficas occidentais sobre o corpo humano, e reflexionar de xeito colaborativo e argumentar acerca dos puntos de vista propios.	FIB5.8.1. Coñece as teorías filosóficas da relación entre mente e corpo (monismo, dualismo e emergentismo), e argumenta sobre esas teorías comparando semellanzas e diferenzas, de forma colaborativa.	CMCCT
3ª avaliación				
Bloque 6. A racionalidade práctica				
a b c d e	B2.5. Racionalidade teórica e práctica. B6.1. Orixe da ética occidental: Sócrates fronte aos sofistas.	B6.1. Identificar a especificidade da razón na súa dimensión práctica, en tanto que orientadora da acción humana.	FIB6.1.1. Recoñece a función da racionalidade práctica para dirixir a acción humana, aínda recoñecendo os seus vínculos ineludibles coa razón teórica e a intelixencia emocional.	CSC
			FIB6.1.2. Explica a orixe da ética occidental contrastando Sócrates e os sofistas	CCEC
a b	B6.2. A ética, reflexión da acción moral: carácter, conciencia, madurez moral.	B6.2. Recoñecer o obxecto e función da ética.	FIB6.2.1. Explica e razoa acerca do obxecto e a función da ética.	CSC
a b c d e h	B6.3. Principais teorías sobre a moral humana. B6.4. Procura da felicidade. B6.5. A boa vontade: Kant. B6.6. A xustiza como virtude ético-política. B6.7. Relativismo e universalismo moral.	B6.3. Coñecer e explicar as principais teorías éticas sobre a xustiza e a felicidade, e sobre o desenvolvemento moral.	FIB6.3.1. Argumenta sobre as principais teorías éticas sobre a felicidade e a virtude, sobre a xustiza e achega exemplos. FIB6.3.3. Analiza textos breves dalgúns dos filósofos das principais teorizacións éticas e sobre o desenvolvemento psicolóxico moral. FIB6.3.4. Usa con rigor termos: ética, moral, autonomía, responsabilidade, convención moral, madurez moral, virtude moral, subxectivismo, relativismo e universalismo moral, utilitarismo, deber moral, ética de máximos, ética de mínimos, consenso, xustiza, eudemonismo, hedonismo, emotivismo e utilitarismo.	CSIEE CSC CSC
a b c d	B6.8. Fundamentos filosóficos do Estado.	B6.4. Explicar a función, as características e os principais interrogantes da	FIB6.4.1. Identifica a función, as características e os principais interrogantes da filosofía política.	CSC

e h	B6.9. Principais interrogantes da filosofía política.	filosofía política, como a orixe e a lexitimidade do Estado, as relacións entre o individuo e o Estado ou a natureza das leis.	FIB6.4.2. Utiliza con rigor conceptos: democracia, Estado, xustiza, dereito, dereitos naturais, Estado democrático e de dereito, legalidade, lexitimidade, convención, contractualismo, alienación, ideoloxía, utopía,...	CCL
Filosofía. 1º de bacharelato				
Ob	Contidos	Cráterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
a b c d e h	B6.10. A xustiza segundo Platón. B6.11. O convencionalismo nos sofistas. B6.12. Realismo político: Maquiavelo. B6.13. Contractualismo: Hobbes, Locke, Rousseau e Montesquieu. B6.14. A paz perpetua de Kant. B6.15. Fundamentos filosóficos do capitalismo no século XIX. John Stuart Mill. Alienación e ideoloxía segundo Marx. B6.16. Disputa política entre Popper e a escola de Frankfurt.	B6.5. Coñecer as teorías e os conceptos filosóficos principais que estiveron na base da construción da idea de Estado e das súas funcións, apreciando o papel da filosofía como reflexión crítica.	FIB6.5.1. Explica de xeito coherente as formulacións filosófico-políticas de Platón, os sofistas, Maquiavelo, Locke, Montesquieu, Rousseau, Hobbes, Kant, John Stuart Mill, Popper ou Habermas, entre outros. FIB6.5.2. Analiza e reflexiona sobre a relación entre individuo e Estado, sobre a base do pensamento dos sofistas, Marx e a escola de Frankfurt. FIB6.5.3. Analiza de xeito crítico textos significativos e breves dalgúns dos autores estudados, nos que se argumente sobre o concepto de Estado, os seus elementos e as súas características. FIB6.5.4. Valora e utiliza a capacidade argumentativa, de forma oral e escrita, contra a arbitrariedade, o autoritarismo e a violencia.	CCEC CSC CSC CSC
a b	B6.17. Función do pensamento utópico.	B6.6. Disertar sobre a utilidade do pensamento utópico,	FIB6.6.1. Reflexiona por escrito sobre as posibilidades do pensamento utópico,	CSC
a b	B6.18. Legalidade e lexitimidade.	B6.7. Distinguir os conceptos de legalidade e lexitimidade.	FIB6.7.1. Describe e compara os conceptos de legalidade e lexitimidade.	CCL CSC
b d e	B6.19. Capacidade simbólica. E. Cassirer. B6.20. Creatividade.	B6.8. Recoñecer a capacidade simbólica como elemento distintivo da especie humana.	FIB6.8.1. Explica as teses fundamentais de E. Cassirer sobre a capacidade simbólica humana, e as de H. Poincaré sobre o proceso creativo.	CCEC
b d e h n p	B6.21. Estética filosófica: función e características. B6.22. A arte, instrumento de comprensión e expresión	B6.9. Coñecer o campo da estética, reflexionando sobre as contribucións filosóficas realizadas por tres das construcións simbólicas	FIB6.9.1. Comprende e usa conceptos como estética, creatividade, creación, símbolo, signo, arte, experiencia estética, mimese, beleza, gusto, subxectividade, xuízo estético e vangarda.	CCL CCEC

	simbólica. B6.23. A estética filosófica e a capacidade simbólica do ser humano. A realidade desde a arte, a literatura e a música.	culturais fundamentais.	FIB6.9.2. Contrasta e relaciona algunhas construcións simbólicas fundamentais no contexto da cultura occidental, e analiza, de xeito colaborativo, textos literarios, audicións musicais e visualizacións de obras de arte para explicar os contidos da unidade.	CAA CCEC
a b	B6.24. Relación da arte coa ética, co coñecemento e coa técnica.	B6.10. Relacionar a creación artística coa ética, o coñecemento e a técnica.	FIB6.10.1. Diserta sobre a relación e a posibilidade transformadora da realidade humana, a creación artística, a ciencia e a ética.	CSC CCEC
b d e h n p	B6.25. Sentimento, experiencia e xuízo estético. Beleza. Creación artística e sociedade. Abstracción artística e pensamento metafísico. A arte como xustificación ou como crítica da realidade. B6.26. Filosofía e arte. Filosofía e literatura. Filosofía e música.	B6.11. Analizar textos en que se comprenda o valor da arte, a literatura e a música como vehículos de transmisión do pensamento filosófico, utilizando con precisión o vocabulario específico propio da estética filosófica.	FIB6.11.1. Coñece os elementos fundamentais da reflexión estética sobre a arte; analiza textos de Platón, Schelling, Hume, Kant, Nietzsche, Benjamin, Gadamer, Marcuse, Adorno FIB6.11.2. Entende o valor filosófico da literatura, analiza textos de Platón, Calderón de la Barca, Pío Baroja, A. Machado, Voltaire, Goethe, Sartre, Unamuno, Borges ou Camus. FIB6.11.3. Coñece a visión filosófica da música por textos sobre as visións dos pitagóricos, de Platón, Schopenhauer, Nietzsche ou Adorno, entre outros, así como mediante audicións.	CCEC CCEC CCEC
d g h n	B1.2. Composición escrita de argumentos de reflexión filosófica, manexando as regras básicas da retórica e a argumentación.	B6.12. Reflexionar sobre algunha das temáticas significativas estudadas, argumentando as propias posicións, e ampliar en internet a información aprendida.	FIB6.12.1. Diserta de xeito claro e coherente sobre o valor das artes para transmitir ideas filosóficas, e procura e selecciona información en internet que amplíe o xa aprendido.	CD CSC
Filosofía. 1º de bacharelato				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
b d e	B6.27. Retórica, argumentación e lóxica: a comunicación desde a filosofía. B6.28. Importancia da comunicación e a súa relación coa linguaxe, a verdade e a realidade.	B6.13. Entender a importancia da comunicación para o desenvolvemento do ser humano e as sociedades.	FIB6.13.1. Coñece e manexa con rigor conceptos como símbolo, comunicación, linguaxe formal, lóxica, xuízo lóxico, razoamento, demostración, discurso, elocuencia, orador, retórica, exordio, inventio, dispositio, argumentación, elocutio, compositio, actio, falacia, debate, negociación, persuasión e concepto universal, entre outros.	CCL

b d e	B6.29. Lóxica proposicional.	B6.14. Coñecer en que consiste a lóxica proposicional e apreciar o seu valor para amosar o razoamento correcto.	FIB6.14.1. Utiliza os elementos e as regras do razoamento da lóxica de enunciados.	CAA
b d e	B6.30. Retórica e composición do discurso.	B6.15. Coñecer as dimensións que forman parte da composición do discurso retórico, e aplícalas na composición de discursos.	FIB6.15.1. Comprende e explica a estrutura e o estilo da retórica e da argumentación.	CCL
			FIB6.15.2. Coñece a estrutura e a orde do discurso, e escribe breves discursos retóricos.	CCL
b d e	B6.31. Argumentación: regras e ferramentas do diálogo e a demostración de argumentos. B6.32. Filosofía da lingua: o problema filosófico dos conceptos universais e o erro argumentativo da xeneralización apresurada.	B6.16. Coñecer e utilizar as regras e as ferramentas básicas do discurso baseado na argumentación demostrativa.	FIB6.16.1. Constrúe un diálogo argumentativo no que demostra as súas propias teses mediante as regras e as ferramentas da argumentación.	CSIEE CSC
			FIB6.16.2. Distingue un argumento veraz dunha falacia.	CAA
			FIB6.16.3. Comenta textos breves e significativos sobre a arte da retórica e a argumentación de Platón, Aristóteles, Cicerón, Quintiliano, Tácito e autores/as contemporáneos/as.	CCEC
b d e m p	B6.33. A filosofía e a empresa como proxecto racional.	B6.17. Coñecer as posibilidades da filosofía na creación dun proxecto, en xeral, e no ámbito empresarial en particular, e valorar o seu papel potenciador da análise, a reflexión e o diálogo.	FIB6.17.1. Utiliza conceptos con sentido filosófico e aplícalos ao contexto empresarial: principios, saber, orde lóxica, finalidade, demostración, razoamento, indución, dedución, argumentación, sentido, significado, creatividade, diálogo, obxectivo/subxectivo, emocións, globalidade e valor, entre outros.	CSIEE
b e m p	B6.34. O modo metafísico de preguntar para deseñar un proxecto vital e de empresa. B6.35. Os procesos de cuestionamento e a importancia da definición de obxectivos.	B6.18. Comprender a importancia do modo de "preguntar radical" da metafísica para proxectar unha idea ou un proxecto vital ou empresarial, facilitando os procesos de cuestionamento e definición das preguntas radicais e as respostas a estas.	FIB6.18.1. Formula correctamente os interrogantes filosóficos radicais que deben estar na base da creación dun proxecto, tanto vital como laboral, como "que son?", "que fago?", "por que?", "para que?", "cal é o meu obxectivo?", "cal é o seu sentido, a súa razón de ser?", etc., e saber argumentar a defensa das respostas.	CSIEE CSC
b m p	B6.36. Proceso de análise racional do conxunto dun sistema, dos elementos que o integran e da orde racional que subxace á estrutura lóxica dun proxecto, vital e	B6.19. Comprender o valor da teoría do coñecemento, a razón crítica e a lóxica para introducir racionalidade na orixe e no desenvolvemento dun proxecto.	FIB6.19.1. Deseña un proxecto vital ou empresarial, sobre a base da filosofía, valorando a íntima relación entre os pensamentos e as accións, entre a razón e as emocións, a través do diálogo, da argumentación e a linguaxe filosófica.	CSIEE

	empresarial.			
b e m	B6.37. Importancia do diálogo e da defensa argumentativa de proxectos, fins e medios.	B6.20. Valorar as técnicas do diálogo filosófico, a argumentación e a retórica para organizar a comunicación entre as partes e a resolución de negociacións e de conflitos, para xerar diálogo baseado na capacidade de argumentar correctamente, para definir e comunicar correctamente o obxectivo dun proxecto.	FIB6.20.1. Coñece e utiliza as ferramentas da argumentación e o diálogo na resolución de dilemas e conflitos dentro dun grupo humano.	CSC
a	B6.38. Deseño dun proxec-	B6.21. Valorar a capacidade da es-	FIB6.21.1. Valora a posibilidade de crear tarefas	CSIEE
Filosofía. 1º de bacharelato				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
m n	to vital e laboral. Papel da Estética no desenvolvemento do pensamento creativo e innovador.	tética filosófica para favorecer o pensamento creativo e innovador que permite adaptarse e anticiparse aos cambios, valorando así a función e a importancia das persoas emprendedoras e innovadoras para a construción e o avance dunha cultura, e a transformación da realidade.	innovadoras, valorando a función e a importancia das persoas emprendedoras e innovadoras para a construción e o avance dunha cultura, e a transformación da realidade.	
a b c f m p	B6.39. Importancia da ética para establecer o sistema de valores no traballo.	B6.22. Comprender e apreciar a función axiolóxica da ética para establecer un sistema de valores que permita mellorar o clima laboral, comprendendo que os valores éticos son clave para lograr o equilibrio entre innovación, sustentabilidade e competitividade.	FIB6.22.1. Realiza un decálogo de valores éticos que deben rexer no mundo laboral e de cara á sociedade e á natureza. FIB6.22.2. Valora e diserta sobre a importancia do traballo para desenvolvernos como seres humanos, para o avance dunha cultura e para transformar a realidade.	CSC CSC
b m p	B6.40. Razón crítica en tanto que reguladora da acción humana.	B6.23. Valorar a importancia da razón crítica para o avance dun proxecto persoal e colectivo.	FIB6.23.1. Comprende e valora a importancia da razón crítica para o avance dun proxecto persoal e colectivo.	CSC

GRADO MÍNIMO DE CONSECUCIÓN DE CADA ESTÁNDAR.

- + Os tipos de saberes. O saber filosófico e a súa orixe (o mito e o logos)
- + O coñecemento sensible e o coñecemento racional. Realismo e idealismo.
- + O problema da verdade e da certeza. Escepticismo, relativismo e dogmatismo.
- + Metafísica: antecedentes, definición, conceptos básicos (substancia, accidentes, potencia, acto) e distintas concepcións de ser desde o materialismo, o espiritualismo e o dualismo.
- + Teorías fixistas e teorías evolucionistas.
- + Antropoxénese.
- + Natureza e cultura. O relativismo cultural.
- + O proceso de socialización: características, fases, axentes e estruturas sociais.
- + Fundamentación da ética. Autonomía e heteronomía. Universalismo e relativismo.
- + As principais teorías éticas: éticas materiais (ou da felicidade) e éticas formais (ou deontolóxicas).
- + Democracia e teorías contractualistas sobre a orixe do Estado.

4.4. VALORES ÉTICOS

Poucas materias afondan no tratamento dos **elementos transversais** do currículo como a de Valores Éticos, tendo algún deses elementos, como a educación cívica e constitucional, como parte nuclear, e necesitando o concurso dos outros, como a comprensión de lectura, a corrección na expresión oral e escrita, o uso de ferramentas para a comunicación audiovisual e outros elementos de TIC, ou a aposta polo emprendemento como antítese do estancamento e a pasividade. Pero, ademais, na materia abórdanse temas como o desenvolvemento sustentable, o abuso e o maltrato de persoas con discapacidade, ou o fomento da igualdade de oportunidades, porque nestes e en outros é a reflexión ética a quen ten que orientar a nosa conduta.

O currículo da materia está estruturado en **seis bloques temáticos con enfoques, perspectivas e niveis de fondura diferentes**. Son os seguintes: "A dignidade da persoa", "A comprensión, o respecto e a igualdade nas relacións interpersoais", "A reflexión ética", "A xustiza e a política", "Os valores éticos, o dereito, a Declaración Universal dos Dereitos Humanos (DUDH) e outros tratados internacionais sobre dereitos humanos" e, por último, "Os valores éticos e a súa relación coa ciencia e a tecnoloxía". As diferenzas entre bloques e o ter en conta os diversos momentos do desenvolvemento cognitivo do alumnado nesta etapa foron os motivos determinantes de que, no currículo do primeiro ciclo, os alumnos e as alumnas de **primeiro de ESO** traballen o referido á personalidade e á súa constitución, a ineludibilidade dos problemas morais e a introdución á reflexión ética e política. En **segundo de ESO** abórdanse as achegas que, no campo da reflexión moral, fixeron os/as grandes pensadores/as e filósofos/as da historia, así como as conexións necesarias entre o campo da ética, o do dereito e o da política; conexións nas que o concepto de xustiza ocupa un papel central. En **terceiro de ESO**, curso final do ciclo, os temas atinxen á configuración da vida social e política, pondo como criterio ético básico dunha sociedade xusta o respecto á DUDH e os valores que a conforman, e vendo que tanto a Constitución Española como o Estatuto de Autonomía de Galicia se axustan a este criterio e o enriquecen.

No **cuarto curso da etapa** retómanse xa, pero desde un nivel de afondamento superior, todos os temas que foron xurdindo nos cursos previos, tendo como horizonte que o alumnado, ao final da etapa, estea xa capacitado para levar a cabo o proxecto máis importantes de aqueles nos que se embarcarán: o dunha vida persoal e social digna e satisfactoria.

A. VALORES ÉTICOS 1º de ESO

Valores éticos. 1º de ESO				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
Primeira avaliación				
Bloque 1. A dignidade da persoa				
a d h	B1.1. O concepto problemático de persoa. Significado etimolóxico.	B1.1. Construír un concepto de persoa, consciente de que esta é indefinible, valorando a dignidade que posúe polo feito de ser libre.	VEB1.1.1. Sinala as dificultades para definir o concepto de persoa, analizando o seu significado etimolóxico.	CCL
	B1.2. Características da persoa: independencia, racionalidade e liberdade.		VEB1.1.2. Describe as características principais da persoa: substancia independente, racional e libre.	CCL
	B1.3. Dignidade da persoa: a		VEB1.1.3. Explica e valora a dignidade da persoa que, como ente autónomo, se converte nun "ser moral".	CSC

	persoa como ser moral.			
A b d e g h	B1.4. Adolescencia: crise de identidade, formación de grupos e influencia do grupo no/na adolescente.	B1.2. Comprender a crise da identidade persoal que xorde na adolescencia e as súas causas, e describir as características dos grupos que forman e a influencia que exercen sobre os seus membros, coa finalidade de tomar conciencia da necesidade	VEB1.2.1. Coñece información, de fontes diversas, arredor dos grupos de adolescentes, as súas características e a influencia que exercen sobre os seus membros na determinación da súa conduta, e realiza un resumo coa información obtida.	CAA CSC
	B1.5. Desenvolvemento da autonomía persoal na adolescencia. Control da conduta e escolla de valores éticos.		VEB1.2.2. Elabora conclusións sobre a importancia que ten para o/a adolescente desenvolver a autonomía persoal e ter o control da súa propia conduta conforme aos valo-	CSIEE
Valores éticos. 1º de ESO				
Ob	Contidos	Cráterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
		que ten, para seguir medrando moralmente e pasar á vida adulta, do desenvolvemento da súa autonomía persoal e do control da súa conduta.	res éticos libremente elixidos.	
A f g l	B1.6. Personalidade: factores xenéticos, sociais, culturais e do contorno ambiental que inflúen na súa construción. Capacidade de autodeterminación no ser humano.	B1.3. Describir en que consiste a personalidade e valorar a importancia de enriquecela con valores e virtudes éticas, mediante o esforzo e a vontade persoal.	VEB1.3.1. Identifica en que consiste a personalidade e os factores xenéticos, sociais, culturais e do contorno que inflúen na súa construción, e aprecia a capacidade de autodeterminación no ser humano.	CSC CSIEE
A d g h	B1.7. A razón e a liberdade na estruturación da personalidade e na escolla dos valores éticos que conformarán.	B1.4. Xustificar a importancia que ten o uso da razón e a liberdade no ser humano para determinar "como quere ser", elixindo os valores éticos que desexa incorporar á súa personalidade.	VEB1.4.1. Describe e estima o papel relevante da razón e a liberdade para configurar cos seus propios actos a estrutura da súa personalidade.	CSC
			VEB1.4.2. Realiza unha lista dos valores éticos que estima como desexables para integralos na súa personalidade, e explica as razóns da súa elección.	CSIEE

A b d e g h	B1.8. A intelixencia emocional e o seu papel no desenvolvemento moral da persoa. B1.9. Emocións, sentimentos e vida moral. B1.10. Valores éticos e capacidade de autocontrol emocional.	B1.5. Analizar en que consiste a intelixencia emocional e valorar a súa importancia no desenvolvemento moral do ser humano.	VEB1.5.1. Define a intelixencia emocional e as súas características, valorando a súa importancia na construción moral do ente humano.	CCL
			VEB1.5.2. Explica en que consisten as emocións e os sentimentos, e como se relacionan coa vida moral.	CCL
			VEB1.5.3. Atopa, disertando en grupo, a relación entre algunhas virtudes e valores éticos e o desenvolvemento das capacidades de autocontrol emocional e automotivación, tales como a sinceridade, o respecto, a prudencia, a temperanza, a xustiza e a perseveranza, entre outras	CAA CSC CSIEE
A b d g h m	B1.11. Habilidades emocionais segundo Goleman. B1.12. Habilidades emocionais e virtudes éticas. B1.13. Introspección: autoconñecemento, autocontrol e autonomía.	B1.6. Estimar a importancia do desenvolvemento da intelixencia emocional e a súa influencia na construción da personalidade e o seu carácter moral, con capacidade de empregar a introspección para recoñecer emocións e sentimentos no seu interior, para mellorar as súas habilidades emocionais.	VEB1.6.1. Comprende en que consisten as habilidades emocionais que, segundo Goleman, debe desenvolver o ser humano, e elabora un esquema explicativo.	CAA
			VEB1.6.2. Relaciona o desenvolvemento das habilidades emocionais coa adquisición das virtudes éticas, tales como a perseveranza, a prudencia, a autonomía persoal, a temperanza, a fortaleza da vontade, a honestidade cun mesmo, o respecto á xustiza e a fidelidade aos propios principios éticos, entre outras.	CSC
			VEB1.6.3. Emprega a introspección como medio para recoñecer as propias emocións, os sentimentos e os estados de ánimo, coa finalidade de ter un maior control deles e ser capaz de automotivarse, converténdose no dono da propia conduta.	CAA CSIEE
A d g m	B1.14. Construción da identidade propia consoante valores éticos. B1.15. Persoa como proxecto vital.	B1.7. Apreciar a capacidade do ser humano, para influír de maneira consciente e voluntaria na construción da súa propia identidade, consoante os valores éticos, e así mellorar a súa autoestima.	VEB1.7.1. Toma conciencia e aprecia a capacidade que posúe para modelar a propia identidade e facer de si mesmo/a unha persoa xusta, sincera, tolerante, amable, xenerosa, respectuosa, solidaria, honesta, libre, etc., nunha palabra, digna de ser apreciada por si mesmo/a.	CSIEE
			VEB1.7.2. Deseña un proxecto de vida persoal conforme o modelo de persoa que quere ser e os valores éticos que desexa adquirir, facendo que a súa propia vida teña un sentido.	CSIEE
Valores éticos. 1º de ESO				
Ob	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
Bloque 2. A comprensión, o respecto e a igualdade nas relacións interpersoais				

A b d e g h	B2.1. A natureza social do ser humano. B2.2. Relación dialéctica entre individuo e sociedade. B2.3. Os valores éticos como guías das relacións interpersoais na sociedade.	B2.1. Coñecer os fundamentos da natureza social do ser humano e a relación dialéctica que se establece entre este e a sociedade, estimando a importancia dunha vida social dirixida polos valores éticos.	VEB2.1.1. Explica por que o ser humano é social por natureza e valora as consecuencias que ten este feito na súa vida persoal e moral. VEB2.1.2. Discirne e expresa, en pequenos grupos, sobre a influencia mutua que se establece entre o individuo e a sociedade. VEB2.1.3. Achega razóns que fundamenten a necesidade de establecer uns valores éticos que guíen as relacións interpersoais e utiliza a iniciativa persoal para elaborar, mediante soportes informáticos, unha presentación gráfica das súas conclusións sobre este tema.	CSC CCL CSC CD CSIEE	
	A b d e g h ñ	B2.4. Proceso de socialización: interiorización de valores e normas morais. B2.5. Valores inculcados polos axentes sociais na configuración da personalidade. B2.6. Necesidade da crítica racional para alcanzar valores éticos universais, exemplificados na DUDH e baseados na dignidade humana.	B2.2. Describir e valorar a importancia da influencia do contorno social e cultural no desenvolvemento moral da persoa, a través da análise do papel que desempeñan os axentes sociais.	VEB2.2.1. Describe o proceso de socialización e valora a súa importancia na interiorización individual dos valores e as normas morais que rexen a conduta da sociedade. VEB2.2.2. Exemplifica, en colaboración en grupo, a influencia que teñen na configuración da personalidade os valores morais inculcados polos axentes sociais, entre eles a familia, a escola, os amigos e os medios de comunicación masiva, elaborando un esquema e conclusións, utilizando soportes informáticos. VEB2.2.3. Xustifica e aprecia a necesidade da crítica racional, como medio indispensable para adecuar aos valores éticos universais establecidos na DUDH os costumes, as normas, os valores, etc., do seu medio, rexeitando todo o que atente contra a dignidade do humano e os seus dereitos fundamentais.	CCL CAA CD CSC CSC
			B2.3. Distinguir na persoa os ámbitos da vida privada e da vida pública, a primeira regulada pola ética e a segunda polo dereito, coa finalidade de identificar os límites da liberdade persoal e social.	VEB2.3.1. Define os ámbitos da vida privada e a pública, así como o límite da liberdade humana, en ambos os casos.	CCL

A b d h	B2.8. Habilidades emocionais de Goleman e valores éticos que atinxen ás relacións humanas.	B2.4. Relacionar e valorar a importancia das habilidades da intelixencia emocional sinaladas por Goleman, en relación coa vida interpersoal, e establecer o seu vínculo cos valores éticos que enriquecen as relacións humanas.	VEB2.4.1. Comprende a importancia que para Goleman ten a capacidade de recoñecer as emocións alleas e a de controlar as relacións interpersoais, e elabora un resumo esquemático sobre o tema.	CAA
A b d g h	B2.9. Asertividade fronte a agresividade e a inhibición. B2.10. Asertividade e respecto á dignidade das outras persoas. B2.11. Asertividade e outras habilidades sociais.	B2.5. Utilizar a conduta asertiva e as habilidades sociais, coa finalidade de incorporar á súa personalidade algúns valores e virtudes éticas necesarias no desenvolvemento dunha vida social máis xusta e enriquecedora.	VEB2.5.1. Explica en que consiste a conduta asertiva, facendo unha comparación co comportamento agresivo ou inhibido, e adopta como principio moral fundamental, nas relacións interpersoais, o respecto á dignidade das persoas.	CCL CSIEE
			VEB2.5.2. Aмосa, nas relacións interpersoais, unha actitude de respecto cara ao dereito que todos os seres humano teñen a sentir, pensar e actuar de forma diferente, a equivocarse, a gozar do tempo de descanso, a ter unha vida privada, a tomar as súas propias decisións, etc., e nomeadamente a ser valorado de forma especial polo simple	CSC
Valores éticos. 1º de ESO				
Ob	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
			feito de ser persoa, sen discriminar nin menosprezar a ningún, etc.	
			VEB2.5.3. Emprega, en diálogos curtos reais ou inventados, habilidades sociais como a empatía, a escoita activa, a interrogación asertiva, etc., coa finalidade de que aprenda a utilizalos de forma natural na súa relación coas demais persoas.	CAA CCL
			VEB2.5.4. Exercita algunhas técnicas de comunicación interpersoal, mediante a realización de diálogos orais, tales como a forma axeitada de dicir non, o disco raiado, o banco de néboa, etc., co obxecto de dominalas e poder utilizalas no momento adecuado.	CAA CCL CSIEE
A b d h	B2.12. Valores e virtudes éticas nas relacións interpersoais. B2.13. Deber	B2.6. Xustificar a importancia dos valores e das virtudes éticas para conseguir unhas relacións	VEB2.6.1. Identifica a adquisición das virtudes éticas como unha condición necesaria para lograr unhas boas relacións interpersoais, entre elas a prudencia, a lealdade, a sinceridade, a xenerosidade, etc.	CSC

	moral e cívico do auxilio.	interpersoais xustas, respectuosas e satisfactorias.	VEB2.6.2. Elabora unha lista con algúns valores éticos que deben estar presentes nas relacións entre o individuo e a sociedade, tales como responsabilidade, compromiso, tolerancia, pacifismo, lealdade, solidariedade, prudencia, respecto mutuo, xustiza, etc.	CSC
			VEB2.6.3. Destaca o deber moral e cívico que todas as persoas teñen de prestar auxilio e socorro a outras cuxa vida, liberdade e seguridade estean en perigo de xeito inminente, colaborando na medida das súas posibilidades a prestar primeiros auxilios, en casos de emerxencia.	CSC
2ª avaliación				
Bloque 3. A reflexión ética				
A d h	B3.1. Diferenzas entre ética e moral. Importancia da reflexión ética.	B3.1. Distinguir entre ética e moral, sinalando as similitudes e as diferenzas entre elas e estimando a importancia da reflexión ética como un saber práctico necesario para guiar de forma racional a conduta.	VEB3.1.1. Recoñece as diferenzas entre a ética e a moral.	CSC
			VEB3.1.2. Achega razóns que xustifiquen a importancia da reflexión ética.	CSC
A d f h	B3.2. Conduta instintiva animal e o comportamento racional, libre e moral do ser humano.	B3.2. Destacar a importancia da natureza moral do ser humano, tomando conciencia da necesidade que ten de normas éticas.	VEB3.2.1. Distingue entre a conduta instintiva do animal e o comportamento racional e libre do ser humano, destacando a magnitude das súas diferenzas e apreciando as consecuencias que estas teñen na vida das persoas.	CMCCT CSC
A b d e f g h	B3.3. Liberdade e concepto de persoa. B3.4. Influencia na liberdade da intelixencia e da vontade. B3.5. Factores biolóxicos, psicolóxicos, sociais, culturais e ambientais, que inflúen no desenvolvemento da intelixencia e a vontade, nomeadamente o papel da educación.	B3.3. Recoñecer que a liberdade constitúe a raíz da estrutura moral na persoa e apreciar o papel que a intelixencia e a vontade teñen como factores que incrementan a capacidade de autoterminación.	VEB3.3.1. Describe a relación entre a liberdade e o concepto de persoa.	CCL
			VEB3.3.2. Analiza e valora a influencia que teñen na liberdade persoal a intelixencia, que nos permite coñecer posibles opcións para elixir, e a vontade, que nos dá a forza suficiente para facer o que temos decidido facer.	CAA
			VEB3.3.3. Analiza algúns factores biolóxicos, psicolóxicos, sociais, culturais e ambientais, que inflúen no desenvolvemento da intelixencia e a vontade, nomeadamente o papel da educación, e expón as súas conclusións de forma clara, mediante unha presentación realizada con soportes in-	CCL CD CMCCT

Valores éticos. 1º de ESO				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
			formáticos e audiovisuais.	
A b d e h	B3.6. Valores. O seu papel na vida individual e colectiva. B3.7. Clases de valores. B3.8. Xerarquías de valores.	B3.4. Xustificar e apreciar o papel dos valores na vida persoal e social, resaltando as súas características, a súa clasificación e a súa xerarquía, coa finalidade de comprender a súa natureza e a súa importancia.	VEB3.4.1. Explica o que son os valores e as súas principais características, e aprecia a súa importancia na vida individual e colectiva das persoas.	CCL
			VEB3.4.2. Procura e selecciona información sobre a existencia de clases de valores: relixiosos, afectivos, intelectuais, vitais, etc.	CAA CSC
			VEB3.4.3. Realiza, en traballo en grupo, unha xerarquía de valores, explicando a súa fundamentación racional, mediante unha exposición usando medios informáticos ou audiovisuais.	CD CSC
A d h	B3.9. Carácter distintivo dos valores éticos.	B3.5. Resaltar a importancia dos valores éticos, as súas especificacións e a súa influencia na vida persoal e social do ser humano, destacando a necesidade de ser recoñecidos e respectados por todos.	VEB3.5.1. Explica a diferenza entre os valores éticos e o resto dos valores, e valora a importancia para a persoa dos valores éticos.	CSC
A d e g h	B3.10. Valores e normas éticas, e os seus efectos beneficiosos para a persoa e para a comunidade.	B3.6. Tomar conciencia da importancia dos valores e das normas éticas, como guía da conduta individual e social, asumindo a responsabilidade de difundilos e promovelos polos beneficios que proporcionan á persoa e á comunidade.	VEB3.6.1. Destaca algunhas das consecuencias negativas que, a nivel individual e comunitario, ten a ausencia de valores e normas éticas, tales como o egoísmo, a corrupción, a mentira, o abuso de poder, a intolerancia, a insolidariedade, a violación dos dereitos humanos, etc.	CSC
			VEB3.6.2. Emprende, utilizando a iniciativa persoal e a colaboración en grupo, a organización e o desenvolvemento dunha campaña no seu medio, co fin de promover o recoñecemento dos valores éticos como elementos fundamentais do pleno desenvolvemento.	CAA CSC CSIEE
3º avaliación				
Bloque 5. Os valores éticos, o dereito, a Declaración Universal dos Dereitos Humanos (DUDH) e outros tratados internacionais sobre dereitos humanos				

A c d h	B5.1. Preámbulo da DUDH: a dignidade das persoas como fundamento dos seus dereitos universais, inalienables e innatos.	B5.1. Identificar, no preámbulo da DUDH, o respecto á dignidade das persoas e os seus atributos esenciais.	VEB5.1.1. Explica e aprecia en que consiste a dignidade que esta declaración reconece ao ser humano como persoa, posuidora duns dereitos universais, inalienables e innatos, mediante a lectura do seu preámbulo.	CCL
A b c d e g h	B5.2. Dereitos da muller: patróns económicos e socioculturais que fomentaron a violencia e desigualdade de xénero. B5.3. Dereitos da infancia.	B5.2. Estimar a importancia do problema actual do exercicio dos dereitos da muller e da infancia en grande parte do mundo, coñecendo as súas causas e tomando conciencia deles, coa finalidade de promover a súa solución.	VEB5.2.1. Dá razóns sobre a orixe histórica do problema dos dereitos da muller, recoñecendo os patróns económicos e socioculturais que fomentaron a violencia e a desigualdade de xénero.	CSC
			VEB5.2.2. Xustifica a necesidade de actuar en defensa dos dereitos da infancia, loitando contra a violencia e o abuso do que nenos e as nenas son vítimas no século XXI, tales como o abuso sexual, o traballo infantil, ou a súa utilización como soldados/as, etc.	CSC
			VEB5.2.3. Emprende, en colaboración en grupo, a elaboración dunha campaña contra a discriminación da muller e a violencia de xénero no seu medio familiar, escolar e social, e avalía os resultados obtidos.	CSC CSIEE
Valores éticos. 1º de ESO				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
A d e g	B5.4. Organizacións que traballan polos dereitos humanos: institucións internacionais e ONG.	B5.3. Apreciar o labor que realizan institucións e ONG que traballan pola defensa dos dereitos humanos, auxiliando as persoas que por natureza os posúen, pero non teñen a oportunidade de exercelos.	VEB5.3.1. Indaga, en traballo en colaboración, sobre o traballo de institucións e voluntarios/as que, en todo o mundo, traballan polo cumprimento dos dereitos humanos (Amnistía Internacional, e ONG como Mans Unidas, Médicos sen Fronteiras e Cáritas, entre outros), e elabora e expresa as súas conclusións.	CAA CSC CCL

GRADO MÍNIMO DE CONSECUCIÓN DE CADA ESTANDAR.

- Que quere dicir *ser persoa*?
- Quen dirixe a miña vida?
- Importancia das emocións

- ✚ As razóns para ser sociables.
- ✚ Valores para convivir.
- ✚ As habilidades sociais.
- ✚ Pórse no lugar do outro.
- ✚ A importancia da igualdade.
- ✚ A importancia da asertividade Da moral á ética.
- ✚ Os valores morais.
- ✚ En que consiste actuar ben?
- ✚ Que significa *vivir ben*?
- ✚ Valores para convivir.
- ✚ De súbditos a cidadáns.
- ✚ É o mesmo *xusto* que *legal*?
- ✚ dereito e os dereitos.
Por que temos dereitos?
- ✚ Un código ético para a humanidade.
- ✚ As dúas caras da ciencia e da técnica.
- ✚ Donos ou escravos das tecnoloxías?
- ✚ As consecuencias da tecnoadicción.

B) VALORES ÉTICOS. 2º ESO

Ob	Contidos	Crterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
1ª avaliación				
a d h	B1.1. Conceptos de persoa achegados pola filosofía.	B1.1. Construír un concepto de persoa, consciente de que esta é indefinible, valorando a dignidade que posúe polo feito de ser libre.	VEB1.1.1. Sinala as dificultades para definir o concepto de persoa, analizando algunhas definicións achegadas por filósofos/as.	CCL
a c d h	B1.2. Visión kantiana: a persoa como suxeito autónomo e como un fin en si mesma.	B1.2. Identificar os conceptos de heteronomía e autonomía, mediante a concepción kantiana da persoa, coa finalidade de valorar a súa importancia e aplicala na realización da vida moral.	VEB1.2.1. Explica a concepción kantiana do concepto de persoa, como suxeito autónomo capaz de ditar as súas propias normas morais. VEB1.2.2. Comenta e valora a idea de Kant ao concibir a persoa como un fin en si mesma, rexeitando a posibilidade de ser tratada por outros como o instrumento para alcanzar fins alleos a ela.	CSC CSC
a b d h	B1.3. Noción aristotélica da virtude: relación cos actos, os hábitos e o carácter. Virtudes éticas.	B1.3. Entender a relación entre os actos, os hábitos e o desenvolvemento do carácter, mediante a comprensión do concepto de virtude en Aristóteles e, en especial, o relativo ás virtudes éticas, pola importancia que teñen no desenvolvemento da personalidade.	VEB1.3.1. Sinala en que consiste a virtude e as súas características en Aristóteles, indicando a súa relación cos actos, os hábitos e o carácter. VEB1.3.2. Enumera algúns dos beneficios que, segundo Aristóteles, achegan as virtudes éticas ao ser humano, identifica algunhas destas e ordénaas segundo un criterio racional.	CSC CAA
a b e g h	B2.1. Diferenzas entre ética e dereito. B2.2. Posibles conflitos entre os valores que regulan a vida privada e os que regulan a vida pública.	B2.1. Distinguir, na persoa, os ámbitos da vida privada e da vida pública, a primeira regulada pola ética e a segunda polo dereito, coa finalidade de identificar os límites da liberdade persoal e social.	VEB2.1.1. Distingue entre os ámbitos de acción que corresponden á ética e ao dereito, e expón as súas conclusións mediante unha presentación elaborada con medios informática. VEB2.1.2. Reflexiona arredor do problema da relación entre estes dous campos, o privado e o público, e a posibilidade de que exista un conflito de valores éticos entre ambos, así como a forma de atopar unha solución baseada nos valores éticos, exemplificando de maneira concreta tales casos.	CCL CD CCL CSC CSIE

2ª avaliación				
a d h	B3.1. Diferenza entre ética e moral. B3.2. Reflexión ética como guía racional de conduta.	B3.1. Distinguir entre ética e moral, sinalando as semellanzas e as diferenzas entre elas, e estimando a importancia da reflexión ética como un saber práctico necesario para guiar de xeito racional a conduta do ser humano á súa plena realización.	VEB3.1.1. Recoñece as diferenzas entre a ética e a moral, no que se refire á súa orixe e á súa finalidade.	CSC
			VEB3.1.2. Achega razóns que xustifiquen a importancia da reflexión ética, como unha guía racional de conduta necesaria na vida do ser humano, expresando de forma apropiada os argumentos en que se fundamenta.	CSC
a b d g h	B3.3. Estrutura moral da persoa. B3.4. Etapas do desenvolvemento moral en Piaget e Kohlberg. Paso da heteronomía á autonomía moral.	B3.2. Destacar o significado e a importancia da natureza moral do ser humano, analizando as súas etapas de desenvolvemento e tomando conciencia da necesidade que ten de normas éticas, libre e racionalmente asumidas, como guía do seu comportamento.	VEB3.2.1. Sinala en que consiste a estrutura moral da persoa como ser racional e libre, razón pola que esta é responsable da súa conduta e das consecuencias desta.	CSC
			VEB3.2.2. Explica as tres etapas do desenvolvemento moral na persoa, segundo a teoría de Piaget ou a de Kohlberg, e as características propias de cada unha, destacando como se pasa da heteronomía á autonomía moral.	CCL CSC
a g h	B3.5. Aliberdade como raíz da estrutura moral da persoa.	B3.3. Recoñecer que a liberdade constitúe a raíz da estrutura moral na persoa, e apreciar o papel da intelixencia e da vontade como capacidade de autodeterminación.	VEB3.3.1. Describe a relación entre a liberdade e os conceptos de persoa e estrutura moral.	CCL
a b c d e g	B3.6. Características distintivas dos valores éticos. B3.7. Valores éticos e dignidade humana.	B3.4. Resaltar a importancia dos valores éticos, as súas especificacións e a súa influencia na vida persoal e social do ser humano, destacando a necesidade de ser recoñecidos e respectados por todos.	VEB3.4.1. Describe as características distintivas dos valores éticos, utilizando exemplos concretos deles e apreciando a súa relación esencial coa dignidade humana e a conformación dunha personalidade xusta e satisfactoria.	CCL
			VEB3.4.2. Emprega o espírito emprendedor para realizar, en grupo, unha campaña destinada a difundir a importancia de respectar os valores éticos, tanto na vida persoal como na social.	CSC CSIEE
a	B3.8. Normas. Especificidade das normas éticas. B3.9. Relativismo	B3.5. Establecer o concepto de normas éticas e apreciar a súa importancia,	VEB3.5.1. Define o concepto de norma e de norma ética, distinguíndoa das normas xurídicas, relixiosas, etc.	CCL

b h l	moral dos sofistas. B3.10. Intelectualismo moral en Sócrates e Platón. B3.11. Relativismo moral fronte a obxectivismo moral.	identificando as súas características e a natureza da súa orixe e validez, mediante o coñecemento do debate ético que existiu entre Sócrates e os sofistas.	VEB3.5.2. Sinala quen foron os sofistas e algúns dos feitos e das razóns en que se fundamentaba a súa teoría relativista da moral, destacando as consecuencias que esta ten na vida das persoas.	CCEC
			VEB3.5.3. Coñece os motivos que levaron a Sócrates a afirmar o "intelectualismo moral", e explica en que consiste e a postura de Platón ao respecto. VEB3.5.4. Compara o relativismo e o obxectivismo moral apreciando a vixencia destas teorías éticas na actualidade, e expresa opinións de forma argumentada.	CCEC
b e g h l	B3.12. Clasificación das teorías éticas: éticas de fins e éticas procedementais. B3.13. Aética de Epicuro como ética de fins.	B3.6. Explicar as características e os obxectivos das teorías éticas, así como a súa clasificación en éticas de fins e procedementais, sinalando os principios máis destacados do hedonismo de Epicuro.	VEB3.6.1. Enuncia os elementos distintivos das "teorías éticas" e argumenta a súa clasificación en éticas de fins e éticas procedementais, e elabora un esquema coas súas características máis destacadas.	CAA CCL
			VEB3.6.2. Enuncia os aspectos fundamentais da teoría hedonista de Epicuro e os valores éticos que defende, destacando as características que a identifican como unha ética de fins, e elabora en grupo, argumentos a favor e/ou en contra do epicureísmo.	CCEC
b h l	B3.14. O eudemonismo aristotélico como ética de fins. B3.15. O ben supremo en Aristóteles e as tres tendencias da alma.	B3.7. Entender os principais aspectos do eudemonismo aristotélico, identificándoo como unha ética de fins e valorando a súa importancia e a vixencia actuais.	VEB3.7.1. Explica o significado do termo "eudemonismo" e o que para Aristóteles significa a felicidade como ben supremo, e elabora e expresa conclusións.	CCL
			VEB3.7.2. Distingue os tres tipos de tendencias que hai no ser humano, segundo Aristóteles, e a súa relación co que el considera como ben supremo da persoa.	CCEC
b g h	B3.16. O utilitarismo como ética de fins: principio de utilidade; concepto de pracer; compatibilidade	B3.8. Comprender os elementos máis significativos da ética utilitarista e a súa relación co hedonismo de Epicuro, clasificándoa como	VEB3.8.1. Fai unha recensión das ideas fundamentais da ética utilitarista: o principio de utilidade, o concepto de pracer, a compatibilidade do egoísmo individual co altruísmo universal e a	CCL

l	do egoísmo individual co altruísmo universal; localización do valor moral nas consecuencias da acción.	unha ética de fins e elaborando argumentos que apoiem a súa valoración persoal arredor desta formulación ética.	localización do valor moral nas consecuencias da acción, entre outras.	
			VEB3.8.2. Enumera as características que fan do utilitarismo e do epicureísmo unhas éticas de fins. VEB3.8.3 Argumenta racionalmente as súas opinións sobre a ética utilitarista.	CCEC
a b e h	B4.1. Relación entre ética, política e xustiza no pensamento aristotélico. B4.2. Semellanzas, diferenzas e relacións valores éticos e cívicos.	B4.1. Comprender e valorar a importancia da relación entre os conceptos de ética, política e xustiza, mediante a análise e a definición destes termos, destacando o vínculo entre eles no pensamento de Aristóteles.	VEB4.1.1. Explica e aprecia as razóns que dá Aristóteles para establecer un vínculo necesario entre ética, política e xustiza. VEB4.1.2. Utiliza e selecciona información sobre os valores éticos e cívicos, identificando e apreciando as semellanzas, as diferenzas e as relacións entre eles.	CCEC CAA
b e g h	B4.3. A política de Aristóteles. B4.4. Concepto aristotélico de xustiza e a súa relación co ben común e a felicidade.	B4.2. Coñecer e apreciar a política de Aristóteles e as súas características esenciais, e entender o seu concepto de xustiza e a súa relación co ben común e a felicidade, elaborando un xuízo crítico sobre a perspectiva deste filósofo.	VEB4.2.1. Elabora, recorrendo á unha presentación con soporte informático, sobre a política aristotélica como unha teoría organicista, cunha finalidade ética e que atribúe a función educativa ao Estado. VEB4.2.2. Selecciona e usa información, en grupo, para entender a importancia que Aristóteles lle dá á xustiza como valor ético no que se fundamenta a lexitimidade do Estado, a súa relación coa felicidade e o ben común	CSIEE CD CSC CAA CCL
b	B5.1. Relacións entre ética e dereito.	B5.1. Sinalar a vinculación entre a ética, o dereito e a xustiza.	VEB5.1.1. Selecciona información para identificar diferenzas, semellanzas e vínculos entre ética e dereito.	CCL CD

a b d	B6.1. Dimensión moral da ciencia e da tecnoloxía polo seu impacto en todos os ámbitos da vida humana.	3º avaliación B6.1. Recoñecer a importancia da dimensión moral da ciencia e a tecnoloxía, así como a necesidade de establecer límites éticos e xurídicos, coa finalidade de orientar a súa actividade consonte os valores defendidos pola DUDH.	VEB6.1.1. Utiliza información de distintas fontes para analizar a dimensión moral da ciencia e a tecnoloxía, avaliando o impacto positivo e negativo que estas poden ter en todos os ámbitos da vida humana. VEB6.1.2. Achega argumentos que fundamenten a necesidade de pór límites éticos e xurídicos á investigación práctica, tanto científica como tecnolóxica, tomando a dignidade humana e os valores éticos recoñecidos na DUDH como criterio normativo.	CAA CM- CCT CSC
e f g h m	B6.2. Valores recollidos na DUDH como criterio para fixar límites á investigación científico-tecnolóxica. B6.3. Problemas da tecnodependencia. B6.4. Dilemas morais que presentan os avances en medicina e biotecnoloxía.	B6.2. Entender e valorar o problema da tecnodependencia e a alienación humana á que conduce. B6.3. Utilizar os valores éticos contidos na DUDH no campo científico e tecnolóxico, coa finalidade de evitar a súa aplicación inadecuada e solucionar os dilemas morais que ás veces se presentan, nomeadamente no terreo da medicina e a biotecnoloxía.	VEB6.2.1. Destaca o problema e o perigo que representa para o ser humano a tecnodependencia, sinalando os seus síntomas e as súas causas, e estimando as súas consecuencias negativas, como unha adición incontrolada aos dispositivos electrónicos, aos videoxogos e ás redes sociais, que conduce as persoas cara a unha progresiva deshumanización. VEB6.3.1. Analiza información seleccionada de diversas fontes, coa finalidade de coñecer en que consisten algúns dos avances en medicina e biotecnoloxía, que formulan dilemas morais sinalando algúns perigos que estes encerran de prescindir do respecto á dignidade humana.	CAA CMCCT CSC CAA CM- CCT CSC

GRADO MÍNIMO DE CONSECUCCIÓN DE CADA ESTÁNDAR.

- ✚ Conceptos de persoa achegados pola filosofía: visión kantiana (a persoa como suxeito autónomo e como un fin en si mesma) e a noción aristotélica da virtude (relación cos actos, os hábitos e o carácter e as virtudes éticas).
- ✚ Diferenzas entre ética e dereito: posibles conflitos entre os valores que regulan a vida privada e os que regulan a vida pública. Diferenza entre ética e moral.
- ✚ Reflexión ética como guía racional de conduta: estrutura moral da persoa.
- ✚ A liberdade como raíz da estrutura moral da persoa.
- ✚ Os valores éticos, o dereito, a Declaración Universal dos Dereitos Humanos (DUDH) e outros tratados internacionais sobre dereitos humanos

- ✚ Dimensión moral e ética da ciencia e da tecnoloxía polo seu impacto en todos os ámbitos da vida humana.
- ✚ Problemas da tecnoddependencia.

C) VALORES ÉTICOS. 3º ESO

Os bloques de contido sinalados no currículo para a materia de Valores Éticos ao longo da ESO son os seis seguintes:

- 1) Dignidade da persoa
- 2) Compresión e respecto a igualdade nas relacións interpersonais
- 3) A reflexión ética
- 4) A xustiza a e política (Democracia, constitución española; estatuto de autonomía)
- 5) Os *Valores Éticos*, o dereito e os Dereitos humanos e tratados internacionais
- 6) *Valores Éticos* e a súa relación coa ciencia e a tecnoloxía.

Dado que nos dous primeiros cursos da ESO quedaron abordados os tres primeiros bloques, neste 3º curso da ESO, centráramonos nos tres últimos, un por cada trimestre:

Valores éticos. 3º ESO				
Ob	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
1º avaliación				
Bloque 4. A xustiza e a política				
A c d h l	<p>B4.1. A democracia como forma de goberno na que se plasman os principios éticos da DUDH.</p> <p>B4.2. O Estado de dereito. B4.3. Léxico da unidade: democracia, cidadán/cidadá, soberanía, autonomía persoal, igualdade, xustiza, representatividade, etc.</p> <p>B4.4. División de poderes. A proposta de Montesquieu e a súa función de control do Estado por parte da cidadanía.</p>	<p>B4.1. Xustificar racionalmente a necesidade dos valores e principios éticos contidos na DUDH, como fundamento universal das democracias durante os séculos XX e XXI, destacando as súas características e a súa relación cos conceptos de "Estado de dereito" e "división de poderes".</p>	<p>VEB4.1.1. Fundamenta racionalmente e eticamente a elección da democracia como un sistema que está por riba doutras formas de goberno, polo feito de incorporar nos seus principios os valores éticos sinalados na DUDH.</p>	CSC
			<p>VEB4.1.2. Define o concepto de "Estado de dereito" e establece a súa relación coa defensa dos valores éticos na sociedade democrática.</p>	CCL
			<p>VEB4.1.3. Describe o significado dos seguintes conceptos e establece a relación entre eles: democracia, cidadán/cidadá, soberanía, autonomía persoal, igualdade, xustiza,...</p>	CCL
			<p>VEB4.1.4. Explica a división de poderes proposta por Montesquieu e a función que desempeñan o poder legislativo, o executivo e o xudicial no Estado democrático, para o control do Estado.</p>	CSC
A d g h	<p>B4.5. Deber moral da participación cidadá no exercicio da democracia.</p> <p>B4.6. Riscos de democracias que violen os dereitos</p>	<p>B4.2. Recoñecer a necesidade da participación activa dos cidadáns e das cidadás na vida política do Estado coa finalidade de evitar os riscos dunha</p>	<p>EB4.2.1. Asume e explica o deber moral e civil que teñen os cidadáns e as cidadás de participar activamente no exercicio da democracia, coa finalidade de que se respecten os valores éticos e cívicos no seo do Estado.</p>	CSC

	humano.	democracia que viole os dereitos humano.	VEB4.2.2. Define os riscos que existen nos gobernos democráticos cando non se respectan os DUDH (dexeneración en demagogia, ditadura das maiorías, escasa participación cidadá, etc.) e formula posibles medidas para evitalos.	CSC CSIEE
A b c d h l	B4.7. A Constitución española: valores éticos nos que se fundamenta e conceptos preliminares	B4.3. Coñecer e valorar os fundamentos da Constitución española de 1978, identificando os valores éticos dos que parte	VEB4.3.1. Identifica os valores éticos máis salientables nos que se fundamenta a Constitución española, e sinala a súa finalidade, mediante a lectura comentada do seu preámbulo.	CCL CSC
			VEB4.3.2. Describe os conceptos básicos na Constitución española e a súa dimensión ética a través da lectura comentada dos artigos 1 ao 9.	CCL
A	B4.8. Dereitos e liberdades públicas fundamentais na	B4.4. Amosar respecto pola Constitución española e identi-	VEB4.4.1. Sinala e comenta a importancia dos "dereitos e as liberdades públicas fundamentais da	CSC
Valores éticos. 3º ESO				
Ob	Contidos	Crterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
c d h	Constitución española.	car nela, mediante unha lectura explicativa e comentada, os dereitos e os deberes do individuo como persoa e cidadán ou cidadá, apreciando a súa adecuación á DUDH, coa finalidade de asumir de xeito consciente e responsable os principios de convivencia que ben rexer no Estado español.	persoa" establecidos na Constitución: liberdade ideolóxica, relixiosa e de culto; carácter aconfesional do Estado; dereito á libre expresión de ideas e pensamentos; e dereito á reunión política e á libre asociación, e os seus límites.	
A b c d g h	B4.9. Adecuación da Constitución española aos principios éticos da DUDH. B4.10. Deberes cidadáns na Constitución española. B4.11. Responsabilidade fiscal e principios reitores da política social e económica	B4.5. Sinalar e apreciar a adecuación da Constitución española aos principios éticos definidos pola DUDH, mediante a lectura comentada e reflexiva dos "dereitos e deberes dos cidadáns" (artigos do 30 ao 38) e dos "principios reitores da	VEB4.5.1. Coñece e aprecia na Constitución española a súa adecuación á DUDH, e sinala os valores éticos en que se fundamentan os dereitos e os deberes dos cidadáns e das cidadás, así como os principios reitores da política social e económica.	CSC
			VEB4.5.2. Explica e asume os deberes cidadáns que establece a Constitución, e ordénaos segundo a súa importancia,	CCL CSIEE

	na Constitución española.	política social e económica" (artigos do 39 ao 52).	xustificando a orde elixida.	
			VEB4.5.3. Achega razóns para xustificar a importancia que ten, para o bo funcionamento da democracia, o feito de que os cidadáns e cidadás sexan conscientes non só dos seus dereitos, senón tamén das súas obrigas como un deber cívico, xurídico e ético.	CSC
			VEB4.5.4. Recoñece a responsabilidade fiscal dos cidadáns e da cidadás, e a súa relación cos orzamentos xerais do Estado como un deber ético que contribúe ao desenvolvemento do ben común.	CSC
A b g h i ñ	B4.12. Estatuto de Autonomía de Galicia: título preliminar; título primeiro, capítulos I e II.	B4.6. Coñecer e valorar os elementos esenciais do Estatuto de autonomía de Galicia segundo aparece no seu título preliminar e no título primeiro, capítulos I e II.	VEB4.6.1. Sinala e comenta, a través do traballo colaborativo, os elementos esenciais do Estatuto de autonomía de Galicia recollidos no seu título preliminar.	CAA CSC
			VEB4.6.2. Identifica e valora as características sinaladas no título I sobre o "poder galego".	CCL
			VEB4.6.3. Identifica e valora as funcións e as características do Parlamento sinaladas no capítulo I, e da Xunta e a súa Presidencia, segundo o capítulo II.	CCL
A d h l	B4.13. Desenvolvemento histórico da Unión Europea (UE): obxectivos e valores éticos en que se fundamenta, de acordo coa DUDH. B4.14. Logros alcanzados pola UE en beneficio dos seus cidadáns e das súas cidadás.	B4.7. Coñecer os elementos esenciais da UE, analizando os beneficios recibidos e as responsabilidades adquiridas polos estados membros e a súa cidadanía, coa finalidade de recoñecer a súa utilidade e os logros alcanzados por esta.	VEB4.7.1. Describe a integración económica e política da UE, o seu desenvolvemento histórico desde 1951, os seus obxectivos e os valores éticos nos que se fundamenta, segundo a DUDH.	CSC
			VEB4.7.2. Aprecia os logros alcanzados pola UE para a vida dos cidadáns e das cidadás (anulación de fronteiras e restricións alfandegueiras, libre circulación de persoas e capitais, etc.), así como as obrigas adquiridas en diferentes ámbitos (económico, político, da seguridade e a paz, etc.).	CSC
2º trimestre				
Bloque 5. Os valores éticos, o dereito, a Declaración Universal dos Dereitos Humanos (DUDH) e outros tratados internacionais sobre dereitos humanos				
Valores éticos. 3º ESO				

Ob	Contidos	Crterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
A b e h	B5.1. Relación entre ética e dereito. B5.2. Relación entre legalidade e lexitimidade.	B5.1. Sinalar a vinculación entre a ética, o dereito e a xustiza, a través do coñecemento das súas semellanzas, diferenzas e relacións, e analizar o significado dos termos de legalidade e lexitimidade.	VEB5.1.1. Busca e selecciona información en páxinas web, para identificar as diferenzas, semellanzas e vínculos existentes entre a Ética e o Dereito, e entre a legalidade e a lexitimidade, elaborando e presentando conclusións fundamentadas.	CAA CD
A b e g h l	B5.3. Xustificación das normas xurídicas. B5.4. Convencionalismo dos sofistas B5.5. Iusnaturalismo. Iusnaturalismo de Locke. B5.6. Iuspositivismo de Kelsen.	B5.2. Explicar o problema da xustificación das normas xurídicas, a través da análise das teorías do dereito natural ou iusnaturalismo, o convencionalismo e o positivismo xurídico, identificando a súa aplicación no pensamento xurídico de determinados/as filósofos/as, coa finalidade de ir conformando unha opinión argumentada sobre a fundamentación ética das leis.	VEB5.2.1. Elabora en grupo unha presentación con soporte dixital sobre a teoría iusnaturalista do dereito, o seu obxectivo e as súas características, identificando na teoría de Locke un exemplo desta no que se refire á orixe das leis xurídicas, a súa validez e as funcións que lle atribúe ao Estado.	CD CSC
			VEB5.2.2. Destaca e valora, no pensamento sofista, a distinción entre "physis" e "nomos", describindo a súa contribución ao convencionalismo xurídico, e elabora conclusións argumentadas arredor deste tema.	CCEC
			VEB5.2.3. Analiza información sobre o positivismo xurídico de Kelsen, nomeadamente no relativo á validez das normas e dos criterios que utiliza, especialmente o de eficacia, e a relación que establece entre a ética e o dereito.	CCEC
			VEB5.2.4. Recorre ao espírito emprendedor e á iniciativa persoal para elaborar unha presentación con medios informáticos, en colaboración co grupo, comparando as tres teorías do dereito.	CAA CD CSIEE
A b d e h	B5.7. Elaboración da DUDH e creación da ONU. Circunstancias históricas, obxectivos de ambos os acontecementos e papel da DUDH	B5.3. Analizar o momento histórico e político que impulsou a elaboración da DUDH e a creación da ONU, coa finalidade de entendela como	VEB5.3.1. Explica a función da DUDH como un código ético recoñecido polos países integrantes da ONU, coa finalidade de promover a xustiza, a igualdade e a paz en todo o mundo.	CSC

I	como código ético de conduta dos estados.	unha necesidade do seu tempo, cuxo valor continúa vixente como fundamento ético universal da lexitimidade do dereito e dos estados.	VEB5.3.2. Contrasta información dos acontecementos históricos e políticos que orixinaron a DUDH, entre eles o uso das ideoloxías nacionalistas e racistas que defendían a superioridade duns homes sobre outros, chegando ao extremo do Holocausto xudeu, así como a discriminación e o exterminio de todas as persoas que non pertencesen a unha determinada etnia, a modelo físico, relixión, a unhas ideas políticas, etc.	CAA
			VEB5.3.3. Sinala os obxectivos da creación da ONU e a data en que se asinou a DUDH, e valora a importancia para a historia da humanidade.	CCEC
A b c d e g h I	B5.8. Estrutura da DUDH: os seus artigos e os tipos de dereito.	B5.4. Apreciar contido e estrutura interna da DUDH,	VEB5.4.1. Constrúe un esquema sobre a estrutura da DUDH, que se compón dun preámbulo e 30 artigos que poden clasificarse da seguinte maneira: <ul style="list-style-type: none"> - Os artigos 1 e 2 refírense aos dereitos inherentes a todas as persoas: a liberdade, a igualdade, a fraternidade e a non-discriminación. - Os artigos do 3 ao 11 refírense aos dereitos individuais. - Os artigos do 12 ao 17 establecen os dereitos do individuo en relación coa comunidade. Os artigos do 18 ao 21 sinalan os dereitos e as li-	CAA CCL
Valores éticos. 3º ESO				
Ob	Contidos	Crterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
			berdades políticas. <ul style="list-style-type: none"> - Os artigos do 22 ao 27 céntranse nos dereitos económicos, sociais e culturais. - Finalmente, os artigos do 28 ao 30 refírense á interpretación de todos eles, ás condicións necesarias para o seu exercicio e aos seus límites. 	
			VEB5.4.2. Elabora unha campaña, en colaboración co grupo, coa finalidade de difundir a DUDH como fundamento do dereito e a democracia, no seu	CCEC CSC CSIEE

			medio escolar, familiar e social.	
B h l	B5.9. Xeracións de dereitos e feitos históricos que influíron no seu desenvolvemento.	B5.5. Comprender o desenvolvemento histórico dos dereitos humanos como unha conquista da humanidade	VEB5.5.1. Describe os feitos máis influentes no desenvolvemento histórico dos dereitos humanos da primeira xeración (dereitos civís e políticos), da segunda xeración (económicos, sociais e culturais) e da terceira (dereitos dos pobos á solidariedade, ao desenvolvemento e á paz).	CCEC
A c d e	B5.10. Problemas aos que se enfrenta o exercicio dos dereitos civís e políticos da DUDH.	B5.6. Avaliar, utilizando o xuízo crítico, a magnitude dos problemas aos que se enfrenta a aplicación da DUDH.	VEB5.6.1. Investiga sobre os problemas e os retos da aplicación da DUDH, no que se refire ao exercicio de dereitos civís (destacando os problemas relativos á intolerancia, a exclusión social, a discriminación da muller, a violencia de xénero e a existencia de actitudes como a homofobia, o racismo, a xenofobia, o acoso laboral e escolar, etc.) e dos dereitos políticos (guerras, terrorismo, ditaduras, xenocidio, refuxiados/as).	CAA CD CSC
3º avaliación				
Bloque 6. Os valores éticos e a súa relación coa ciencia e a tecnoloxía				
A b d e f g h	B6.1. Necesidade de criterios éticos na investigación científica. Progreso científico-técnico e valores éticos.	B6.1. Recoñecer que existen casos en que a investigación científica non é neutral, senón que está determinada por intereses políticos, económicos, etc., mediante a análise da idea de progreso e a súa interpretación equivocada, cando os obxectivos non respectan un código ético fundamentado na DUDH.	VEB6.1.1. Obtén e selecciona información, traballando en colaboración, dalgúns casos nos que a investigación científica e tecnolóxica non foi guiada nin é compatible cos valores éticos da DUDH, xerando impactos negativos nos ámbitos humano e ambiental, sinalando as causas.	CAA CD CMCCT CSC
			VEB6.1.2. Diserta, colaborando en grupo, sobre a idea de progreso na ciencia e a súa relación cos valores éticos, o respecto á dignidade humana e o seu medio, e elabora e expón conclusións.	CCL CMCCT
			VEB6.1.3. Contrasta información, colaborando en grupo, sobre algunhas das ameazas da aplicación indiscriminada da ciencia e a tecnoloxía (explotación descontrolada dos recursos naturais, destrución de hábitats, contaminación química e industrial, choiva ácida,	CCL CMCCT CSIEE

			cambio climático,...).	
--	--	--	------------------------	--

C. GRADO MÍNIMO DE CONSECUCCIÓN DE CADA ESTANDAR.

- + Dignidade da persoa
- + Compresión e respecto a igualdade nas relacións interpersonais
- + A reflexión ética
- + A xustiza a e política
- + A democracia
- + A constitución española
- + O estatuto de autonomía
- + *Valores Éticos* e a súa relación coa ciencia e a tecnoloxía.
- + Os Valores Éticos o dereito e os Dereitos humanos e tratados internacionais

D) VALORES ÉTICOS DE 4º DE ESO

Esta asignatura trata de reconformar todo o traballo realizado nesta materia ao longo dos catro cursos da ESO:

Ob	Contidos	Crterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Comp
1ª avaliación				
a b c d h	B1.1. Adignidade do ser humano como valor básico no que se asenta a DUDH. B1.2. Atributos esenciais do ser humano na DUDH: razón, conciencia e liberdade. B1.3. Léxico do bloque: dignidade da persoa, fraternidade, liberdade humana, trato digno, xuízo xusto, trato inhumano ou degradante, detención arbitraria, presunción de inocencia, discriminación, violación de dereitos, etc.	B1.1. Interpretar e valorar a importancia da dignidade da persoa como o valor do que parte e no que se fundamenta a DUDH, subliñando os atributos inherentes á natureza humana e os dereitos inalienables e universais que derivan dela, como o punto de partida sobre o que deben xirar os valores éticos nas relacións humanas a nivel persoal, social, estatal e universal.	VEB1.1.1. Identifica a orixe dos dereitos inalienables e universais que establece a DUDH na dignidade do ser humano en tanto que persoa e os atributos inherentes á súa natureza.	CSC
			VEB1.1.2. Identifica na DUDH os atributos esenciais do ser humano: razón, conciencia e liberdade.	CCL
			VEB1.1.3. Relaciona adecuadamente os termos e as expresións seguintes, que se utilizan na DUDH: dignidade da persoa, fraternidade, liberdade humana, trato digno, xuízo xusto, trato inhumano ou degradante, detención arbitraria, presunción de inocencia, discriminación, violación de dereitos, etc.	CAA
a b c d e g h	B2.1. Dereitos e liberdades dos individuos establecidos na DUDH que o Estado debe respectar.	B2.1. Explicar, baseándose na DUDH, os principios que deben rexer as relacións entre a cidadanía e o Estado, co fin de favorecer o seu cumprimento na sociedade en que viven.	VEB2.1.1. Comenta, segundo o establecido pola DUDH nos artigos do 12 ao 17, os dereitos do individuo que o Estado debe respectar e fomentar, nas relacións existentes entre ambos.	CCL
			VEB2.1.2. Explica os límites do Estado que establece a DUDH nos artigos do 18 ao 21, ao determinar as liberdades dos cidadáns e das cidadás que este debe protexer e respectar.	CCL
			VEB2.1.3. Elabora unha presentación que illustre os contidos máis sobresalientes tratados no tema, e expón as súas conclusións.	CCL CD CSIEE

a c d g h	B2.2. Fenómeno da socialización global. B2.3. Perigos da socialización global á marxe dos valores éticos universais. B2.4. Medios de comunicación de masas e socialización global. Conflito entre liberdade de expresión outros dereitos.	B2.2. Explicar en que consiste a socialización global e a súa relación cos medios de comunicación masiva, valorando os seus efectos na vida e no desenvolvemento moral das persoas e da sociedade, e reflexionar acerca do papel que deben ter a ética e o Estado en relación con este tema.	VEB2.2.1. Describe e avalía o proceso de socialización global, mediante o que se produce a interiorización de valores, normas, costumes, etc.	CCEC CCL
			VEB2.2.2. Sinala os perigos que encerra o fenómeno da socialización global se se desenvolve á marxe dos valores éticos universais, e debate acerca da necesidade de establecer límites éticos e xurídicos neste tema.	CSC
2ª				
avaliación				
a d f h	B3.1. Importancia e valor da reflexión ética como defensa dos DDHH. B3.2. Novos campos da ética aplicada: profesional, bioética, ambiente, economía, empresa, ciencia e tecnoloxía, etc.	B3.1. Recoñecer que a necesidade dunha regulación ética é fundamental no mundo actual de grandes e rápidos cambios, debido á magnitude dos perigos aos que se enfronta o ser humano, polo que resulta necesaria a súa actualización e a ampliación aos novos campos de acción da persoa, co fin de garantir o cumprimento dos dereitos humanos.	VEB3.1.1. Xustifica racionalmente e estima a importancia da reflexión ética no século XXI, como instrumento de protección dos dereitos humanos ante o perigo que poden representar entes posuidores de grandes intereses políticos e económicos e grupos violentos, que teñen ao seu alcance armamento de grande alcance científico e tecnolóxico, capaces de pór en risco os dereitos fundamentais da persoa.	CSC
			VEB3.1.2. Sinala algúns dos novos campos aos que se aplica a ética (profesional, bioética, ambiente, economía, empresa, ciencia e tecnoloxía, etc.).	CMCCT CSIEE
a d g h m	B3.3. Proxecto de vida persoal: límites e oportunidades que ofrecen as circunstancias persoais, e valores éticos que serven como guía.	B3.2. Comprender e apreciar a importancia que teñen para o ser humano do século XXI as circunstancias que o rodean, salientando os límites que lle impoñen e as oportunidades que lle ofrecen para a elaboración do seu proxecto de vida, conforme os valores éticos que libremente elixe e que dan sentido á súa existencia.	VEB3.2.1. Describe e avalía as circunstancias que no momento actual o/a rodean, identificando as limitacións e as oportunidades que se lle formulan desde as perspectivas social, laboral, educativa, económica, familiar, afectiva, etc., co obxecto de deseñar, a partir delas, o seu proxecto de vida persoal, determinando libremente os valores éticos que deben guialo/a.	CSIEE

a b d h l	B3.4. Éticas formais e éticas materiais. B3.5. Ética kantiana: carácter formal. Autonomía da persoa como valor ético fundamental.	B3.3. Distinguir os principais valores éticos nos que se fundamentan as éticas formais, establecendo a súa relación coa ética kantiana e sinalando a importancia que este filósofo lle atribúe á autonomía da persoa como valor ético fundamental.	VEB3.3.1. Define os elementos distintivos das éticas formais e compáraos cos relativos ás éticas materiais. VEB3.3.2. Explica as características da ética kantiana (formal, universal e racional), así como a importancia da súa achega á ética universal. VEB3.3.3. Aprecia, na ética kantiana, o seu fundamento na autonomía da persoa como valor ético esencial e a súa manifestación no imperativo categórico e as súas formulacións.	CCL
b c d e g h	B3.6. Ética do discurso, de Apel e Habermas, como ética formal. Relación coa ética de Kant.	B3.4. Identificar a ética do discurso, de Habermas e de Apel como unha ética formal, que salienta o valor do diálogo e o consenso na comunidade, como procedemento para atopar normas éticas xustas.	VEB3.4.1. Identifica a ética do discurso como unha ética formal e describe en que consiste o imperativo categórico que formula, sinalando as similitudes e as diferenzas que posúe co imperativo da ética de Kant. VEB3.4.2. Utiliza a súa iniciativa persoal e emprendedora para elaborar unha presentación con soporte informático acerca das éticas formais, expresando e elaborando conclusións fundamentadas.	CAA CD CSIEE
3ª avaliación				
a c d h l	B4.1. Democracia e xustiza. B4.2. Deberes cívicos como cumprimento de valores éticos e como defensa e difusión dos dereitos humanos.	B4.1. Concibir a democracia non só como unha forma de goberno, senón como un estilo de vida cidadá, consciente do seu deber como elemento activo da vida política, colaborando na defensa e na difusión dos dereitos humanos tanto na súa vida persoal como na social.	VEB4.1.1. Comprende a importancia que ten para a democracia e a xustiza, que os cidadáns e as cidadás coñezan e cumpran os seus deberes (defensa dos valores éticos e cívicos, coidado e conservación de todos os bens e servizos públicos, participación na elección de representantes políticos/as, respecto e tolerancia á pluralidade de ideas e de crenzas, acatamento das leis e das sentenzas dos tribunais de xustiza, pagamento dos impostos establecidos, etc.).	CSC

a c d h l	B4.3. Perigos dunha globalización sen valores éticos. B4.4. Promoción dos DDHH por parte dos Estados: fomento e ensino dos valores éticos.	B4.2. Reflexionar acerca do deber da cidadanía e dos Estados de promover o ensino e a difusión dos valores éticos como instrumento indispensables para a defensa da dignidade e os dereitos humanos, ante o perigo que o fenómeno da globalización pode representar para a destrución do planeta e a deshumanización da persoa.	VEB4.2.1. Diserta e elabora conclusións, en grupo, acerca das terribles consecuencias que pode ter para o ser humano o fenómeno da globalización, se non se establece unha regulación ética e política (egoísmo, desigualdade, interdependencia, internacionalización dos conflitos armados, imposición de modelos culturais determinados por intereses económicos que promoven o consumismo e a perda de liberdade humana, etc.).	CAA CSC
			VEB4.2.2. Comenta o deber ético e político que teñen todos os estados, ante os riscos da globalización, de tomar medidas de protección dos dereitos humanos, nomeadamente a obriga de fomentar o ensino dos valores éticos e a súa vivencia, e a necesidade de respectalos en todo o mundo (deber de contribuir na construción dunha sociedade xusta e solidaria, fomentando a tolerancia, o respecto aos dereitos das demais persoas; honestidade, lealdade, pacifismo, prudencia, e mutua comprensión mediante o diálogo, a defensa e protección da natureza, etc.)	CSC

a d g h	B5.1. Dereito e leis: finalidade, características e xustificación ética. B5.2. Conflitos entre principios éticos individuais e principios normativos sociais.	B5.1. Apreciar a necesidade das leis xurídicas no Estado, para garantir o respecto aos dereitos humanos, e disertar acerca dalgúns dilemas morais nos que existe un conflito entre os deberes éticos, relativos á conciencia da persoa, e os deberes cívicos que lle impoñen as leis xurídicas.	VEB5.1.1. Explica a finalidade e as características das leis xurídicas dentro do Estado e a súa xustificación ética, como fundamento da súa lexitimidade e da súa obediencia.	CCL
			VEB5.1.2. Debate acerca da solución de problemas nos que hai un conflito entre os valores e principios éticos do individuo e os da orde civil, formulando solucións razoadas, en casos como os de desobediencia civil e obxección de conciencia.	CCL CSIEE

a b c d e g	B5.3. Teoría da xustiza de Rawls: posición orixinal e veo de ignorancia; criterio de imparcialidade; función dos dous principios de xustiza.	B5.2. Disertar acerca da teoría de Rawls baseada na xustiza como equidade e como fundamento ético do dereito, e emitir un xuízo crítico acerca dela.	VEB5.2.1. Procura información en internet co fin de definir os principais conceptos utilizados na teoría de Rawls e establece unha relación entre eles (posición orixinal e veo de ignorancia, criterio de imparcialidade e función dos dous principios de xustiza que propón).	CAA CD
a b c d e g h	B5.4. Os DDHH como ideais irrenunciáveis. B5.5. Deficiencias na aplicación dos DDHH re-feridos ao económico e ao social. B5.6. Organizacións que traballan pola defensa dos DDHH.	B5.3. Valorar a DUDH como ideais irrenunciáveis, tendo presentes os problemas e as deficiencias na súa aplicación, especialmente no relativo ao ámbito económico e social, indicando a importancia das institucións e os/as voluntarios/as que traballan pola defensa dos dereitos humanos.	VEB5.3.1. Xustifica racionalmente a importancia dos dereitos humanos como ideais para alcanzar polas sociedades e os Estados, e recoñece os retos que aínda teñen que superar. VEB5.3.2. Sinala algunha das deficiencias no exercicio dos dereitos económicos e sociais (pobreza, e falta de acceso á educación, á saúde, ao emprego, á vivenda, etc.).	CSC CSC
			VEB5.3.3. Emrende a elaboración dunha presentación, con soporte informático e audiovisual, acerca dalgunhas institucións e voluntarios/as que, en todo o mundo, traballan pola defensa e respecto dos dereitos humanos: Organización das Nacións Unidas (ONU) e os seus organismos, como FAO, Organismo Internacional de Enerxía Atómica (OIEA), Organización Mundial da Saúde (OMS), Organización das Nacións Unidas para a Educación, a Ciencia e a Cultura (UNESCO), etc., organizacións non gobernamentais como Greenpeace, UNICEF, Cruz Vermella, Media Lúa Vermella, etc., así como o Tribunal Internacional de Xustiza, o Tribunal de Xustiza da Unión Europea, etc.	CCEC CD CSC

a b d e g h	B5.7. Dereito á seguridade e a paz. B5.8. Compromiso coa paz e a solidariedade coas vítimas da violencia. B5.9. Ameazas á paz.	B5.4. Entender a seguridade e a paz como un dereito recoñecido na DUDH (no seu artigo 3) e como un compromiso dos españois e das españolas a nivel nacional e internacional (preámbulo da Constitución española), identificando e avaliando o perigo das novas ameazas que xurdiron nos últimos tempos.	VEB5.4.1. Diserta, en pequenos grupos, acerca da seguridade e a paz como un dereito fundamental das persoas, e aprecia a súa importancia para o exercicio do dereito á vida e á liberdade, elaborando e expresando as súas conclusións (artigo 3 da DUDH).	CCL
			VEB5.4.2. Toma conciencia do compromiso dos españois e das españolas coa paz, como unha aspiración colectiva e internacional recoñecida na Constitución española, e rexeita a violación dos dereitos humanos, amosando solidariedade coas vítimas da violencia.	CSC
			VEB5.4.3. Elabora presentación, con soporte audiovisual, sobre algunhas das novas ameazas para a paz e a seguridade no mundo actual	CD CSC
a d h	B5.10. As Forzas Armadas na Constitución española. B5.11. Misións das Forzas Armadas. B5.12. Conflitos armados: importancia das organizacións internacionais na súa prevención e na súa solución.	B5.5. Coñecer a misión atribuída na Constitución española ás Forzas Armadas e a súa relación cos compromisos que España ten cos organismos internacionais a favor da seguridade e a paz, reflexionando acerca da importancia do dereito internacional para regular e limitar o uso e a aplicación da forza e do poder.	VEB5.5.1. Coñece, analiza e asume como cidadán ou cidadá os compromisos internacionais realizados por España en defensa da paz e a protección dos dereitos humanos, como membro de organismos internacionais (ONU, OTAN, UE, etc.). VEB5.5.2. Explica a importancia da misión das forzas armadas (artigo 15 da lei de defensa nacional) en materia de defensa e seguridade nacional, de dereitos humanos e de promoción da paz, e a súa contribución en situacións de emerxencia e axuda humanitaria, tanto nacionais como internacionais. VEB5.5.3. Analiza as consecuencias dos conflitos armados a nivel internacional, apreciando a importancia das organizacións internacionais que promoven e vixían o cumprimento dun dereito internacional fundamentado na DUDH.	CSC

a b e f h m	B6.1. Validez ética dos proxectos científicos e tecnolóxicos.	B6.1. Identificar criterios que permitan avaliar, de xeito crítico e reflexivo, os proxectos científicos e tecnolóxicos, co fin de valorar a súa idoneidade en relación co respecto aos dereitos e valores éticos da humanidade.	VEB6.1.1. Utiliza información de forma selectiva para atopar algúns criterios que cumpra ter en conta para estimar a viabilidade de proxectos científicos e tecnolóxicos, considerando a idoneidade ética dos obxectivos que pretenden e a avaliación dos riscos e as consecuencias persoais, sociais e ambientais que a súa aplicación poida ter.	CAA CM- CCT CSC CSIEE
a d f g h	B6.2. Códigos deontolóxicos dos axentes sociais.	B6.2. Estimar a necesidade de facer cumprir unha ética deontolóxica a científicos/as, tecnólogos/as e outros/as profesionais.	VEB6.2.1. Comprende e explica a necesidade de apoiar a creación e o uso de métodos de control, e a aplicación dunha ética deontolóxica para científicos/as e tecnólogos/as e, en xeral, para todas as profesións, fomentando a aplicación dos valores éticos no mundo laboral, financeiro e empresarial.	CMCCT CSC CSIEE

GRADO MÍNIMO DE CONSECUCIÓN DE CADA ESTÁNDAR.

- ✚ A dignidade da persoa: atributos e consecuencias derivados desta.
- ✚ Dereitos e liberdades dos individuos establecidos na DUDH que o Estado debe respectar.
- ✚ Fenómeno da socialización global.
- ✚ Perigos da socialización global á marxe dos valores éticos universais.
- ✚ Medios de comunicación de masas e socialización global. Conflito entre liberdade de expresión outros dereitos.
- ✚ Importancia e valor da reflexión ética como defensa dos DDHH.
- ✚ Novos campos da ética aplicada: profesional, bioética, ambiente, economía, empresa, ciencia e tecnoloxía, etc.;
- ✚ Proxecto de vida persoal: límites e oportunidades que ofrecen as circunstancias persoais, e valores éticos que serven como guía.
- ✚ Éticas formais e éticas materiais.
- ✚ Ética kantiana: carácter formal. Autonomía da persoa como valor ético fundamental.
- ✚ Deberes cívicos como cumprimento de valores éticos e como defensa e difusión dos dereitos humanos.
- ✚ Perigos dunha globalización sen valores éticos.
- ✚ Promoción dos DDHH por parte dos Estados: fomento e ensino dos valores éticos.
- ✚ Dereito e leis: finalidade, características e xustificación ética.
- ✚ Conflitos entre principios éticos individuais e principios normativos sociais.
- ✚ Os DDHH como ideais irrenunciáveis.
- ✚ Os valores éticos e a súa relación coa ciencia e a tecnoloxía.

5. METODOLOXÍA, MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS.

Os conceptos e procedementos que corresponden ás materias deste Departamento **non se deben transmitir nin única nin fundamentalmente dun modo memorístico, senón a través do descubrimento persoal, por parte do alumno, dos aspectos centrais dos contidos analizados, dos conceptos que agochan neles e dos conflitos e as implicacións que latexan tras cada un de tales conceptos.**

Neste sentido, as materias adscritas ao departamento de Filosofía han de concibirse como o lugar e a ocasión para que, a partir das motivacións e circunstancias particulares de cada grupo e cada alumno, detecten, expresen e analicen (a través da experiencia e a participación) non so unha comprensión ampla e precisa das aportacións da Filosofía, senón tamén de implicación de todos estes aspectos coa realidade multicultural e globalizada en que vivimos. **Sería un obxectivo prioritario que o alumnado rematase o curso cunha visión persoal e ética da existencia da especie humana, da súa sociedade e da súa propia vida cotiá.**

Os alumnos e as alumnas deberán desenvolver un pensamento e unha actitude críticos que se sustenten en competencias clave tanto para comprender o mundo coma para tomar unha actitude de compromiso social e cívico. Por iso farase fincapé na **necesidade de analizar, formular e dar solucións a problemas presentados polos textos tamén cun fondo ético.**

Desde esta perspectiva, a liña metodolóxica que rexerá as accións docentes nesta área desenvolverase a través de **métodos activos, indutivos e mixtos**; é dicir, **métodos eminentemente participativos** onde se alterna o traballo individual co traballo en grupo.

A aplicación dos devanditos métodos leva implícita a utilización de **estilos de ensino socializadores, cognitivos e creativos**, para conseguir que os seus xuízos e eleccións dirixan a súa conduta e as súas relacións sociais cara ao benestar común.

Neste contexto metodolóxico, o estudante convértese en protagonista da súa propia aprendizaxe, mentres que o docente vai cedendo terreo para que o alumnado logre maior autonomía nas súas aprendizaxes e cree estruturas cognitivas que lle permitan un pensamento e un proxecto de vida propios, asumindo de modo consciente, crítico e reflexivo o exercicio da liberdade e o control acerca da súa propia existencia.

A finalidade propedéutica e orientadora da Filosofía esixe o traballo con metodoloxías específicas e que estas comporten un importante grao de rigor científico e de desenvolvemento de

capacidades intelectuais de certo nivel (analíticas, explicativas e interpretativas). Isto lograrase de acordo cos **criterios metodolóxicos** seguintes:

- Adaptación ás características do alumnado, ofrecendo actividades diversificadas de acordo coas capacidades intelectuais propias da etapa.
- Autonomía: facilitar a capacidade do alumnado para aprender por si mesmo.
- Actividade: fomentar a participación do alumnado na dinámica xeral da aula, combinando estratexias que propicien a individualización con outras que fomenten a socialización.
- Motivación: procurar espertar o interese do alumnado pola aprendizaxe que se lle propón.
- Integración e interdisciplinidade: presentar os contidos cunha estrutura clara, mostrando as relacións entre os contidos de Filosofía e os doutras disciplinas doutras áreas.
- Rigor e desenvolvemento de capacidades intelectuais de certo nivel (analíticas, explicativas e interpretativas).
- Variedade na metodoloxía, dado que o alumnado aprende a partir de fórmulas moi diversas.

Máis concretamente, estes criterios metodolóxicos deben ter en conta os criterios de avaliación seguintes:

- ✓ Argumentar e razoar os propios puntos de vista sobre as temáticas mostradas nos textos de forma oral e escrita, con claridade e coherencia.
- ✓ Seleccionar e sistematizar información obtida de diversas fontes.
- ✓ Analizar e argumentar sobre temas propostos.
- ✓ Ler comprensivamente e analizar, de forma crítica, textos significativos e breves.

A forma de conseguir estes obxectivos queda, en cada caso, a xuízo do profesorado, consonte co propio carácter, a concepción do ensino e as características do seu alumnado. Algunhas consideracións máis. Débese procurar que os alumnos e alumnas:

- a) engarcen a filosofía coas súas inquedanzas persoais e co seu entorno social;
- b) amplíen o mundo no que viven de modo que se integren nel non so as realidades cotiás senón tamén nos problemas e na historia do conxunto da sociedade na que viven;
- c) se poñan en situación de considerar como cousa propia a cultura filosófica herdada e as cuestións ás que se abren no presente;
- d) escriban algo polo menos unha vez á semana; lendo e pondo en común e a debate - despois da exposición do profesor- a redacción de breves pero argumentadas composicións persoais;
- e) escoiten con paciencia aos demais, se poñan no lugar do outro e sexan quen de condensar o escoitado;
- f) traten de fundar as posturas que menos entenden e menos comparten.
- g) perciban a través da lectura de xornais que os problemas da filosofía non son simples temas académicos ou históricos;
- h) establezan as debidas relacións cronolóxicas dalgúns feitos relevantes da historia da sociedade, da política, da cultura, da filosofía ou da ciencia;
- i) en calquera caso, recorden que a admiración é o paso primeiro obrigatorio para entrar na filosofía, e a través dela, no conxunto da verdadeira vida intelectual, responsable e solidaria

Resulta pois conveniente utilizar **estratexias didácticas variadas**, que combinen as estratexias expositivas, acompañadas de actividades de aplicación e as estratexias de indagación. Entre outros, na clase traballarase por medio de:

- a) Elaboración de resumes, esquemas, sínteses, cadros comparativos e mapas conceptuais a partir de textos de diversa índole.
- b) Lectura, análise e resume-comentario de textos e de libros recollidos de diversos ámbitos e que reflexionen acerca da realidade natural, social, cultural, ou humana da mente.
- c) Planificación e execución, a partir de diferentes fontes de información (bibliográficas e informáticas) de pequenos traballos de investigación e disertación acerca dos problemas tratados, valorándose a súa presentación en soporte informático, para a súa exposición e debate.
- d) Visionado e comentario dalgunha película ou documental.

Tamén se combinarán técnicas como o ensino recíproco e a discusión guiada con técnicas de visualización, de *role play*, especialmente nas materias de *Valores Éticos*, que permitirá integrar os contidos de forma holística, comprensiva e significativa.

O emprego destas estratexias está máis relacionado coa **aprendizaxe de procedementos, aínda que estes levan consigo, á súa vez, a adquisición de conceptos**, dado que tratan de poñer o alumnado en situacións que fomenten a súa reflexión e poñan en xogo as súas ideas e conceptos. Tamén son moi útiles para a aprendizaxe e o desenvolvemento de hábitos, actitudes e valores.

En canto aos **materiais e recursos didácticos**, cabe apuntar que o material de base se proporcionará aos alumnos /as os e eles mesmos elaborarán os seus propios materiais a partir da busca, selección e tratamento da información. Os libros de texto que se empreguen non serán o único criterio e modelo de aprendizaxe, senón apoio informativo e punto de partida para a aprendizaxe, que recollerá tamén outros medios e fontes de información: dicionarios, historias, textos clásicos, revistas, xornais, páxinas web, ... Desde este punto de vista, tamén se lles pedira aos alumnos-as a lectura dalgún libro axustado ao currículo de cada unha das materias e, obviamente, das súas capacidades de lectura comprensiva. Por iso, utilizaranse os espazos de que dispón o centro (biblioteca, aulas de informática e sala de audiovisuais, fundamentalmente) para levar a cabo as diferentes tarefas.

Finalmente, os alumnos-as terán un **caderno de traballo** onde irán facendo un rexistro das diferentes actividades de aprendizaxe e ensinanza así como dos diferentes estándares de aprendizaxe e das instrucións para levalos a cabo.

Na programación didáctica do presente curso 2021-2022 cómpre realizar algunha consideración **sobre o suposto de ensino non presencial**. Neste sentido, recollendo as **Instrucións do 30 de xullo de 2020**, no caso de que o ensino deixe de ser presencial, os profesores-as deste departamento determinarán as tarefas a realizar polo alumnado -preferente anque non unicamente- a través da **aula virtual do centro**, para garantir a adquisición das aprendizaxes básicas e a avaliación continua. Igualmente, os alumnos-as subirán á aula virtual as tarefas que se lles encomenden.

Recursos do departamento

O profesorado poderá axudarse no seu labor pedagóxico de todo o material auxiliar que en cada intre considere oportuno: música, películas, documentais, páxinas web, sempre tendo en conta as limitacións tanto temporais como materiais que sofren as materias.

Libros de texto

O uso ou non de libros de texto queda a discreción do profesor. Non hai ningún libro de texto establecido de uso obrigado.

Aspectos xerais

- a) Partir da competencia inicial do alumnado.
- b) Ter en conta a diversidade: respectar os ritmos e estilos de aprendizaxe.
- c) Potenciar as metodoloxías activas e participativas:
- d) Combinar traballo individual e cooperativo.
- e) Aprendizaxe por proxectos.
- f) Enfoque orientado á realización de tarefas e á resolución de problemas.
- g) Uso habitual das TIC.
- h) Papel facilitador do profesor/a.

Estratexias metodolóxicas

- a) Memorización comprensiva.
- b) Indagación e investigación sobre documentos, textos, prensa, etc.
- c) Elaboración de sínteses.
- d) Análise de documentos, gráficos, mapas, táboas de datos.
- e) Comentarios de textos, gráficos, mapas...
- f) Resolución de problemas.
- g) Estudo de casos (proxectos).
- h) Simulacións.

Exemplo de secuenciación de traballo na aula

Motivación:

1. Actividade de exploración de ideas e coñecementos previos.
2. Formulación de cuestións que favorezan o conflito cognitivo.
3. Presentación da actividade con mapas, gráficos, textos, fotos, etc.

Información do profesor/a:

1. Información básica para todo o alumnado.

2. Información complementaria para reforzo e apoio.
3. Información complementaria para afondamento e ampliación.

Traballo persoal:

1. Lectura e comprensión de textos.
2. Análise de documentos, pequenas investigacións, etc.
3. Resposta a preguntas.
4. Resolución de problemas.
5. Comentario de documentos, mapas, imaxes, etc.
6. Elaboración de mapas, gráficas, sínteses ou mapas conceptuais.
7. Memorización comprensiva.

Avaliación:

- ✓ Análise de producións: caderno, mapas, comentarios, etc.
- ✓ Exposicións orais.
- ✓ Probas escritas.
- ✓ Traballos individuais e en grupo.
- ✓ Observación do traballo na aula.

Actividades tipo

Preséntanse a continuación un conxunto de actividades tipo con entidade propia que se empregarán nas diversas unidades.

- Protocolo: Ao comezo de cada sesión (salvo a primeira de cada Unidade), un alumno/a escollido ó chou deberá facer un resumo de dous-tres minutos sobre o visto na clase anterior. O profesor guiará o resumo se o considera necesario e solicitará axuda doutros alumnos para complementar.
- Creación de rúbricas: a creación en grupos de rúbrica (cada grupo un ítem, respecto a un mesmo elemento a avaliar) permite que o alumnado tome consciencia respecto ao proceso de ensino/aprendizaxe e gaña claridade naquilo que se lle esixe en cada actividade
- Construción colaborativa de esquema: no que o docente vai construíndo un esquema-resumen e preguntando directamente ao alumnado para proseguir
- Lectura filosófica de texto: lese un texto e a docente vai parando e facendo preguntas directas para facer reflexionar e comprobar que non se perde o fío nin a atención.
- Actividades de ampliación: destinadas a complementar as Unidades ou profundar en temas se o tempo distribuído permíteo.
- Comentario de texto. Tal coma se indicou na introdución, no epígrafe dedicado aos contidos transversais, así como no apartado anterior sobre principios metodolóxicos, a capacidade para ler e comentar un texto constitúe un dos elementos esenciais da presente materia. É por iso que será central no desenvolvemento das unidades didácticas, así como servirá de elemento esencial de valoración tanto dos contidos teóricos como das competencias clave. A dita labor dedicárase unha sesión de cada unha das primeiras unidades didácticas, para que, en común, o alumnado repase os pasos esenciais na redacción do comentario (detección das ideas principais, a súa xerarquización, a súa estruturación...).
- O debate guiado para a iniciación do tema ou para a súa consolidación: o debate guiado constitúe unha actividade esencial para a materia porque ofrece a posibilidade de adestrar na expresión oral das propias ideas e consolidar gran parte dos contidos dados. En función do tema para tratar pode empregarse un debate aberto, no que se achegan opinións dun modo intuitivo sobre o

asunto obxecto ou dun debate organizado, o que implicaría dividir a clase en grupos, empregar tempo de preparación e controlar as intervencións.

- En todo caso, a docente ha de velar polo aproveitamento real do debate en dous sentidos. En primeiro lugar, que sirva ou ben como introdutor da información ou consolidación da mesma. En segundo lugar, que durante o seu transcurso non só se respecten as regras do debate intelectual senón que se ha de adicar algunha das sesións iniciais a explicalas e mesmo introducir métodos (algunha palabra ou xesto para deter o debate si se incumpren e penalizacións acordadas).
- Traballo monográfico: O traballo monográfico é un instrumento moi útil para traballar de forma seria e autónoma algún tema, consolidar a información aprendida e ampliála. Pódese levar a cabo en grupo ou individualmente, debendo explicarse previamente as súas partes.

Nota: Os traballos en grupo cualificaranse de modo global e para cadún dos seus membros, individualmente, búscase así xerar coimplicación entre os membros do equipo, e que eles mesmos xeren mecanismos para atribuír e esixilo cumprimento correcto das tarefas. Se seguirán estas instrucións:

✓ TRABALLOS DE INVESTIGACIÓN

- **CARÁCTER:** en grupos de ao redor de 4 ou 5 alumnos/ as.

- **A REALIZAR:** Cada grupo exporá o seu traballo no trimestre que lle toque (sorteo). Dous grupos por trimestre, como máximo.

- **OBXECTIVO:** Consiste en que o alumnado por si mesmo, amplíe o seu coñecemento nunha **teoría ética**, e que ao mesmo tempo se inicie no procedemento da investigación, buscando información (en calquera medio: prensa, enciclopedias, libros, etc.), selecciónala e organizala. Ademais perséguese que colabore solidariamente co seu grupo nun obxectivo común e que expoña o traballo na clase.

- **FORMA de REALIZALO**

1) **PROXECTO** de traballo: Elaborarase un proxecto, o profesor debe supervisalo.

2) **TRABALLO:** instrucións de realización: Consiste en realizar un labor de investigación dunha teoría ética. É importante relacionalo investigado co noso entorno. Valorarase positivamente o traballo de información, e negativamente a mera copia de enciclopedias, ou calquera outro material, (consiste en que se traballe a información tratada, non que se copie).

3) **PARTES DO TRABALLO:** obrigatoriamente deben incluír:

1- Índice: indicando as partes do traballo

2- Introducción: Explicación de por que se elixiu ese traballo e breve resumo do que se pretende.

3- Desenvolvemento do tema: é o núcleo, dividido nos puntos dos que consta o traballo.

4- Bibliografía: deben dalo conxunto dos libros, xornais, webs, enciclopedias, revistas, ou outro material utilizado para elaboralo traballo. Datos mínimos: -autor; -título; -editorial.

4) **PRESENTACIÓN DE TRABALLOS:**

A extensión dependerá de cada traballo, sendo moi importante a claridade e a cantidade de información achegada, coidando a coherencia e corrección da expresión así como a ortografía. Pode ir acompañado cos materiais que se consideren necesarios.

5) **AVALIACIÓN** dos traballos

- Deberá seguir a rúbrica dada pola profesora. A súa nota será tida en conta coma se dun exame máis se tratase (por iso, os criterios serán os mesmos en canto a copiar, faltas de ortografía, etc.)
- O traballo deberá expoñerse en clase, DURANTE 45 MINUTOS, con posibilidade de utilizar calquera medio audiovisual.
- Valorarase a cantidade e calidade da información tratada nos traballos, así como a dificultade do tema, a cantidade de información tratada, e a coherencia e corrección na súa exposición. (Competencias).
- Se non se indica que parte do traballo foi realizada por cada alumna/o, estimarase que todos participaron por igual e a nota será a mesma para todos.

6) DATA DE ENTREGA DE TRABALLOS

- Entregaranse o mesmo día da súa exposición e xusto antes desta.
- Tanto neste traballo de investigación obrigatorio por grupos, como en calquera outro que se leve a cabo nesta materia, deberanse ter en conta os seguintes condicionantes: Se un alumno/a presenta un traballo carente de calquera orde, limpeza, etc., (independentemente do contido do mesmo) poderíasele restar o 20% da nota do devandito traballo.
- Realización de táboas conceptuais e sinopses. Estas táboas permiten obter de forma panorámica un resumo da información relevante e a súa xerarquización. Poden realizarse de forma asistida con programas que lles fagan traballar as TIC.
- Traballo por Proxectos: “Imos pensar unha empresa”, que explicamos como actividade complementaria.

Actividades complementarias

- Se levará a cabo unha actividade colaborativa: realizarase ao longo do curso un Proxecto, relacionadas coa Unidade Didáctica sobre actividade empresarial, que aglutina diversas competencias e que se saen da realidade da aula e que pola súa entidade propia incluímos neste apartado, xa que se trata da realidade cotiá, a aula, o instituto, o pobo, etc. Eles mesmos realizarán a Rúbrica a seguir.
- Participar na medida do posible, nas Olimpíadas de Filosofía de Galicia.

- Promover a realización do seguinte obradoiro en horario extraescolar: "A HISTORIA DA FILOSOFÍA NO CINE". Intentando ilustrar algúns dos intreos cruciais da historia da filosofía facilitando a comprensión da circunstancia histórica e a empatía cos seus protagonistas, ou simplemente películas relacionadas coas Unidades Didácticas.

Películas a proxectar:

- Platón: El show de Truman, Matrix
- Edad Media: El Nombre de la Rosa, de Jean-Jacques Annaud
- Kant: Los últimos días de Kant, de Philippe Collin.
- Marx: Novecento de Bertolucci.
- Nietzsche: Últimos días de Nietzsche en Turín, de Julio Bresanne.
- Técnica y tecnología: Tiempos Modernos, de Charles Chaplin
- En relación con los temas de ética y política: Diamantes de sangre, El señor de las moscas, El pequeño salvaje, En el nombre del padre, La Ola, Mystic River.....
- Cortos: El orden de las cosas, La guerra, Mi amigo Nietzsche o La isla de las flores

Despois do visionado de cada película (que se poderá realizar no centro, en horario extraescolar, ou por conta de cadún na súa casa, e que estará guiado por unhas orientación ou preguntas previas) haberá un coloquio ou debate sobre os problemas e ideas que aparecen nela.

As películas anteriores propóñense con carácter voluntario. Tendo en conta as características de cada grupo e a programación de aula correspondente, o profesorado poderá escoller outras alternativas ou non realizar estas actividades.

6. AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN.

Fases e criterios de avaliación

É común entender por avaliación ese proceso dinámico, continuo, diferenciado e sistemático, dirixido cara aos cambios de rendemento e as condutas, mediante o cal se verifican os logros adquiridos en función dos obxectivos propostos. Desta definición, o lexislador resalta o carácter continuo e diferenciado do proceso. **Tendo en conta este carácter continuo, podemos estruturala avaliación en tres fases:**

6.1. Avaliación inicial

Para determinalos coñecementos previos do alumnado, así como as súas actitudes, capacidades e nivel de motivación cara á materia. Aínda que non é doado realizar sempre unha precisa avaliación dos coñecementos previos relativos ás materias adscritas a este departamento, si podemos realizar unha aproximación a nivel xeral.

Porén, dado que as materias e niveis que acolle o departamento de Filosofía abranguen unha gran variedade de situacións curriculares, tendo en conta ademais que algunhas das materias se desenvolverán de xeito telemático, teremos en conta as seguintes indicacións:

- Nos distintos niveis da materia de **Valores Éticos** non nos preocuparemos tanto dos contidos como dos procedementos e das actitudes.
  - ✓ Información aportada polos compañeiros-as do departamento que impartiron esa materia no curso anterior acerca das competencias, fortalezas e debilidades dos nosos alumnos.
  - ✓ A partir dun Remuíño de Ideas, indicarán cales son as profesións, as persoas, os sentimentos e os valores que consideraron relevantes durante estes meses.
  - ✓ Diálogo acerca de cales foron as actividades que levaron a cabo ao longo destes últimos meses e cales son as súas inxedanzas e preocupacións actuais. Esta acción será máis relevante no caso dos alumnos de 1º da ESO, dado que proceden doutros centros e non temos a información directa coma nos outros cursos.
  - ✓ Redacción dunha carta “a quen quero que me escoite”, onde exprese a experiencia persoal desde que a pandemia chegou á vida de cadaún de nós. Unha carta que pode ser ilustrada e presentada de maneira individual o en parellas. A súa extensión máxima será de dúas páxinas tamaño carta. Tamén pode ser lida nun video ou escrita a man con letra legible e fotografiada. O vídeo non pode superar un minuto de duración.

- **En Filosofía de 1º Bacharelato.**

Ao non ser unha materia obrigatoria do currículo da ESO, non podemos recabar información sobre contidos desta asignatura en cursos anteriores. Polo tanto, a partir da presentación e lectura de distintos textos, procuraremos descubrir as súas capacidades de comprensión e expresión

lingüística, pedíndolles que resuman o texto, que detecten os conceptos clave, que artellen un esquema ou mapa conceptual ilustrando a orde lóxica do texto e, finalmente, que ofrezan unha valoración persoal sobre o tema e a tese do texto.

Para o caso de que algún alumnado puidera ter cursada a materia de Filosofía en 4º ESO, á parte da información recabada aos compañeiros do departamento, presentáremoslles unha serie de cuestións (para seren respondidas de modo oral e/ou escrito) e pedirémoslles que lembren asuntos, temáticas, ideas ou actividades que traballaran no curso anterior.

● **En Historia da Filosofía de 2º de Bacharelato.**

Neste caso, á parte da información recabada a través dos membros do departamento, a avaliación inicial -a través dunha batería de preguntas- procurará convertese en repaso dalgunhas cuestións clave pero tamén servirá como marco de referencia para afrontar o desenvolvemento da asignatura a través da revisión de:

- ✓ conceptos clave referidos aos distintos ámbitos da filosofía: epistemoloxía, metafísica, antropoloxía, ética e política;
- ✓ elementos clave desde o punto da evolución histórica da filosofía, recoñecendo épocas e autores significativos.

● **En Psicoloxía de 2º de Bacharelato.**

Á parte da información recabada dos outros membros do departamento, buscaremos indagar nas motivacións e intereses que deron lugar a elección desta materia no currículo particular dos alumnos-as matriculados nesta asignatura. A partir de aí abriremos os distintos campos de acción da psicoloxía como ciencia.

Igualmente tentaremos detectar: a) as súas destrezas lingüísticas a través da lectura e análise de textos e, se fose pertinente (dado que no currículo a Filosofía de 1º de Bacharelato), b) os seus coñecementos concretos a través da elaboración dun listado de conceptos que lembren do curso anterior, das súas lecturas ou do seu acervo cultural.

Pódese sinalar que a avaliación inicial é fundamental para que o docente oriente o proceso de ensino; a formativa, para que poida introducir modificacións; e a sumativa para que valore os seus logros finais. Por parte do alumno, a avaliación formativa permítelle reorientar o seu proceso de aprendizaxe, e a final especifica os seus logros.

Polo que se refire aos criterios de avaliación, como xa se comentou anteriormente, o lexislador tivo a ben o especificalos criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe de cada bloque da materia, polo que foron adaptados á distribución que aquí se fixo das Unidades Didácticas e distribúense desa maneira.

6.2 Procedementos de avaliación continúa

- A avaliación formativa ou procesual é a que ten lugar ao longo de todo o proceso, unha vez detectado o punto de partida do alumnado.

Por procedementos de avaliación adoitan entenderse as técnicas mediante as cales dita avaliación se leva a cabo. Responden á pregunta “como avaliar?” Os principais que utilizaremos son os seguintes:

- A observación: Un dos recursos máis ricos para a recollida de información: de modo sistemático, máis precisión avaliativa, ou non, máis espontaneidade.
- Análise das producións do alumnado: Fundaméntase na valoración e cualificación dos produtos. Utilizaremos instrumentos formais individuais (Comentarios de texto, de películas, ensaios), colaborativos (traballos en grupo), e instrumentos semiformais (caderno de clase).
- Produción oral a preguntas expostas polo profesor, como os comentados “protocolos”.
- Probas específicas e cuestionarios, exames escritos.
- Autoavaliación e coavaliación. Procedementos nos que se require a opinión do alumnado sobre o seu propio traballo.
- **Criterios de cualificación e instrumentos**

En xeral, nas materias correspondentes a este Departamento realizarase algún tipo de **exposición escrita ou oral** para cada avaliación, na cal se abordarán os aspectos traballados nas clases ben a través de preguntas de desenvolvemento ou concreción teórica (preguntas tipo test) ben a través dun comentario de texto ben a través dalgunha exposición persoal onde o alumnado deberá expresar a súa madurez intelectual nos temas traballados.

Sempre que sexa posible procurárase a realización das mesmas de xeito presencial, realizándose na hora de clase ou -se fose preciso- noutro momento dentro do horario escolar. **Atendendo ás excepcionais circunstancias da COVID**, cabe apuntar tamén que esas exposicións poderán realizarse de modo telemático. Polo tanto, **priorízase a proba presencial e considérase a proba telemática como recurso cando a primeira non fose posible.**

Para a **cualificación desas probas seguirase un criterio global**. Terase en conta non so a mera exposición de contidos senón tamén a precisión e o rigor na exposición, a coherencia e o nivel de profundidade acadado, a orixinalidade e a capacidade crítica -expresións de madurez persoal- valorándose ademais o esforzo por aplicar os coñecementos adquiridos.

En calquera caso os criterios de cualificación virán determinados polos seguintes criterios de avaliación xeral:

- A habilidade na construción de conceptos e o seu uso efectivo nas diferentes actividades.
- Capacidade de análise dos problemas relacionados así como da xustificación dos distintos argumentos e contraargumentos nos debates ou resolución de dilemas.
- Desenvolvemento das capacidades de razoamento, sentimentos e vontade na elaboración da personalidade e a toma de decisións.
- Ser quen de separar e distinguir os ámbitos privado e público para o ámbito das decisións e accións humanas.
- Procurar a integración e coherencia entre os coñecementos teóricos dos valores e a aplicación e uso dos mesmos nas súas accións cotiás no centro de ensino.

Porén, tal como se apunta tanto nos obxectivos como nos principios que guían a metodoloxía didáctica, **a nota da avaliación non só dependerá da cualificación das probas escritas e/ou orais.**

Teranse en conta os aspectos que poidan contribuír a mostrar contidos de tipo procedemental e actitudinal:

- ✓ participación activa na clase;
- ✓ exposicións dalgún aspecto das distintas unidades usando os recursos TIC;
- ✓ disertacións ou breves ensaios filosóficos,
- ✓ comentarios de texto;
- ✓ lectura, resume e comentario dalgún libro relacionado con algún contido curricular.

Neste senso, cabe apuntar que a importancia dos **contidos procedementais** variará segundo o nivel educativo e a materia concreta na que nos centremos. Así:

- ♣ Nos Valores Éticos (de 1º a 3º da ESO) poden representar ata o 100% da cualificación.
- ♣ En 4º da ESO (tanto en Filosofía como en Valores Éticos) poden representar ata o 50% da cualificación.
- ♣ En Filosofía de 1º de Bacharelato poden representar ata o 20% da cualificación.
- ♣ En Historia da Filosofía de 2º de Bacharelato poden representar ata un 10% da cualificación.
- ♣ En Psicoloxía de 2º de Bacharelato poden representar ata un 20% da cualificación.

En canto aos contidos actitudinais poderán modificar as cualificacións da avaliación do seguinte modo. Poderase valorar a actitude positiva na clase ata un máximo de 1 punto e a negativa ata 1 punto (cando se amose unha actitude diletante) ou mesmo ata 2 puntos (cando se distorsione e entorpeza a marcha normal da clase ao incumprir as normas de convivencia de modo flagrante)

CRITERIOS DE CALIFICACIÓN

Hay que suprimir en el alumnado la mentalidad de que las “notas” se dan por las pruebas o exámenes, y que se exigen sólo conocimientos, creando la de que toda actividad realizada en clase interviene en la calificación.

Para un examen tipo

o Todas las pruebas o exámenes se calificarán de 0 a 10, pudiendo contener decimales la nota de calificación. La nota mínima para aprobar es un 5.

o En todos los trabajos, pruebas, exámenes o ejercicios se calificará en primer lugar, el cumplimiento de los criterios mínimos de evaluación; una vez que estos criterios se hayan cumplido, el profesor calificará el resto de criterios de evaluación, estableciendo la calificación de éstos desde el 5 hasta el 10.

o Cuando los ejercicios, trabajos y pruebas o exámenes contengan faltas de ortografía, de puntuación, de acentuación o estén mal presentados, se bajará la nota final hasta un máximo de 2 puntos. Por cada falta de ortografía se bajará 0,10 puntos, incluidas las faltas de puntuación o acentuación, y por mala presentación se podrá bajar hasta un punto.

o Las pruebas o exámenes en que el alumno copie tendrán una nota de 0 puntos

o En el caso en que se hiciera algún examen o prueba de los trabajos obligatorios de grupo o los libros obligatorios de lectura, sería conjuntamente (libro + trabajo) y tendría el mismo valor en la media de la evaluación que cualquier otro examen. Sus criterios de calificación también serían los mismos.

o Si un alumno falta a un examen, prueba o exposición de un trabajo, la nota será de 0, a no ser que sea por causa de fuerza mayor (fallecimiento de un familiar, por ejemplo) o enfermedad (traerá justificante médico), en estos casos se le permitirá realizarlo en la fecha que diga la profesora.

Para cada evaluación

o Todas las pruebas o exámenes se calificarán de 0 a 10, pudiendo contener decimales la nota de calificación. La nota mínima para aprobar es un 5.

o La nota de las evaluaciones será la media aritmética de todas las calificaciones de los exámenes o pruebas. La calificación de 3 puntos se considera mínimo imprescindible para poder mediar con los demás exámenes y alcanzar el 5 en la calificación de la evaluación. En caso contrario, se considerará que es necesaria la recuperación de dicha evaluación, independientemente de la nota que se haya obtenido en las otras dos evaluaciones.

o En todos los trabajos, pruebas, exámenes o ejercicios se calificará en primer lugar, el cumplimiento de los criterios mínimos de evaluación; una vez que estos criterios se hayan cumplido, el profesor calificará el resto de criterios de evaluación, estableciendo la calificación de éstos desde el 5 hasta el 10.

o Cuando los ejercicios, trabajos y pruebas contengan faltas de ortografía, de puntuación, de acentuación o estén mal presentados, se bajará la nota final hasta un máximo de 2 puntos. Por cada falta de ortografía se bajará 0,10 puntos, incluidas las faltas de puntuación o acentuación, y por mala presentación se podrá bajar hasta un punto.

o Los trabajos que se entreguen fuera de plazo serán calificados con 0 puntos.

o Los trabajos presentados que no hagan un tratamiento crítico y reflexivo de la información, o que sean copias de otros trabajos o de internet, serán calificados con 0 puntos.

o Las pruebas o exámenes en que el alumno copie tendrán una nota de 0 puntos

o En el caso en que se hiciera algún examen o prueba de los trabajos obligatorios de grupo o los libros obligatorios de lectura, sería conjuntamente (libro + trabajo) y tendría el mismo valor en la media de la evaluación que cualquier otro examen. Sus criterios de calificación también serían los mismos.

o Se podrá subir mediante positivos (+0,1 cada uno de ellos), según el comportamiento en el aula: atención, valoración de la asignatura, participación, etc. Se podrá llegar a subir la nota hasta 1 punto.

o Se podrá bajar la nota, pudiendo suspender al alumno/a por ello, mediante negativos (-0,1 cada uno de ellos), según el comportamiento en el aula: atención, valoración de la asignatura, causar molestias al profesor o a los demás compañeros, falta de respeto, etc. En los casos en los que el mal comportamiento sea reiterado, se podría llegar a bajar la nota hasta 1 punto.

o Si un alumno falta a un examen, prueba o exposición de un trabajo, la nota será de 0, a no ser que sea por causa de fuerza mayor (fallecimiento de un familiar, por ejemplo) o enfermedad (traerá justificante médico), en estos casos se le permitirá realizarlo en la fecha que diga la profesora.

□ **Para la nota final de curso:** se realizará la media aritmética de las calificaciones iguales o superiores a 5 de cada una de las evaluaciones. Si se suspende una o más evaluaciones con una nota menor a 5, deberá recuperarse cada una de ellas.

□ **Recuperaciones:** Los alumnos que no obtengan una calificación mínima de 5 en una evaluación podrán recuperar dicha evaluación, (en su totalidad: incluyendo trabajos, exposiciones, libro de texto, libro de lectura, apuntes, etc.), realizando una prueba escrita a final de curso, antes de la prueba extraordinaria. La calificación de las recuperaciones se realizará siguiendo los criterios de calificación que se han seguido a lo largo del curso para las evaluaciones, y una vez que se haya conseguido el 5 no se podrá sobrepasar esa nota.

□ Los alumnos que no obtengan una calificación de 5 en todas y cada una de las evaluaciones o sus respectivas recuperaciones, deberán realizar una prueba extraordinaria en Septiembre, de toda la asignatura. Los criterios de calificación de la prueba de Septiembre serán los mismos que durante el curso..

En cada avaliación haberá unha nota, podendo ter decimais.

En canto as cualificacións, cabe apuntar que só a partir das 75 décimas, se transforma a nota no número enteiro seguinte. A nota final será a media aritmética das notas das tres avaliacións tendo en conta que o cálculo da media do curso farase coa nota real (coas décimas obtidas) e non coa nota oficial (os números enteiros).

Para a nota final do curso, farase unha media entre as tres avaliacións. Para elo, entre todas deben sumar 15, e en ningunha delas debe estala nota por debaixo de tres. Para promocionar é necesario obter un 5. Se non, farase o **exame extraordinario de toda a materia**.

Utilizaranse rúbricas como instrumento de avaliación e cualificación, para así cualificar os estándares de maneira proporcional, tentando que os alumnos aprendan a utilizalas, sexan conscientes dos criterios, e os aplíquen ao realízalos seus traballos ou exames. (Adaptadas de <http://supermiletto.blogspot.com.es/>).

Por último, a avaliación final ou sumativa realízase ao termo do proceso, para valoralos logros alcanzados polo/a alumno/a no seu conxunto. Plásmase na calificación, e esixe a atribución dunha nota que resumen tódolo proceso de avaliación continua.

6.3 Recuperación da materia

Aqueles alumnos que suspendan un trimestre terán a posibilidade de recuperalo no comezo do trimestre seguinte ou en maio, segundo decida a profesora. No caso de que se suspenda a recuperación haberá de presentarse ó exame final de xuño de tódala materia. Tamén será posible presentarse a dito exame para subila nota media final do curso. Para os alumnos que se presenten á recuperación ou ó exame final, a nota de dita proba segue contabilizando un 80% do total, e consérvase a nota recibida nos outros apartados.

O **sistema de recuperación** de cada avaliación suspensa ó longo do curso constará dunha exposición oral ou escrita de semellantes características e contidos que os apuntados para as probas ordinarias. A nota da recuperación virá determinada polos mesmos principios arriba apuntados.

Se non se supera a materia en xuño hai a posibilidade de recuperala no exame extraordinario, nos exames previstos pola lei. En función das actividades realizadas e do seguimento da materia durante o curso, a docente acordará co alumnado un plan de actividades (parecidas ás realizadas todo o ano) e que serán entregadas na data do exame, de tal modo co porcentaxe do exame só conte un 80% do total. Este traballo será optativo, en caso de non entregar dito traballo, o exame valerá o 100%.

REFORZOS PARA LOGRAR A RECUPERACIÓN

Para o alumnado que teña dificultades no seguimento da materia o profesorado facilitaralle material complementario, asesoramento e mecanismos para solventar as súas dúbidas.

6.4 Procedemento para a avaliación extraordinaria.

A avaliación extraordinaria constará dunha proba escrita de semellantes características as cuestións teóricas, comentarios de texto ou traballos ordinarios desenvolto durante o curso. A nota da proba virá determinada polos mesmos principios arriba apuntados.

6.5 Plan de recuperación de pendentes.

Na medida en que se trata dunha materia de nova incorporación non se dará o presente ano o caso de alumnos que teñan a materia pendente.

Sen embargo, cabe apuntar que dentro do plan de recuperación dos alumnos con materias pendentes de cursos anteriores, establécese como criterio o seguimento continuado a través de distintos cuestionarios e outras actividades que cumprirán as indicacións arriba expostas.

Cada mes recibiríanse as actividades dos alumnos-as, establecéndose os obxectivos para o seguinte período (mensual), avaliándose o traballo e repartíndose as novas actividades.

Se con esta dinámica non se acadase a consecución dos obxectivos establecidos, habería unha proba escrita a finais do mes de maio (para a convocatoria ordinaria de xuño) ou a extraordinaria 2021, seguindo o calendario establecido desde a CCP.

Porén, en **Valores Éticos** cabe a posibilidade de que o alumno-a aprrobe a materia pendente se aproba a materia do nivel que cursa na actualidade, sempre e cando o profesor-a estime que o alumno-a cumpre de modo incuestionable cos contidos procedementais e actitudinais esixidos.

RESUMINDO:

- ✓ Habará unha recuperación para cada avaliación suspensa ou para subir nota (neste último caso sempre se porá a nota desta recuperación).
- ✓ Un alumno/a que, chegado xuño, teña unha avaliación suspensa cun 3 ou máis, pode aprobar directamente na avaliación final (xuño) sempre que a media das tres avaliacións supere os 5 puntos.
- ✓ Un alumno/a que, chegado xuño, teña algunha avaliación con menos dun 3, deberá recuperar esa avaliación (para iso disporá das convocatorias de xuño e a extraordinaria).
- ✓ Un alumno/a que, chegada a convocatoria ordinaria de xuño, non obteña o aprobado, deberá facer a recuperación de todo o curso na convocatoria extraordinaria.

Por último, faise constar que copiar na proba de control escrita ou en calquera dos outros traballos é motivo de suspenso inmediato na avaliación. Igualmente cabe indicar que **se o profesor ou profesora da materia tivese dúbidas razoables acerca da licitude dos medios empregados por algún alumno ou alumna para obter unha determinada cualificación nun exame poderá esixirlle no prazo dunha semana que se someta a unha defensa oral da materia correspondente na maior brevidade posible, e con tódalas garantías que a normativa prescribe.**

6.6. AVALIACIÓN DO PROCESO DE ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.

Como xa se ten indicado, iremos adaptando a nosa programación e o desenvolvemento do proceso ensino-aprendizaxe en función das características, capacidades, habelencias e actitude do alumnado, **especialmente durante este curso 2020-2021**, no que se poden producir distintos escenarios respecto á presencialidade nas aulas. Será por iso imprescindible actuar nun constante proceso de retroalimentación entre a programación, o traballo na aula, os resultados que se vaian conseguindo e, de modo especialmente significativo a situación á que nos obriguen as condicións sanitarias dos grupos de alumnos, do instituto e/ou da contorna.

Os resultados nas diferentes probas e en cada periodo de clase serán esenciais como indicadores da adecuación do proceso de ensino-aprendizaxe. Igualmente, o diálogo permanente cos alumnos-as, co titor de cada aula e cos pais a través do titor, o intercambio de información con outros docentes nas xuntas de avaliación serán instrumentos axeitados para revisar, avaliar e, se fose preciso, modificar a programación non só en función dos resultados académicos senón en función do desenvolvemento integral de todos os alumnos da aula.

Cabe lembrar ademais que unha das tarefas fundamentais das xuntanzas de Departamento será a de facer un seguimento avaliativo da programación. Se os nosos obxectivos non nos permiten acadar os resultados esperados, implicaría a necesaria revisión e modificación da presente programación. En consecuencia, ***a presente programación poderá ser obxecto dalgunha variación, previa conformidade dos membros do Departamento, en beneficio do proceso de ensino-aprendizaxe.***

Neste sentido, a reflexión docente e a autoavaliación do desenvolvemento das programacións didácticas levarase a cabo ao finalizar cada avaliación. A tal fin seguiremos a pauta destes dous cuestionarios:

A. Indicadores de logro do proceso de ensino.

- 1.- O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado?
- 2.- Conseguiuse crear un conflito cognitivo que favoreza a aprendizaxe?
- 3.- Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado?
- 4.- Contouse co apoio e implicación das familias no traballo do alumnado?
- 5.- Tomouse algunha medida para atender al alumnado con NEAE?
- 6.- Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado?
- 7.- Usáronse distintos instrumentos de avaliación?
- 8.- Dáse un peso real á observación do traballo na aula?
- 9.- Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo?

B. Indicadores de logro da práctica docente:

- 1.- Como norma xeral fanse explicacións xerais para todo o alumnado?
- 2.- Ofrécese a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa?
- 3.- Elabóranse actividades de distinta dificultade atendendo á diversidade?
- 4.- Elabóranse probas de avaliación de distinta dificultade para os alumnos con NEAE?
- 5.- Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar?
- 6.- Intercálase o traballo individual e en equipo?
- 5.- Poténcianse estratexias de animación á lectura e de comprensión e expresión oral?
- 6.- Incorporáanse ás TIC aos procesos de ensino-aprendizaxe?
- 7.- Préstase atención aos temas transversais vinculados a cada estándar?

- 8.- Ofrécese ao alumnado de forma rápida os resultados das probas/exames,etc?
- 9.- Coméntase co alumnado os fallos máis significativos das probas /exames, etc?
- 10.- Cal é o grao de implicación nas funcións de titoría e orientación do profesorado?
- 11.- Realizáronse as ACS propostas e aprobadas?
- 12.- Avaliase a eficacia dos programas de apoio, reforzo, recuperación, ampliación,.. ?

7. MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.

O tratamento á diversidade debe incidir en atender no posible as circunstancias persoais do alumnado e ó contexto no que se desenvolve a súa educación, así como en ter en conta os intereses e motivacións do alumnado, de acordo a regulamentación recollida no *DECRETO 229/2011, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia nos que se imparten as ensinanzas establecidas na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación*

Polo tanto, coa finalidade de atender no posible ás peculiaridades persoais do alumnado dentro do seu proceso de aprendizaxe, ó longo do curso adoptaranse medidas tendentes a proporcionar certos reforzos pedagóxicos ós alumnos e alumnas que os necesiten, así como a programar aprendizaxes complementarios para aquel alumnado que, polas súas especiais aptitudes, excedan o nivel medio do curso en canto a coñecementos da materia. Como medidas de reforzo á aprendizaxe, propóñense as seguintes:

- Programar actividades, exercicios, lectura e comentario de textos, etc. máis sinxelos para o alumnado con dificultades de aprendizaxe; sobre todo, nos primeiros meses de clase. Desta maneira, intentarase que progresivamente comprendan os principios esenciais para poder introducirse, posteriormente, naqueles temas máis abstractos ou complexos.
- Proporcionarlles axuda directa naquelas actividades que se realicen na aula, coa finalidade de ir orientando de maneira personalizada o seu proceso de aprendizaxe.
- Incluír dentro do seu plan de traballo actividades sinxelas e adicionais que lles permitan cubrir as lagoas conceptuais que posúan.
- Nos traballos en grupo, organizar estes de tal maneira que este alumnado se atope distribuído en diferentes grupos, co fin de poder ser axudados polos compañeiros con mellor rendemento académico na realización das tarefas.
- Se existise alumnado de altas capacidades ou cun maior nivel de coñecementos, programaríanse medidas pedagóxicas complementarias:
  - a) lecturas dirixidas de libros ou textos de maior dificultade conceptual; e
  - b) actividades complementarias sobre aqueles temas que máis lles interesasen.

Adaptacións curriculares

Fanse con aqueles alumnos que necesitan unha modificación do currículo. Estas modificacións poden acadar distintas formas segundo a grao de dificultade do alumno, convén diferenciar entre unha adaptación non significativa, ou reforzo educativo, que responde a unha dificultade transitoria, e adaptacións significativas, que son aquelas que modifican o currículo (obxectivos, contidos e criterios de avaliación).

Atención ao alumnado estranxeiro

A sección segunda do capítulo VII da LOCE adícase aos alumnos estranxeiros, aos cales se lle debe facilitar a súa integración no sistema educativo, alén de propor programas para os que descoñezan a lingua e cultura española.

A orde do 20 de febreiro de 2004 sinala que a chegada de poboación de orixe estranxeiro, así como o retorno de emigrantes galegos e das súas familias está a incidir na diversidade da nosa poboación, fai que prestemos especial atención ás necesidades educativas, sobre todo no referente ás linguas oficiais da nosa comunidade.

Os alumnos estranxeiros terán os mesmos deberes dereitos que os alumnos españois, polo que a súa integración no sistema educativo supón a aceptación das normas establecidas con carácter xeral e das normas de convivencia.

Atención aos alumnos con altas capacidades

Un alumno superdotado ten un coeficiente intelectual superior á media, é creativo e non precisa motivación. As medidas que podemos adoptar son:

Un reforzo educativo: Pódense proporcionar recursos, materiais e actividades complementarias ou outro elemento non prescrito no currículo que o alumno necesite.

Cabe a posibilidade de levar a cabo unha adaptación curricular con máis obxectivos, máis contidos e modificando os criterios de avaliación, Neste caso temos que pedir a oportuna autorización.

Alumnos con necesidades educativas significativas

Cando as dificultades son xerais e permanentes levaranse a cabo adaptacións curriculares significativas en colaboración co departamento de orientación do I.E.S. De cada unha delas quedará constancia no departamento. Enténdese por estas as que consisten na eliminación de contidos esenciais ou obxectivos xerais e a conseguinte modificación dos respectivos criterios de avaliación.

Cando o Departamento de Orientación teña diagnosticados os alumnos con necesidades educativas especiais, o profesor respectivo establecerá as Adaptacións Curriculares máis adecuadas ás súas peculiaridades e características.

Existe un modelo para as adaptacións curriculares que o profesor adaptará a cada alumno en concreto. En devandito modelo estableceranse para cada alumno dun xeito xeral:

- Os antecedentes sociais, persoais e académicos do alumno.
- Os recursos persoais e materiais con que se conta.
- Os obxectivos a conseguir.
- Os contidos exixibles.
- A metodoloxía que se vai a empregar.
- As posibles adaptacións das actividades de aula.
- Os criterios de avaliación e criterios de cualificación que se van a aplicar.

8. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES.

Como actividades complementarias propoñemos a asistencia a conferencias, representacións teatrais ou proxeccións, tanto programadas dende o centro como as que teñen lugar na cidade e teñan que ver co currículo do curso.

Como actividades extraescolares, proporase unha visita a Atapuerca (Burgos) ó remate do 2º Trimestre en 1º de Bacharelato, se a situación COVID o permite.

9. CONCRECIÓN DE ELEMENTOS TRANSVERSAIS.

Nas materias adscritas a este Departamento, algúns contidos da materia xa por si afondan e desenvolven estes elementos. En eidos coma o **respecto á diversidade e a igualdade** é especialmente patente. Aquí abórdanse coma contidos elementos transversais que deberían tratarse en todas as demais materias, fomentárase o desenvolvemento da igualdade efectiva entre homes e mulleres, a prevención da violencia de xénero ou contra persoas con discapacidade, e os valores inherentes ao principio de igualdade de trato e non discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social.

Do mesmo xeito, promoverase a aprendizaxe da **prevención e resolución pacífica de conflitos** en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social, así como dos valores que sustentan a liberdade, a xustiza, a igualdade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o respecto aos dereitos humanos, o respecto por igual aos homes e ás mulleres, e ás persoas con discapacidade, e o rexeitamento da violencia terrorista, a pluralidade, o respecto ao Estado de dereito, o respecto e a consideración ás vítimas do terrorismo, e a prevención do terrorismo e de calquera tipo de violencia.

A programación docente debe abranguer en todo caso a **prevención da violencia de xénero, da violencia contra as persoas con discapacidade, da violencia terrorista e de calquera forma de violencia, racismo ou xenofobia**, incluído o estudo do Holocausto xudeu como feito histórico.

Evítanse os comportamentos e os contidos sexistas e os estereotipos que supoñan discriminación por razón da orientación sexual ou da identidade de xénero, favorecendo a visibilidade da realidade homosexual, bisexual, transexual, transxénero e intersexual.

Tamén se fomentarán as medidas para que o alumnado participe en actividades que lle permitan afianzar o espírito emprendedor e a iniciativa empresarial a partir de aptitudes como a creatividade, a autonomía, a iniciativa, o traballo en equipo, a confianza nun mesmo e o sentido crítico.

No ámbito da educación e a seguridade viaria, promoveranse accións para a mellora da convivencia e a prevención dos accidentes de tráfico, coa finalidade de que os/as alumnos/as coñezan os seus dereitos e deberes como usuarios/as das vías, en calidade de peóns, viaxeiros/as e condutores/as de bicicletas ou vehículos a motor, respecten as normas e os sinais, e se favoreza a convivencia, a tolerancia, a prudencia, o autocontrol, o diálogo e a empatía con actuacións adecuadas tendentes a evitar os accidentes de tráfico e as súas secuelas.

Elementos transversais tales como a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e da comunicación, a actitude emprendedora, e a educación cívica e constitucional traballaranse en todas as materias, sen prexuízo do seu tratamento específico nalgunhas das materias de cada etapa.

10. ACCIÓNS DE CONTRIBUCIÓN AOS PROXECTOS DO CENTRO.

10.1. ACCIÓNS DE CONTRIBUCIÓN AO PROXECTO LECTOR.

Nos programas de todas as asignaturas asumidas polo Departamento existen indicacións metodolóxicas en referencia á lectura e á comprensión lectora. Son aspectos estes obviamente avaliados e avaliados.

En todo caso, nas aulas diariamente lense textos en voz alta. Non só se len, senón que se comentan para buscar a súa mellor comprensión. Os textos refírense tanto aos contidos específicos das distintas unidades da materia como a fragmentos de obras filosóficas, textos de opinión en xornais, noticias,...

A lectura diaria, tanto a persoal coma a que se realiza en voz alta, atenta e minuciosa dos textos que traballamos cada día en clase relata sempre problemas de comprensión que impiden de modo obvio chegar ós conceptos filosóficos máis profundos se non se posúen habilidades básicas para comprender e interpretar a información coa que se traballa.

En todas as asignaturas do departamento traballar a comprensión é esencial; polo que sempre hai un tempo adicado á **lectura detallada e comprensiva de textos**, tanto explicando o significado das palabras, coma analizando a estrutura, subliñando o relevante de cada apartado, sinalado as ideas principais a través dos exercicios para favorecer a comprensión lectora.

Isto é máis que obvio no Obradoiro de Comunicación Oral e Escrita, pero toda a clase de Filosofía de primeiro de Bacharelato pode comprenderse coma un exercicio profundo de decodificación de información para poder atopar os ladrillos cos que erguer os alicerces do muro do pensamento persoal de modo rigoroso e coherente. O mesmo pode dicirse na Historia da Filosofía de 2º de Bacharelato.

Co propósito de garantir a paulatina capacitación do alumnado nas competencias básicas de cara á súa formación como cidadáns activos e solidarios, os membros deste Departamento facemos constar o **noso interese polo Plan Lector do Centro** e queremos contribuír ao seu éxito.

Nas Memorias dos pasados cursos, quixemos deixar constancia do proceso de reorganización do material bibliográfico do departamento, primando, en primeiro lugar a incorporación das novas edicións dos textos dos autores clásicos e, en segundo lugar, –coordinándonos co servizo de biblioteca do centro- **a adquisición de material bibliográfico** accesible ás capacidades e –na medida do posible- aos intereses do alumnado.

Deixamos xa comentado que, se ben os fondos bibliográficos de filosofía son realmente eloxiados –polo seu volume, antigüidade e calidade intelectual- a cantidade de obras axeitadas para a súa lectura por parte dos alumnos resultaba insignificante, case testemuñal. A raíz desta observación e en coordinación co persoal da Biblioteca do Centro, solicitamos a compra de material bibliográfico máis axeitado para os alumnos e comezamos a premiar aos alumnos que presentasen resúmenes das lecturas dalgún dos libros chegados á biblioteca ou doutra procedencia.

Para este curso 2020-2021, temos previsto aumentar ese caudal bibliográfico cunha lista de libros de lectura para solicitar á biblioteca, especialmente en referencia aos contidos de *Psicoloxía e de*

Filosofía. En concreto, queremos centrar os nosos esforzos no éxito das actividades do Club de Letras, que ten como tema o coidado.

No arranque de curso tamén se lles ofrecen aos alumnos-as **listados de libros de lectura** e a medida que avance o curso se lle seguirán dando indicacións dalgúns outros, que polas súas características podan ser de interese para a súa formación filosófica e cidadá. A lectura, resume e comentaio de libros de temática filosófica (novela, teatro ou ensaio) son en moitos casos actividades que son valoradas positivamente na avlaiación dos alumnos-as.

10.2. ACCIÓNS DE CONTRIBUCIÓN AO PLAN T.I.C.

Ao longo deste curso 2020-21 buscaremos afondar no uso das novas tecnoloxías da información e da comunicación, a través da posta en práctica dos procedementos seguintes:

- **Extensión do uso das novas tecnoloxías na aula presencial.** Tal como se vén realizando desde o curso 2009-2010, non só se ofrecerán libros ou manuais de consulta aos alumnos para que podan ampliar os seus coñecementos, senón que tamén incorporamos nalgunhas das exposicións do currículo:
  - **Presentacións en power-point** realizadas ex professo.
  - **Enlaces a páxinas web de referencia filosófica.** Neste senso, á parte de entrar en wikipedia para calquera concepto ou autor; tamén son de notable interese, entre outras, as seguintes:
    - www.cibernous.com (proxecto educativo premiado polo MEC).
    - www.webdianoia.com (biografías, obras, pensamento, textos, exercicios).
    - www.lacavernadepiaton.com (lugar de encontro en filosofía).
    - <http://serbal.pntic.mec.es> (Revista de filosofía del MEC, A parte Rei).
    - <http://www.asociaciondoutorcastro.org/> (portal galego de filosofía).
    - <http://www.filosofia.org/> (portal de filosofía da Fundación Gustavo Bueno).
  - **Canais de Youtube.** Un elemento fundamental para a educación actual, é sen dúbida o emprego de recursos audiovisuais. Sen dúbida en Youtube atopamos unha fonte inesgotable de medios que resultan moi atractivos aos nosos alumnos-as, polo seu dinamismo e polo tipo de linguaxe áxil e cercana. Neste senso, caben destacar algúns canais de temática filosófica, que despendendo da temática e grao de dificultade nos contidos presentados podemos usar; a saber:
    - *Unboxing Philosophy.*
    - *La aventura del pensamiento.*
    - *Mentir a la Verdad.*
    - *Educatina.*
    - *Redes.*
    - *Vsauce.*
- **Creación de blogs.** A intención, en primeira instancia, será a creación dalgún blog onde compartir información e ser vehículo e canle do avance e progreso no noso coñecemento. Este curso non poderemos continuar co blogue iniciado xa en marzo de 2010 cos alumnos-as de FiCT <http://www.arquimedesenourense.blogspot.com>; pero procuraremos ofrecer alternativas de uso e aproveitamento dese medio co alumnado de 1º de Bacharelato cando se traten as cuestións curriculares referidas a ese asunto.
- **Traballos presentados en soporte informático.** Se invitará aos alumnos-as que presenten os seus traballos en soporte informático, no que aparezan referencias a páxinas web, se realicen presentacións en power-point, se inserten imaxes, vídeos ou audios da rede. A experiencia de cursos anteriores anima a afondar nestes procedementos.
- **Correo electrónico cos alumnos.** Nalgúns casos nos comunicaremos cos alumnos-as a través da mensaxería da aula virtual ou mesmo a través do correo electrónico persoal.

- **Uso da Aula Virtual.** Todos os contidos que, polas circunstancias sanitarias, non podan ser traballados presencialmente serán expostos na aula virtual. Ademais as actividades referidas a eses contidos serán solicitadas, enviadas, corrixidas, comentadas e avaliadas a través dese procedemento telemático.

11. MECANISMOS DE REVISIÓN DA PROGRAMACIÓN: PLAN DE TRANSICIÓN.

Como xa era habitual, en toda programación didáctica establecíase un apartado no que se apuntaban os mecanismos de revisión da programación para facer fronte a calquera situación ou circunstancia que impedise o desenvolvemento normal da mesma nos termos presentados ao comezo do curso. Tal circunstancia vivímola no curso pasado dun tan xeito claro e rotundo que provocou a necesidade de realizar no mes de marzo unha serie de severas adaptacións da mesma. Como consecuencia, no curso 2020-2021 e tal como se indica nas **Instrucións do 30 de xullo de 2020**, as programación didácticas incorporarán:

- ✓ un **plan de reforzo e recuperación** no que se terán en conta as aprendizaxes imprescindibles non adquiridas no curso anterior e que se desenvolverán a través de:
  - axustes curriculares, e
  - medidas metodolóxicas e organizativas.
- ✓ unha **transición posible ao ensino non presencial**, contemplando os posibles escenarios en función da situación sanitaria: actividade lectiva presencial, semipresencial e/ou non presencial.

Sen dúbida que estas adaptacións terán que estar coordinadas non só entre os membros do departamento senón que tamén implican a intervención dos equipos docentes. Non será tampouco cuestión que se poda solventar en poucas sesións; porén hai que ter presente que as circunstancias, necesidades e esixencias educativas son moi variables entre a situación dos alumnos-as de 1º ESO e os de 2º de Bacharelato.

En calquera caso, máis alá das indicacións que se podan presentar neste momento inicial do curso, debemos estar expectantes e ao longo do curso, nas reunións de Departamento iremos contrastando as medidas indicadas nesta programación e establecendo, se fose preciso, os cambios precisos que na nosa práctica docente se observen como necesarios.

Dadas as excepcionais circunstancias do pasado curso, cómpre realizar na programación didáctica do presente curso 2020-2021 algunha consideración **sobre o suposto de ensino non presencial**.

Así pois, recollendo as **Instrucións do 30 de xullo de 2020**, ao longo desta programación xa temos realizado algunhas indicacións destacando a importancia, neste sentido, da aula virtual como lugar fundamental para a continuidade do desenvolvemento da acción educativa.

Polo tanto, cabe sinalar que:

- Durante as primeiras semanas do curso, os profesores-as do departamento informarán aos alumnos-as da existencia da aula virtual referida ás asignaturas impartidas.
- No caso de que o ensino deixase de ser presencial, determinarase as tarefas a realizar polo alumnado -preferente aunque non necesariamente de modo exclusivo- a través da **aula virtual do centro**, para garantir a adquisición das aprendizaxes básicas e a avaliación continua. Igualmente, os alumnos-as subirán á aula virtual as tarefas que se lles encomenden. Tamén poderán usarse outros medios de comunicación co alumnado tales como os que se indican no plan de acción TIC, aos que se lle engadirán os recursos que ofrecen plataformas como Cisco Webex para realizar **reunións telemáticas**.
- No caso de que algunha asignatura sexa levada de modo telemático parcialmente haberá un seguimento das actividades curriculares propostas na aula virtual a través dos momentos presenciais. Buscarase que esas actividades desenvolvan e afonden nos aspectos teóricos (que serán transmitidos preferentemente de modo presencial).
- No caso de que algunha asignatura sexa levada de modo telemático na súa totalidade realizarase unha comunicación semanal. **No caso de que existan algún alumno-a non teña un seguimento adecuado das clases, informarase ao titor-**
a **dos** **alumnos-as.**

12.PROPOSTAS DE MELLORA PARA O VINDEIRO CURSO.

Aqueles aspectos que consideremos oportunos proceder a modificalos, indicarse na Memoria de remate deste curso 2021-2022. Igualmente proporanse as melloras que se consideren oportunas para o vindeiro curso 2022-2023.